

АНВАР ОБИДЖОН

**ГУЛМАТ ШОШИЙНИНГ
ЁВВОЙИ ДЕВОНИ**

АНВАР ОБИДЖОН

ГУЛМАТ ШОШИЙНИНГ
ЁВВОЙИ ДЕВОНИ

Назмий ҳангомалар

ТОШКЕНТ

20__

Ишингиз юришиб, бу китобга бир дуч келиб қолган экансиз, ҳеч иккиланиб ўтирмасдан, бирйўла кўпроқ сотиб олаверинг. Уни кулгисевар дўстларингизга совға қилсангиз, кейинчалик Сиздан жуда-жуда миннатдор бўлиб юришларига асло шубҳа йўқ. Бинобарин, чапанларнинг чапаниси сифатида донг таратган Гулмат Шоший ҳангомалари илгари тўрт марта наир этилишига қарамай, тезда қўлма-қўл бўлди кетди. Шеърларда XIX аср охирлари, XX аср бошларидаги муҳит ва воқеалар яққол акс этиб туради, руҳи ва тили ҳам ўша даврга хосдир.

*Бу тўпلامга Гулматнинг невараси бўлмиш Кулкул афанди газаллари ҳам киритилди. Ўқиб кўриб, неваранинг бободан қолишмасликка уринганига амин бўласиз.
Бир китоб кулгини ўқиб, бир қоп семириб юраверинг.*

БЕЗГАКШАМОЛ
ёки
Гулмат Шоший хангомалари

*Безгакшамол, кел, кел,
Ялангочга кўн, кўн!..*

Болалар айтимларидан.

ГУЛМАТ ТИЛИДАН
ЧАПАНИ ЯЛЛАЧИЛАР ТЎҚИГАН
АШУЛА

Фазода Ер билан бирга учиб сайёра Гулматман,
Дили оқ яктагу кўзи калишдек қора Гулматман.

Тонгда машшоқни созиға, тунда дилбарни нозиға,
Кунда ётларни носиға ташна дилпора Гулматман.

Қорин тўйғоч қомати нор, қорни очса мўлтайиб зор,
Гаҳи бойваччаю пулдор, гаҳи бечора Гулматман.

Ҳаёт қийноғидин толсам, ёмон устимға от солса,
Магар бошим бутун қолса, баҳти фаввора Гулматман.

Омонатсан деманг Ерда, яшар номим қизик шеърда,
Кеча ўтди, келур эрта, бугун шу ора Гулматман.

Жаҳон майхона, э Гулмат, бурундош шодлигу ғурбат,
Овлайн деб ширин улфат хануз оввора Гулматман.

Юртда бир баҳши Гулматман,
Ухласам яхши Гулматман...

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛЛАР

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 1

Шоирингни йўлга бошла, ямоқ тушган чориққинам,
Вале сарой шоиридин пешонаси ёруққинам.

Ўтиб Риштону Боғдоддин Кўқонга шом кириб борсак,
Кутиб олгай Собир малла – соч-соқоли сариққинам.

Забт этиб Яйпанни таппа ва Пунгонни олар бўлсак,
Чойхонада берурман дам, пошнаси йўқ ориққинам.

Бўлуб Қамчиқ довон ишғол, қолуб Оҳангарон ортда,
Кирурмиз Шошга биз мағрур мадор берса холиққинам.

Шошда шоирни не кутса санго ҳам шу эрур қисмат,
Э чориғим, тақдири ман – эгосига боғлиққинам.

Жангга телба яғоч отда кирғонидек, далли Гулмат –
Кутар яғоч қаламдин ризқ... Хайр, Олтиариққинам.

1985 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 2

Аёғинг тортмоғон ерга айланиб бормоғон яхши,
Дилинг тортса, балодин ҳам бенасиб қолмоғон яхши.

Чиқимға дуч келар эрсанг эртани тез рўкач қилғил,
Бугунги ул текин ошни кейинга сурмоғон яхши.

Зиёфатлар эса хил-хил, иштаҳангким эса карнай,
Ўзинг ялғон сипо айлаб, тортиниб турмоғон яхши.

Кўп ўйланма бу неъматлар ҳалолданму ҳаромдан деб,
Узумни жимгина кавшаб, боғини сўрмоғон яхши.

Вале як бор бериб авқот, сани ду бор талар бўлса,
Онингдек сулланинг афтин умрбод кўрмоғон яхши.

Фикр бирла яшаб Гулмат ўта ноёб ўгит айтмиш:
Бировдин олғонинг макбул, бировға бермоғон яхши.

1979 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 3

Бешығоч бозорида юрғон эдим тинглаб ғовур,
Бир мусофир сўрдиким қайда деб Шайхонтовур.

Ман дедим: шундин юриб, шунғо бориб, шундоғ бурил,
Учрағай бир тўп бақа булбул бўлиб турғон зовур.

Кўфригин таслим этиб ўтғоч зовурдин нарига,
Тўғри юр хуштакфуруш аттори бор жойга довур.

Сўнг бурил чапроқ яна сертошу туфроғ кўчадин,
Тўхтама келгунча дуч лағмон чўзиб турғон повур.

Сан онинг лағмонидин уч-тўрт қулоч ютқон бўл-у,
Аста йўл сўрсанг кейин сўйлайди ростин, ҳайтовур...

Кетди ул қуллуқ ила, боқсамки – чўнтак куп-қурук,
Вайсатиб Гулматни, вах, картмонни урди киссавур.

1981 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 4

Бул бароқ кирди уйимға бир балони ахтаруб,
Ул гўзал келса нетарди ман гадони ахтаруб?

Ул гўзал келса боқурди кўзларимға меҳрибон,
Бул бароқ боқди қазонга маставони ахтаруб.

Ул гўзал келғайди ман бирла тузурға иттифоқ,
Бул бароқ келмишди ман-ла можарони ахтаруб.

Келса ул, излар эдим болу қанд сўзларни ман,
Келди бул, топмас қўлим эмди асони ахтаруб.

Келса ул, шафқат сўраб саждалар қилғай эдим,
Келди бул шафқат тилаб, мандин Исони ахтаруб.

Келмади лодон гўзал топгали гулгун умр,
Гулмато, лодон бароқ келмиш қазони ахтаруб.

1985 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 5

Ғақат оз-моз чўтирдурман, шол эмасман, букирмасман,
Сақол оппоқ, кангул ёшдир, висолдин юз ўгирмасман.

Кечиб гоҳо саждалардан, ичиб обдастадан майни,
Санғигум ёр уйин излаб ки меҳробга югурмасман.

Азал мағрур туғилғонман, мани шердек саботим бор,
Жафо кўрсам урурман оҳ вале молдек бўкирмасман.

Ғалак посангиси – танда: бу ёнда дард, у ёнда шавқ,
Бул тарафга кўшмағайман, ул тарафдин ўпирмасман.

Бўлойин мард, келиб жоно мани ўлдирса ўлдирсун,
Севгидан чанг юқибдир, бас, они дилдан супурмасман.

Буюк ишқингга, э Гулмат, у танноз туфлади кетди,
Оғизда – пулга келғон нос, шу боис ман тупурмасман.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 6

Қулоққа хуш ёқар, дилбар, йироқлардин товуш қилсанг,
Келиб зора бу ҳужрамга мани бир пой ковуш қилсанг.

Сани қўйга алишмасмен, сани қимморга тикмасмен,
Ризомасмен мани сан ҳам бўлак ёра овуш қилсанг.

Қошинг майли камон бўлсун, кипригинг игналар отсун,
Чидар эрдим вужудимни тугал кўрпақовуш қилсанг.

Очиқ гўрга тиқиб жуссам нечун мандин йироқ кетдинг,
Нетар бир дам тамоғимга сочингни чирмовуш қилсанг?

Агар сал-пал тутаб турсанг бўлур эрдим ўзим гулхан,
Манам дилни қилурман муз ўзинг кўнгилсовуш қилсанг.

Туни бирла ёзиб мадҳинг ётур девонаи Гулмат,
Тўёдирман жамолингга кўкрагимни болуш қилсанг.

1979 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 7

Қоқ пешин чоғида ман саллона келдим Ўрдага,
Забт этиб ошхонани, ёлчай дедим мошхўрдага.

Нозланиб, авқот ичиб ўлтирур бир сарвиноз,
Ёнида ўйноши ҳам турғонди ўхшаб мурдага.

Бордиму одоб ила дамаға бердим салом,
Турткилаб ўйношини, жуссамни сукдим ўртага.

Чарх урур икки қошук, ўртада ёғлуқ патир,
Таклифи бўлмай туриб кўлни узотдим бурдага.

Иккови боққон эди ҳайратни жамлаб афтиға,
Ўзни ман телба-тезик аҳволға солдим жўрттага.

Кулчадин меъдам қонуб, ақчани айлаб тежам,
Гулмато кетдим жадал фотиҳа тортиб сурпага.

1981 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 8

Бу кун ёр сержаҳл эрса кутай серханда бўлгунчо,
Унут қилса умид боғлай хаёли манда бўлгунчо.

Ҳаром ўлма бу ишқдин деб мазахлайдир Эмин-эчки,
Уч эрдин қолғон жувонни севай шарманда бўлгунчо.

Худо онгларми у ўзни ҳуснига қилсалар сажда,
Сабр айлай – кетиб ҳусни, прастьўй банда бўлгунчо.

Қаёнки ёр жадал қилса юройин ортидин сарсон,
Қилай қурбон чориқни, ҳай, кезойин жанда бўлгунчо.

Хон қолиб, қизларни мақтаб, ана, Машраб борур дорга,
Аёл ҳақда ёзай ман ҳам гўрим Дўрмонда бўлгунчо.

Машойихлар демишларки: “Шароб келса, кетур қайғу...”
Ич-е, Гулмат, оғиз карнай, қорин чирманда бўлгунчо.

1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 9

Порахўр, эй, молу дунё хирси кир қонингдин айлансун,
Анқаюб гар аҳли ғафлат келса қоққонингдин айлансун.

Кисса овла, киссавурлар тентисинлар қолуб беиш,
Қароқчилар яқо ушлаб, лол бўлуб ёнингдин айлансун.

Гўл мижозни товуқ онглаб патин юлгил бўлиб тулки,
Тухумни нақ ол-у, ётлар сепмаган донингдин айлансун.

Димоғдор бўл, юкунсинлар, бири ўпсин аёғингни,
Бири тиззангга бош урсин, қўллари сонингдин айлансун.

Аёлдек ё ўзинг юмшоқ тутиб Лайли мисол нозлан,
Алар бўйдоқ Жунун янглиғ ишвали онингдин айлансун.

Вале пора умид қилма бу Гулматдин, қўйиб сиртмоқ,
Ўша сиртмоқ ўзгунангни жиғилдонингдин айлансун.

1982 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 10

Азимбойнинг уйи, хай-хай, қасри султонни эслатғай,
Қатор қирқинчи ламполар ёнар қумғонни эслатғай.

Бошу думсиз хўтик янглиғ турур кенг хонада истол,
Қориндор ул самоввори Тўлан полвонни эслатғай.

Деворда бир фаранг милтиқ пўлат шамшир ила чирмаш,
Дарчада оқ узун парда узун иштонни эслатғай.

Гилам дилни қилур хуфтон – илож йўқ нос туфурғони,
Мушук ухлар калаввотда, суюқ жононни эслатғай.

Сумақдин бой тутун тортиб, кийиб оврупоча бошмоқ,
Юрур там-там, шляпоси бузуқ айвонни эслатғай.

Йиғиб қиммат матоҳларни давр сургинг келур, Гулмат,
Вале киссангдаги аҳвол санга арзонни эслатғай.

1982 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 11

Бўзанинг савдоси тушди бошима бошдин яна,
Маст келиб қилдим хўрак пишмаган мошдин яна.

Сирғаниб остонада синди энг охирги тиш,
Ишқилиб айрилмайин кўз, бурун, қошдин яна.

Бошлади фарёдларини уйғониб бевақт хотун,
Бу шалоқ ожизаға бер, эгам, дошдин яна.

Илк наҳор уйдин қочиб санғидим хомуш, гаранг,
Йўл тўсиб, қарзлар сўраб кексаю ёшдин яна.

Не сабаб кўрғоч мани қувлағай итлар улиб,
Қанжиғи бўлмиш чўлоқ отғоним тошдин яна.

То сахар майхонада оч ётур Гулмат ваванг,
Қолмишам пайшанбада бенасиб ошдин яна.

1980 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 12

Келур икки сулув, аҳ-аҳ, нозлари мўллағон эрди,
Бири ғунча эди паққос, бири сал гуллағон эрди.

Худо урғон эса бизни ки ёшликдин бужур айлаб,
Бу икковни ясаб силлиқ эгам ҳам қўллағон эрди.

Ҳайит айёмида адрас аларни зап очибдурки,
Кўзим ўйнаб, ёниб ўпкам, тамоғим чўллағон эрди.

Табассум қилса деб зора ҳайитлик берсам олмайлар,
Алар балки табассумин тонгдаёқ пуллағон эрди.

Кетлариға тикилсам лол деди ақлим қидир иймон,
Бузук ўйларни лек шайтон бошимға дўллағон эрди.

Алар юлдуз ахир, Гулмат, на қўл етғай, на пул етғай,
Сани тақдир тамошшога шунчаки йўллағон эрди.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 13

Э сабо, айт бориб арзим ўша қози калонимға,
Жавоб қайтармаса¹

Сафарбар айлабон бизга юборсин зўр табибларни,
Баччағар ишқ босиб келмиш човут солғонча жонимға.

Кўзим тунлар – очик дарча, юрак – ёнғиндаги хужра,
Азоб мундин эди камроқ пучак чикқанда сонимға.

Туртиниб от-эшакларга гаҳи йўлда гаранг юрдим,
Мани извош эзиб кетса уволим ул жувонимға.

Келмади ёр кеча кутдим, қолиб бир коса ош фойда,
Бор-е, мардлик қилай, майли, бу кун келсун зиёнимға.

Аёл зотин азал, Гулмат, жиним суймас эди, аммо –
Алар гоҳи қилиб сурлик кириб олғай девонимға.

1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 14

Бу нечук шоир деманг, асли ман носоғроқ,
Ёзғоним шаклан ғазал, лек ўзи бармоғроқ.

Ҳарқалай шеъримда бор маъни-ю, оз-моз фикр,
Кўп ахир аҳли қалам мандинам маймоғроқ.

Кимса дер: “Қилсанг хажв, бекнимас пастроқни ур,
Тинчгина авқот еюр бўлса ким кўрқоғроқ”.

Асли чин ашъорнавис ёзмағай оддий баён,
Барчани ўйлантурур гап отиб илмоғроқ.

Дард чекиб битсам ғазал босмағай туркий газет,
Ўлтирур унда биров фаҳми сал тарқоғроқ.

Ул деди: “Гулмат, жўна, пайтава қилмам шеъринг”,
Лек ўзин ёзғонлари бундинам пайпоғроқ.

1979 йилда тикланди.

¹ Кўпнукталар ўрнидаги сатрлар асл нусхада ўчиб кетгани учун ҳозирча тиклай олмадик.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 15

Аё шоир, ёзувни бас қилмағонингга қарсақлар,
Даҳолардин ўзингни паст билмағонингга қарсақлар.

Бировлар тўрт қилиб кўзни висол оқшомини кутғай,
Аёл зотин назарға кўп илмағонингга қарсақлар.

Текин майлар симирдинг гоҳ ўқиб майхонада ашъор,
Кўп ўқиб, кўп ичиб қўйғоч ўлмағонингга қарсақлар.

Боқиб оламга сўнг сархуш билмадинг тўйми бу, аза,
Офаринким тўкмадинг ёш, кулмағонингга қарсақлар.

Элинг сандин кўрмади наф, зиён ҳам етмағай асло,
Экмағонингга афсус, лек юлмағонингга қарсақлар.

Замонсозлиғ демай, Гулмат, амалдорларни ҳажв этдинг,
Авомдин жирканиб бағрин тилмағонингга қарсақлар.

1980 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 16

Кулиб омад, ишларим бир юриб кетса, ажаб эрмас,
Мани нозир дебон хоқон амр этса, ажаб эрмас.

Ҳама мингбошилар бир-бир келиб савғо бериб бўлғоч,
Итимға бек хушомад-ла суяк тутса, ажаб эрмас.

Кийиб кўкракяланг кўйлак ва дарчамға отиб олма,
Момиқ қизлар кўзин зимдан қисиб ўтса, ажаб эрмас.

Кайф қилсам уриб-судраб, уят сўзлар деган миршаб
Аёғимдин ўпиб кафшим лойин ютса, ажаб эрмас.

Сарой шоирлари мандин кутиб эҳсон ила унвон,
Таҳорат қилғоним ҳақда ғазал битса, ажаб эрмас.

Аё Гулмат, чилим тортиб ки мастона хаёл сурма,
Хотин ўқлов олиб уйда сани кутса, ажаб эрмас.

1979 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 17

Аё фарзанд, аввало Сиз онони рози қилғайсиз,
Бир умрға ўзингизга отони қози қилғайсиз.

Кичиклардин туриб катта, кериб тенгдошга сал кўкрак,
Вале манга салом айлаб дуони орзи қилғайсиз.

Хушомадлар бажо этманг киши Сизга эса тобе,
Бироқ ўзни казоларга кўча таннози қилғайсиз.

Тулакзода жувонларга бўйин эгманг бўлиб лодон,
Наҳот дилни овчига Сиз газзанинг¹ ғози қилғайсиз?

Яна ҳушёр суриб даврон ғанимлардин тулинг огоҳ,
Кўзингизни мушук айлаб, бурунни този қилғайсиз.

Насихатлар битур Гулмат, савоб бизга насиб этсун,
Бу сўзлардин ясаб танбур юракнинг сози қилғайсиз.

1980 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 18

Бўш қолуб чикдим бу кун қилғони ялло Хадрада,
Елкада янги чапон, бошимда салло Хадрада.

Тўғрию ҳам эгрию омукта эрди кўчада,
Фозилу девонаю нодон-ла мулло Хадрада.

Кўшхачир извошида ўтди амалдор ялпаюб,
Билмаган дейдир: “Бу дам кезмоқда олло Хадрада”.

Тўхтади кўнка² келиб, ёприлди одам устма-уст,
Мамлакат тинчдир вале бошланди ғавғо Хадрада.

Кўнкага чикқоч дедим: “Танга йўк, қилгум дуо”,
Паттачи айди: “Бабо, ўтмайди ҳилло Хадрада”.

Нос отиб Гулмат яёв Чорсуга юрдим ғозлануб,
Қолди бир жонон манго бўлғонча шайдо Хадрада.

1981 йилда тикланди.

¹ Газза – овчилар кўл бўйига курадиган пистирма.

² Кўнка – трамвай.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 19

Ўлтирибман ошиёнда қандни чойга чўктириб,
Ки қорунни бўлка нонга, ўзни ғамга бўктириб.

Бол дудоғин ёшурғоч ул эмди қанд ҳам доридир,
Қувди бизни дафъатан ёр аввалига тек туриб.

Мулла Равшан Зулхуморға бўлди шайдо, топди шон,
Ман юрибман бир “хамак”ка обрўйимни тўктириб.

Эрса Лабзак ичра шод ул, ман Чилонзор ичра хор,
Боғда гулни ўзи ҳидлар бизга носни чектириб.

Қолса мансиз кимни топғай, бунча нодон қурмағур?
Зора қайтса сал фаҳмдин калласиға эктириб.

Ўзни манга этма душман, қийнама, э мочахар,
Ошна қилсанг Гулматингни, юрмағайдинг сўктириб.

1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 20

Хиргойи-ла бодани улфатга беринг, ҳов,
Ё бедасоч бир паритурхатга беринг, ҳов.

Маъшуқаю дўстга текин кулги улошиб,
Зардани бегонага қимматга беринг, ҳов.

Уйда хотун гарданиға ортинг қаҳрни,
Тил болини тўкмада¹ суҳбатга беринг, ҳов.

Барча садоқатли жўра қолсин гурунгда,
Бибурдни оқ пошшога хизматга беринг, ҳов.

Ўрламасин даврага пулдору димоғдор,
Шоирни топиб гапни шу сердардга беринг, ҳов.

Аҳли димоғдорға молу тахту сарой хўб,
Қатра маю қизларни Гулматга беринг, ҳов.

1984 йилда тикланди.

¹ Тўкма – ҳар ким уйдан масаллиғ ё егулик олиб чиқиб, ўртада қилинадиган улфатчилик.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 21

Кеча майхонада тўрт дўст бажо қилдик айш тунги,
Фароғатга эдик ташна, кангуллар ғаш эди чунки.

Бобо Кайфий деган эркан: “Ўлиш йўқки – тўйиш йўқдир”,
Бўшатдик кўп қадахни, ҳар сафар деб: “Ушбуси – сўнгги!”

Назарқул оштовок ушлаб бошлади дафъатан хониш,
Мов¹ мушукнинг фиғонини эслатурди товуш мунги.

Қўшни қиз таърифин сўйлаб тўкурди кўз ёшин Ғаффор,
Сузарди май уза маҳзун мўйлабидин тушиб юнги.

Матқовул бир кўза майга алиш айлаб чопонини,
Баҳона сўнг топиб дерди: “Ўзи торроқ эди енги”.

Харжладик сўм-тийинларни, сотиб ичдик кийимларни,
Хужрама илк сахар Гулмат кириб келдим тутиб лунги.

1981 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 22

Эски Жўва қаторинда кичик дўкон очиб қўйдук,
Сотувға сўнг майиз-гуршак, зира-зирка сочиб қўйдук.

Сартарошлик тегиб жонга, кечиб қайчи ва қайроқдин,
Дўконга бир қошиқ-ўлчов, иптарозу осиб қўйдук.

Ширин улфат келиб қолса ўчоқда ёғ бўлур “жиз-биз”,
Чўзиб чандир яна юзлаб мижикларни ғажиб қўйдук.

“Ғақирға ким солиқ солса онинг бўйни узулсин”, деб,
Пешайвонга йўғон-ўқлов ҳарфларда ёзиб қўйдук.

Бирон шабкўр харид қилмай ўтар бўлса, йикитғони –
Дўкон олдиға уч-тўртта кичик ҳандақ қазиб қўйдук.

Кўрунг, Гулмат иши бешдир, дуруст кампир топинг эмди,
Мана тўйга бўлиб тайёр пича ақча босиб қўйдук.

1983 йилда тикланди.

¹ Мов – баҳорда эрсиратган мушук.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ , РАҚАМ 23

Келибдур бир мулла ўғлон ёнимға илтимос айлаб,
Деди: “Сўйланг хотунни бошқарув ҳақда оғоз айлаб”.

Ўғитларни тўкиб бисёр дедим: “Бездир хотунни сан,
Бало орттирмағил бошга ўзингга ишқибоз айлаб”.

Давом эттим: “Хато қилма яна айтиб ширин сўзлар,
Ақли эр берур таълим муштини обжувоз айлаб”.

Дедим сўнгра: “Хотун кўпдир, вафодори эса кам-кам,
Талокни ҳеч дариф тутма бировға боқса ноз айлаб”.

Ва уқтирдим: “Биродарлар аро сақлай десанг обрў,
Ўзингни шерпадар кўрсат, хотунни қўймижоз айлаб”.

Дедим Гулмат: “Бориб эмди у нопокни танобин торт,
Хотундин кўп гапиртирдинг мани ҳам бенамоз айлаб”.

1980 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 24

Полиззорим сори тунда ғалат ҳайвон босиб келмиш,
Не ҳайвонки, неча чакрим йироқдин ҳид сасиб келмиш.

Алимқулдин сўраб билсам онинг номи экан тўнғуз,
Таранг қопда гўштмидир ё ўрмаловчи ҳасиб келмиш?

Қорун тўйғоч секин қайтмай, ёриб борлиқ қовунларни,
Омоч тишлар билан бир-бир палакларни қазиб келмиш.

Яшар эркан тўқайларда ўзи асли титиб балчиқ,
Текин гурвак¹ тиқойин деб қорунни бўш осиб келмиш.

Эгам қўшди неча хар ва хачир ризқин томорқамға,
Ман ўргилдим худосиздин, бу ҳам излаб насиб келмиш.

Сабр қилсанг бало ўтғай яна бир бор чида, Гулмат,
Бу тақдир кўп балоларни пешонангга ёзиб келмиш.

1980 йилда тикланди.

¹ Гурвак – қовун тури.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 25

Манго от бермадинг – сатқай, худойим, кел, эшак бергил,
Эгар-жабдукниям созлаб эшакка сал безак бергил.

Ўзинг сўнгра оғил қурдир, сувоқни ман қилай, майли,
Агар ерни дариг тутсанг хашак ёки печак бергил.

Эшакни урмасин ўғри, они томда ётай пойлаб,
Шолчаю эски бўйрам бор, пахталироқ тўшак бергил.

Яна очман, мани баски яратдингму – келиб тўйдир,
Топилса қазидин чўзгил, йўқ десанг, хай, ичак бергил.

Дема: “Ул-бул тилар эрсанг, бориб масжид ибодат қил”,
Фақирдирман, манго аввал ки обдаста, кесак бергил.

Эшак сўрғон эди Гулмат, солиқбонни юбординг сан,
Берар бўлсанг сўра олдин, керак бизга десак бергил.

1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 26

Мақтағон оқпошшоси лол қилди мани,
Фармони ул қаддимни дол қилди мани.

Шош элидин ишга сўрабдур мардикор¹,
Мунча ювош онглади, мол қилди мани?

Ёшни олар эрмиш деса, ҳийла топиб –
Қўйдим соқол, ҳафтада чол қилди мани.

Пошшониям сўкдим қўшиб фармониға,
Болсўз эдим, қалбаки бол қилди мани.

Мушт кўтариб чиқсанг агар етмас кучинг,
Зўрлаб соқов, кўр ҳамда шол қилди мани.

Гулмат каби ҳақгўй ила олам гўзал,
Дунё – келин, лабига хол қилди мани.

1982 йилда тикланди.

¹ Чоризм томонидан туркистонликларнинг мардикорликка олинishi.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 27

Чиқиб айвонга оҳ урсам Лабзагу Соғибон ўртар,
Ҳама қўшнум хотун топди, висол бизни ҳамон ўртар.

Мани гумдон қилур бу ишқ, бузоқни қатл этур қассоб,
Мани гулюз куюнтирғай, кучукни устихон ўртар.

Забун ҳолим бўлиб достон эсланур амри маъруфда,
Йиғлатубон муаззимни юракни ҳар азон ўртар.

Сотиб кафшимни май ичсам, ўзимдан типпа-тик кечсам,
Шу пиёнму ўша Мажнун дебон элни гумон ўртар.

Юрак, буйрак, жигар, ўпкам куйиб тўрт сих кабоб бўлди,
Жиғилдон истамай авқот буёқда ошқозон ўртар.

Офати ишқ мани тоқай ёқур ўтда дема, Гулмат,
Бешинчи кун кетур бу дард вале тўрт кун ямон ўртар.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 28

Биродар, юр, кетайлик тез, келур биз ён Сафар ифлос,
Тўқир мишмиш, тўқир иғво ки шайтондин батар ифлос.

Қазонлардин қаро юкса, ямонлардин бало юққай,
Қўшилса у сану манга бўлурмиз уч нафар ифлос.

Бекор қолса ташийдир гап бобосидин момосига,
Қилиб гиж-гиж, тамошобин бўлодир, шу қадар ифлос.

Нафас олса – ҳаво айнир, сувин ичса – челак макруҳ,
Ухласа ул – покланур тун, гар уйғонса – сахар ифлос.

...Йироқ қочмоқ бўлиб ондин, секин дўстимни туртғонча –
Бурилғонимда, ортимдан сочиб қолди заҳар ифлос.

Деди: “Гулмат, ўл-а! Ўзга йигит-ла кетди севгонинг...”
Кўрунг топган гапин, ҳатто у еткурған хабар ифлос.

1980 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 29

Бу дунёнинг иши чалкаш – гаҳи ойдин, гаҳи зулмат,
Азал ишни қилур расво гаҳи тақдир, гаҳи қисмат.

Чимилдиқдин туриб бойлар сани ҳайдар юмушларга,
Бу зўрлашнинг тузук номи гаҳи ишдир, гаҳи хизмат.

Эгилсанг ҳам қулингман деб, инонмасдин қўюр айғоқ,
Талаб қилғай яна сандин гаҳи имзо, гаҳи тилхат.

Бориб дардинг баён этсанг ўзингдин айб топура қозий,
Сани қувлаб юрура сўнгра гаҳи иғво, гаҳи тухмат.

Ялинсак-да яратғонга манго парво қилурсан деб,
Вале иблис бўлур бизга гаҳи устоз, гаҳи улфат.

Китоботни ўқиб боз-боз пишит қаллангни, эй фарзанд,
Ҳаётдин дарс берур санга гаҳи Сўқрот, гаҳи Гулмат.

1982 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 30

Шўрвабоп шеърлар бас-е, эмди ман ош қилаюн,
Катта зўр шоирлиғимни дафъатан фош қилаюн.

Бошга дўст солди жафо, алдади қондош яна,
Боз қаламни дўст тутиб, қағозни қондош қилаюн.

Мирзаси бермас салом, ҳокими олмас алик,
Ман алар айбин очуб, қўш кўзин мош қилаюн.

Арз ила борсам эшикдин қўймади гувбернатўр¹,
Ҳажвиямни дарчасиға отгали тош қилаюн.

Етмадим ёр васлиға, қалбиға сан ет, шеърим,
Тунда ул дўндукчани санга болишдош қилаюн.

Кўп хато қилдим манго телба ҳис раҳбар ўлуб,
Эмди ғўр туйғуга, Гулмат, ўзни ман бош қилаюн.

1981 йилда тикланди.

¹ Губернатор – Чор давлати амалдори.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 31

Дардга излар эсанг чора они дарддош кишидин сўр,
Қизиқтирса сани олам, бозорни “миш-миш”идин сўр.

Ўпич истаб касаллансанг бориб ёрдин шифо сўргил,
Кўймаса гар уйчасиға, эшикни тирқишидин сўр.

Овинг юрмай мабодо сан
..... кўнгли бўшидин сўр.

Хазар этғил порахўрнинг қазонидин, чунончи ул –
Қанчалар егонини ўтғиз икки тишидин сўр.

Дуруст ошно тилаб кўнглинг бирон улфат топар бўлсанг,
Суриштирма они наслин, мансабидин – ишидин сўр.

Агар Гулмат окангни сан суҳбатиға эсанг мойил,
Нечунким ул бугун кунда яшарға кўрқишидин сўр.

1980 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 32

У танноздин ото безор, у безотға оно исроф,
Сулувдир лек ҳаёси йўқ, демак ҳамду сано исроф.

Мамат бойни қилиб жазмон тақиб юрғай текин сирғо,
Ва афсус ул бетавфиққа бағри қонли хино исроф.

Қошлариға эсиз ўсма, қабоғига сурмалар ҳайф,
Юзиға ҳафтада уч-тўрт кути сассиқ упо исроф.

Фаҳмсизлик, таманнолик ёмон дардки – излама эм,
Ки бемори оғир ётса табиб қилғон шифо исроф.

Магар йўлдан тойибдурки, қабрида ҳам ўзин сотғай,
Чўлда ёлғиз кўриб қолсанг қиё боқма, зино исроф.

Бориб Гулмат синаб кўрмоқ учун четдан имо қилдим,
Онингдек юз буриб бурнин жийирғонга имо исроф.

1981 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 33

Э гўзал, ваъда бериб ваъдада турғонинг қане,
Йўл кутуб, кўз ўйнатуб Кўкчада юрғонинг қане?

Бир бузук имлаб эди, ман они “киш-киш”ладим,
Учраса шилқим санго лабчани бурғонинг қане?

Кўп хотун топди онам, бермадим ройиш сира,
Бийдалаб ёт совчини кафшинг-ла урғонинг қане?

Тўйга деб бир эчкию арпахон қилдим харид,
Сомсалар ёпмоқ учун тандирни қурғонинг қане?

Ман куёв тахлид бўлиб мойладим маҳсимни хўб,
Сан келинлик қасдида сочингни ўрғонинг қане?

Ишқни сан Тоҳирдайин қурбонисан, Гулмат ғариб,
Зухрани суйдинг вале айшини сурғонинг қане?

1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 34

Юрар Дўмпаработда¹ бир ғаламис лаланглаб,
Мугуз қилиб мўйловин, кал бошини яланглаб.

Дошқозонда қовуртиб еб кўйғудай тикилғай
Номи ўтғон аёлга ғилай кўзи жаланглаб.

Енг ичида бедона, кўлтиқда оч хўрози,
Белбоғида пичоғи тўппончадек саланглаб.

Йўлакда ул бемакон дайди ит-ла тўкнашиб,
Бир-бирига ғижинди бир-биридан безанглаб.

Бангилигин фош айлаб пақир-пуқур йўталғоч,
Дўккончамнинг ойнаси синиб тушди жаранглаб.

Ожизалар Гулматни суяр, лек бу саёқдин –
Қочиб ўтар келинлар, қизлар ўтар мазанглаб.

1987 йилда тикланди.

¹ Дўмбиравот бўлса керак.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 35

Қўш елкада қўш хокон¹, мани жоним биттадур,
Қай бирига берай нон, мани жоним биттадур.

Сероб ҳар хил амалдор: миршабу шайх, пристав,
Танобчию солиқбон... мани жоним биттадур.

“Таҳорат қил!”, “Солиқ чўз!”, “Итоат эт!”, “Тўғри ёз!..”
Таъқиблагай минг фармон, мани жоним биттадур.

Ўчкор ўқир ҳажвни ҳар бою ҳар муҳрдор,
Рақибларим – оломон, мани жоним биттадур.

Яна кундуз рўзғор-у, тунда ашъор азоби,
Уламо ҳам беомон, мани жоним биттадур.

Шўрпешона Гулматнинг саботиға бериб тан,
Шайдо юрур кўп жонон, мани жоним биттадур.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 36

Адо қилди хотинсизлик ризодирман кўмилмакка,
Вале шеърлар битиб вақт бор на ўлмак, на чўзилмакка.

Туним ўтгай эзиб ёстик, тошар икки кўзимдин ёш,
Бири – Анҳор, бири – Бўзсув, келинг, қизлар, чўмилмакка.

Ҳасан мингбошининг кенжа қизи бежо боқур тушда,
Ки уйғонгач дедим: “Ёшсан, бало борму сузилмакка?”

Онинг тўнғуч оповси, аҳ, муносибдир манго паққос,
Пишибдир жавҳари лиму киби тайёр узилмакка.

Бироқ бўйнидағи маржонидин ҳам ошиғи кўпмиш,
Борайму ё шу маржонга чағир тошдек тизилмакка?

Биров дейдир: “Кириб дўппи бозориға жувон сайла”,
Ахир мавлоно Гулматман ва ҳаққим йўқ бузилмакка.

1984 йилда тикланди.

¹ Миллий буржуазия ва чоризм.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 37

Инглиз отлиғ бир оролча тарқатибдур, қаранг, пидбўл¹,
Ўйнар эрмиш эмди кўркмай Рўсиё-ла Фаранг пидбўл.

Яраслўвда² сотиб пашмак тутилдим бу тамошшога,
Кангул очмоқ эди аҳдим мани қилди тажанг пидбўл.

Ки майдонни ҳарибларға бўлиб берғон эканлар тенг,
Бир-бировин томорқосин босдилар, бўлди жанг пидбўл.

Бут шимин тиззадин қирқиб, кийибдур почага енгча,
Кўрунг гулдек йигитларни айламиш ғирт мазанг пидбўл.

Соқчини чалғитиб кимдир равогга тепди чавгонни,
Ёғилғоч қийкируқ-хуштак тамом бўлди аранг пидбўл.

Тарқаса биз тарафларға кўрқаманки, аё Гулмат,
Кешни Шошга рақиб айлаб қилур элни гаранг пидбўл.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 38

Эмиш ёрим соғ-саломат, соғлиқлиғиндин айнанай,
Они кўрмай дилим доғлиқ, доғлиқлиғиндин айнанай.

Безиб аччиқ насиҳатдин аразлаброқ кетиб эрди,
Мақтасам-ку эрир мойдек, ёғлиқлиғиндин айнанай.

Чамо қилғон киби ҳамённи ул чўнтакка суқланди,
Жаланг-жалпанг кўзларининг зоғлиқлиғиндин айнанай.

..... аста сўраб эрдим,
..... ипи маҳкам боғлиқлиғиндин айнанай.

Ўзим ўнглаб десам “ҳазил”, мани қувди ямон қарғаб,
Ҳамон тинмас эмиш жоғи, жоғлиқлиғиндин айнанай.

Сабр қилғил ётиб эмди овинг юрмас эса, Гулмат,
Тўрингни ёр узиб қочди, балиқлиғиндин айнанай.

1984 йилда тикланди.

¹ Футбол.

² Ярославл шахри.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 39

Темирларға кирибдур жон, ғаройиб бир замон бўлди,
Валекин кўнканинг, дўстлар, яралғони ямон бўлди.

Манам бир бор чиқиб эрдим биқинларға едим тепки,
Дараксиз бўп ковуш кетди, дуруст яктак тамом бўлди.

Неча чўнтаккесар ўтғай бошингдин то аёқ сийпаб,
Лаҳзада қоқлануб ҳамён, носим ҳатто талон бўлди.

Сўкинғонча сотур чипта бир давангир, кўзи бежо,
Шу дўппимни уриб қолғон деган манда гумон бўлди.

Бурунларға бурун пайваст, қомати ғоз турур букри,
Оноси ўпмағон қизлар никоҳ кўрмай

Ковуш, дўппи ила ҳамён дегил сатқай, аё Гулмат,
Кетса молинг кетибдур лек шукур қил бош амон бўлди.

1980 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 40

Буюк ишдир магар чарҳда мани шоир топилғоним,
Бошимға лек жавр бўлди танилмоққа шошилғоним.

Ҳануз ёдда – қироат-ла ўқишни машқ қилиб оқшом,
Ўтовдин ким отиб милтик, бобовларға қопилғоним.

Мадраса аҳлиға бода сафосини этиб ташвик,
Умар Хайём ҳисобинда аёғимдин осилғоним.

Сўғин майхонада сўйлаб шароб гўнгдин ҳаромроқ деб,
Келиб тутғоч аламноқлар совуқ сойга отилғоним.

Казоларнинг оросинда топай обрў дебон ул кун,
Ўқиб инсоф ҳақинда шеър, ямоқ тўндек қоқилғоним.

Жасорат қил яна, Гулмат, ки оқпошшоға гап отгил,
Қолур Шошда бўлиб эртак тирикликча ёқилғоним.

1980 йилда тикланди.

ЁВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 41

Гўзал бир ён, ғазал бир ён, қалам вайрон ўртада,
Қағоз бир ён, намоз бир ён, айш қурбон ўртада.

У кун бизни ёқиб жоно Тахтапулдин ўтдило,
Сулув бир ён, ғулу бир ён, кезар шайтон ўртада.

Ўнг кўзим ёр юзин кўмсар, чапи кўмсайди белроқни,
У кўз бир ён, бу кўз бир ён, бурун ҳайрон ўртада.

Куйиб ишқдин бўлиб хофиз куйласам тунлари гирё,
Дутор бир ён, сетор бир ён, чарм гармон ўртада.

Дуо қилдим гаҳи ёрни, қарғадим гаҳ раҳмсиз деб,
Ақл бир ён, жаҳл бир ён, фикр айрон ўртада.

Э ука, Гулматий севмиш бир отинча навжувонни,
Отин бир ён, хотин бир ён, аканг сарсон ўртада.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 42

Манам бечораман ўзни кўп йироқ этмағил, танноз,
Додлатиб, зўр авозимни хирқироқ этмағил, танноз.

У кеч рақсу муқом айлаб ғанимларға чилим тутдинг,
Биза қолғонда ўзни сан қурумсоқ этмағил, танноз.

Ямоқ маҳси ила юрғоч санго балдоқ топай қайдин,
Олиб куммуш туморимни мани қоқ этмағил, танноз.

Сўзим ялғон эмас билло вафо қилмас бу жазмонлар,
Босиб ғафлат, аларни сан дилин чоғ этмағил, танноз.

Садоқатда бўлай якто, кел-у бахш айлағил ўзни,
Ё бўғзумға уриб ханжар мани соғ этмағил, танноз.

Жафо ёғдирма Гулматга ки ортингдан сўкуб ўтмай,
Беандеша қилиб оғзим саримсоқ этмағил, танноз.

1982 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 43

Дўконимда касод ўлғон ҳама молни берай санга,
Ол-е, жонон, Чилонзору Қатортолни берай санга.

Самарқанду Бухоро лек сўгал холга кетур арзон,
Бу икки шахрима тегма, қаро холни берай санга.

Яна Фарғонаю Урганч, Денов Жиззахларим бордур,
Ҳар бирин номидур ботмон, не мисқолни берай санга?

Тегма шоир, олимимға, сахий-сода дехқонимға,
Барча қози, миршабу шайх ва боққолни берай санга.

Нонимни ол, тўнимни ол, қағозтан дафтарим қолсун,
Довот тўла заҳар тутғил, ясаб болни берай санга.

Ки Гулматда қуруқ шеър деб, амал-унвонлига учсанг,
Куровпаткин¹ – губернатўр ва гинролни берай санга.

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 44

Қорни очнинг дили таскин излабон рўза истайдир,
Қорни тўқлар қилиб шўхлик бўзали кўза истайдир.

Бировларға ёқар булбул, бировға хуш келур қарға,
Бири қайтмас ҳаромдин ҳам, бири покиза истайдир.

Инонгайдир бу кун олим на маҳшарга, на Исога,
Вале банги чилим тортиб ҳануз мўъжиза истайдир.

Азал чалкаш экан дунё, тузатмоқлик экан душвор,
Бировға эр топилмайдир, биров ожиза истайдир.

Ажаббоки маҳалламда на тўйдан гап ва на аза,
Мани кўнглим шу фурсатда қазондан жизза истайдир.

Яна нафсим уриб туғён, яна маъюсланиб Гулмат,
Яна ғашлик чўкиб дилга, яна ҳомуза истайдир.

1980 йилда тикланди.

¹ Куропаткин – босқинчи генерал-губернатор.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 45

Гандираклаб келур Эшмат, қимиз тортқонга ўхшайду,
Яланғочдир, яктагини яна сотқонга ўхшайду.

Ичишни ким қўйибдурки ўзинг ҳаммол эсанг, хумбош,
Ман ичсам сал ярашгайдир – савлатим хонга ўхшайду.

Боши сархуш эмас чоғда ўтурди ул қилиб қуллуқ,
Ажаб энди ўзи шоҳу сўзи фармонга ўхшайду.

Арслондек уриб наъра йиқилди юзтубан ерга,
Тўкилғон носи ғулғулга сочилғон донга ўхшайду.

Суяб эрдим, боқиб шодон юзимни хўб ялаб турди,
Оғзидин бир уфурди хид – тезак ютқонга ўхшайду.

Елкалаб ул гуноҳкорни сўкиб-судраб борур Гулмат,
Биров қасддан гўё манга ўлик ортқонга ўхшайду.

1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 46

Ғарчли ковушни йиғлатуб йўлда гўзал кевотти-я,
Икки пода ошиқлари ортда касал кевотти-я.

Э подалар, сизга керак унвону зар, сўнгра хотун,
Манга тожу тахту қаср, ганжу амал кевотти-я.

Йўрғаласам унга, биров “пашша бўлиб борма”, деди,
Пашша эсам қандоқ чидай – уч пуд асал кевотти-я.

Шоди-бурун “Оҳ!” деб аёғига ўзин ташлаб эди,
Тоғдек бурундин сакрабон ўтди жадал, кевотти-я.

Ишқ йўлида энди манам арзон-гаров кетсам кетай,
Ёшуришиб бахмал паранжида ажал кевотти-я.

Гулмат, фидо қилмай тур-е ёрга улуғ бошингни сан,
Шу паллада бу каллага нодир ғазал кевотти-я.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 47

Ман шоирман, сан – хоқон, ман кимману сан кимсан,
Манда – онг, санда – аркон, ман кимману сан кимсан.

Ғазалларим, эй қози, шоҳга найза ниқтағай,
Қонунинг – шоҳга қалқон, ман кимману сан кимсан.

Ман халқимга таянғон ўғулдурман, ҳей миршаб,
Санда – халқингга гумон, ман кимману сан кимсан.

Юртни сотиб, хорижга қочарсан, воҳ, амалдор,
Шоир – юртга чайир жон, ман кимману сан кимсан.

Ўлжа бўлур ёғийга дур-гавҳаринг, хой мулкдор,
Шеърим – ёвга палахмон, ман кимману сан кимсан.

Ишқмас, ижод лаззатин мақбул билди Гулматий,
Кўз сузма, эй навжувон, ман кимману сан кимсан.

1986 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 48

Фаранглардин олиб таълим Шошга қайтмиш бир олимча,
Бурун устинда айланғон бурақ сочи соқолимча.

Бошимни ирғасам ғайри лисонда у деди “банжўр”¹,
Таваккалдин дедим “михлўш”² манам ўзимни ҳолимча.

Сўғин айни бўлиб Луқмон они қаттиқ синов қилдим,
Жавоби бўлмади оқил мани доно саволимча.

Десам яъни: “Фаранг бозорида чан пул ковуш-маҳси?”
Деди: “Бўлса тасодифон, текин турғайди монимча”.

Йўталмоқ ҳам бозорда пуллигин қайдин тушунғай ул,
Бошига шунча жун тўплаб ақл йиғмабди молимча.

Фаҳмсиз бойни ўғлидун нечук олим чиқур, Гулмат,
Отоси салладор золим, буям шапкада золимча.

1985 йилда тикланди.

¹ Бонжур (французча саломлашув).

² Бу сўзнинг асл маъносини аниқлай олмадик.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 49

Айт-чи токай қопда ёндош мошга мош,
Тобакайки қозондошдир ошга ош?

Қари бўлсам ҳам йигитдекман, нигор,
Айнама, деб: “Тўғри келмас ёшга ёш”.

Тошбағир сан, боши тошдин ман, ахир –
Ишқ ўти чакнайди тегса тошга тош.

Қўлларингга туташмасдин қўлларим,
Қабок уйсам туташгайдир қошга қош.

Айрилиқда бўлмасин соб бу умр,
Ўлтурурайлук кўюб бир зум бошга бош.

Сани Фароғонадан излаб топмадим,
Гулматийни ўзинг йўқлаб Шошга шош.

1985 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 50

Баҳор айёмида кўкнор эзилгон бир лаган бўлса,
Ёнингда нозанин сан-ла томоқни намлаган бўлса.

Нозанинки уполар чангитиб юзга, атир пуркаб,
Бураб гажжак, мўйчинакда қошин кўркамлаган бўлса.

Бошингда тол тўкуб соя, тагингда тўлғонуб майса,
Чечакларнинг бўйин еллар бурунға жамлаган бўлса.

Имо этсанг бирон бачча кавобдин сўнг палов тутса,
Ярмисин сан, ярмисин ёр нозлануб ямлаган бўлса.

Висол сайлин ўтқаруб соз ва ғавғосиз якун қилсанг,
Ширин сўзлар бўлиб кўпроқ, совуқ гап камлаган бўлса.

Ғазал битдим замон шоирлари-ла тенг юройин деб,
Кечирғайсиз агар Гулмат пича илдамлаган бўлса.

1982 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 51

Келибдур хат велик ашъорнавис Кўзма Прутковдин¹,
Қағоздин сўз эмас гўё оқур жозиба тарновдин.

Паришондирму сархушму калом бошлабди сал чалкаш:
“Буни ёзмокдаман санга ё Тамбовдин ё Псковдин”.

Сўғин дебдир: “Бўлайлик дўст ки шоирға куюр шоир,
Ману санбоп дурук чикмас редактурдин ва гўрковдин”.

Давом қилмиш: “Бўлиб ботир манингдек ғоз яша, кўрқма –
Самодержавиё² филни отсаям бошга Оқтовдин”.

Яна айтмиш: “Кузат зийрак, сани чалғонга кун берма,
Ошиноға қара бир бор, ўн сафар зоғлануб ёвдин”.

Адоғида демиш Кўзма: “Ёзайлик басма-бас, Гулмат,
Жаҳонда қолмади ўзга қизик шоир биз икковдин”.

1985 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 52

Рўсиёлик буюк Кўзма ағога бул саломнома,
Манам туркий қавмларға эгам еткурғон аллома.

Вале алломаликдин биз рўшнолик кўрибмизму?
Беастар бир чопон манда, сандадир одми коржома.

Юрурдим тўк – эдим усто, юпунлашдим бўлиб шоир,
Ҳар тўкисда мазахдурман – бурунли, кўзли хангома.

Бўлай пулдор манам – тўнкар шеърларим рўс забониға,
Гаҳи мўлроқ берур ҳосил қилинса токни парғома.

Яна мандин ол-у туршак, тулуп-шапко жўнотиб тур,
Биродарлик қолур мангу ҳалолроқ эрса шартнома.

Соғингай дийдоринг Гулмат, нетайки Ер бўлинғонда –
Манго ўлчаб берилмиш Шош, санго – олис Кастирома.

1985 йилда тикланди.

¹ Рус шоирлари латифа сифатида кашф этган қаламкаш.

² Самодержавия – рус давлатчилиги.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 53

Келмағоч холим сўраб дўст, босди душмон пашшалар,
Бир нафар шоир бошинда мингта тарлон пашшалар.

Гоҳ ғувиллар, гоҳ қитиқлар ичга кирғоч почадин,
Ҳасратимни ёзмоғимга бермас имкон пашшалар.

Биттаси бек сифат очкўз, мулладек сергап бири,
Яна судхўру кўрс миршаб, қозию хон пашшалар.

Бошқаси тез шеърга кўнди, искади ҳар мисрани,
Ё бировға эрди айғоқ нафси ўпқон пашшалар.

Кимки шоирни ғашига тегса тушгай ҳажвига,
Оқибатким элга кулки бўлди лодон пашшалар.

Кирди қизлар, шеърни тўхтат, сурмани сот, Гулматий,
Ҳайдасам сур пашшаларни, келди жонон пашшалар.

1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 54

Қиз учун ёнма, э шоир, юртга соғинг керак бўлғай,
Бургадек чақса бир танноз сўкма, жоғинг керак бўлғай.

Гўзалдир деб қилурдинг мадҳ гулу булбулни, бўстонни,
Онгладинг сўнг – зоғу ботқоғу янтоғинг керак бўлғай.

Аёқни ўйламай бошингга қувондинг фикрчан деб,
Эсанг милтиқ, эмди билдингки кўндоғинг керак бўлғай.

Нафс дер озмагил ғамдин, элгаям, юртгаям куйма,
Гўрингда қурт-чаёнларға бу гўшт-ёғинг керак бўлғай.

Ва қилғил ғалвасиз ялло, вафолиқ кутма дўстлардин,
Қолса етғай чопон – охирги ўртоғинг керак бўлғай.

...Ўтга яктак отма, Гулмат, бургага айлабон зарда,
Ки яктак чўнтағидоғи носқовоғинг керак бўлғай.

1985 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 55

Забардастсан ки дардингга қаҳқаҳангни улар эрсанг,
Фалакдин шавқ тила аввал бирон ноёб тилар эрсанг.

Дилинг шавқдин эса маҳрум топай эзгулигин қайдин,
Қароғинг лоақал кулсун ғариб бошин силар эрсанг.

Қовокдору димоғдорлар – манману жоҳилу худбин,
Ошиноға самимий кул, ёвга заққум кулар эрсанг.

Мазахлай билмаса ёвни, бу эл енгишням билмас,
Элинг хандонлиғи-чун қил агар исён қилар эрсанг.

Азал кулгу билан эзғон эзармонни эзилғонлар,
Кўюб ғофил, кулиб юлгил ки юлғичдин юлар эрсанг.

Бадқовоқ бек, амалдорлар қилур тоқай авомни хун?
Масхара айлаб ўл, Гулмат, бул аламдин ўлар эрсанг.

1985 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 56

Қайси қиз лимубадан – юз касалнинг коридур,
Кўз ёши – чипқонга эм, кулса – жигарга доридур.

Ярқ этиб боқса қиё – тўхтатур безгакни ҳам,
Кўкйўтал бўлғонга ноз – бир коса кўкноридур¹.

Тарқалур бош санчиғи ва тугал сархушланур,
Ҳид олиб Шер бўзахўр мушк-атир беморидур.

Қош сузиб қилса имо – йўрғалар туғма чўлоқ,
Бир ўпич тутмоқлиғи сил касал инкоридур.

Кафши гар “так-так”ласа очилур кўрнинг кўзи,
Қарғиши – “алҳамду”нинг кар учун такроридур.

Мандадур юз мингта дард, истарам юз минг табиб,
Гулматий бор хасталар ичра энг ночоридур.

1988 йилда тикланди.

¹ Кўкнор ичилса, йўтални вақтинча тўхтатади.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 57

Сартарошхонама кирди сур волостной¹ – семиз, сергап,
Деди: “Ишни базар силлиқ бу гал кўпроқ совун суркаб”.

Ўзин кўзиға кўзгуда айладим афтини кўз-кўз,
Поралар ютқон томоғин бўйинсочуқ билан буркаб.

Устарамни қайроқ узра “Танаввор”га ўйнатиб сўнг,
Сочин ажриқ ўриш қилдим орқасиға қорин тиркаб.

Турна тумшуқ тараклатғон киби қайчи бўлиб “шиқ-шиқ”,
Соқолин айладим кетмон, мўйлабини қошга чиркаб.

Бошиға бетёғи чаплаб, тараб бурнидаги юнгни,
Кулоғига упо урдим, кўк кўзиға атир пуркаб.

Калласи қирқ ямоқ бўлди, яна мўйлаб узун-қиска,
Пулин бермай, “тфу, чўрт” деб кетди Гулматни у тергаб.

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 58

Жавдаризор похолидек дилда дард юз ғарам сандин,
Дарпаранг босмоғинг бекор, тузалғай бу ярам сандин.

Жазманинг нафақат шоир, сартарошу яна деҳқон,
Жўякдағи қарам мандин, юракдағи қарам сандин.

Мувашшаҳга ўраб кашнич жўнатдим санга ишқнома,
Хатинг махфий этиб зора келса нос бир ўрам сандин.

Юзимға қирқ ажин кўшди, мани ўкратди қийноғинг,
Ажин – жилға, кўзимдин ёш оқодир қирқ тарам сандин.

Гуноҳим шул – ки ёшлиқда кийиб қочғон эдим кафшинг,
Ўша кафшинг ҳануз уйда, манга кўпроқ қарам сандин.

Олимхон² шеър ёзолмайдур, нечун қизлар юрур шайдо,
Аслида арзиғай, Гулмат, минг ўргулса ҳарам сандин.

1987 йилда тикланди.

¹ Чор ҳукуматининг худудий амалдори.

² Бухоро амири.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 59

Сўзимдан куймасанг, юртдош, санго куйган дилим сатқай,
Ёниб битсам сани деб, сан билмас эрсанг, кулим сатқай.

Топинмоққа худойинг йўқ эса шоирға қил сажда,
Топинсанг ўзга махлуққа, шу юрт – боғу чўлим сатқай.

Саодат излабон санга илм экдим, чилим чекдим,
Саодатга чўзмасанг қўл, ўша илму чилим сатқай.

Ўзингдин ўрганиб тилни, муножот айладим санга,
Тушунмай лол боқар бўлсанг, бу хўрланғон тилим сатқай.

Ки оқпошшоға эрк сотқон амалдорға дилинг сотсанг,
Сани эрка етаклай деб босиб ўтғон йўлим сатқай.

Бўлсаю бир ўзи номдор, кўрмаса доврўгинг Гулмат,
Санго шонсиз ҳаёт исроф, манго шонли ўлим сатқай.

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 60

Бири камдур бу дунёнинг – донинг бўлса, элак йўқдур,
Тўнинг бўлса, каминг белбоғ, қудуқ топсанг, челақ йўқдур.

Камбағаллик қуриб кетсун, зулмкорнинг оти йитсун,
Пешонамга куёш битсун десанг шамдин бўлак йўқдур.

Ўшал шамға бўлиб мардум, зимистонда кун ўткардим,
Десам дўстга тўкай дардим, имонидин дарак йўқдур.

Имонсизда вафо бўлмас, ютуқсизда хато бўлмас,
Меҳрсизда худо бўлмас, бемаслакда тилақ йўқдур.

Жиғилдонга тикилғай ғам, кўзингдин то тавонинг нам,
Бош олиб кетмақ эсанг ҳам бу зиндонда йўлак йўқдур.

Гулматий, ҳар сўзинг тилло, дадил ёз қўллабон ҳилло,
Бемиллат ноибу суллоҳ амалдорда юрак йўқдур.

1988 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 61

Олис саёхатга чиқиб, қолдим тугал бўйдоқлашиб,
Чопгим келодир майсада итлар ила ўйноқлашиб.

Ё бароқ бўлсам тутиб олсам сулув Мош-пошчани,
Тун бўйи “вағ-вағ”ласак том бошида қийноқлашиб.

Лоақал ҳанги эсам ки чорласа бир мочахар,
Дашт сари кетгай эдик шод исканиб, сўқмоқлашиб.

Майлига тўнғуз бўлай тўнғузтабиат ёр учун,
Бўсага қонсаки бас қўшмоқ бурун тўқмоқлашиб.

Пат ато айлаб эгамки тикласа мандин хўроз,
Бир ҳарам оппоқ товуқ турсин қатор “қоқ-қоқ”лашиб.

Э гўзал, Гулмат агар одам бўлиб юрсун десанг,
Шу кеча ёнимға кел шайтон ила шарт боғлашиб.

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 62

Кетиб даврон элимдин кир замонларға куним қолди,
Ҳама яхши бўлуб бадном, ямонларға куним қолди.

Ки аттордин чиқиб нозир, амалға минди даллоллар,
Носфуруш арбобу айрончи хонларға куним қолди.

Саройда тамагир шоир сўзин пуллаб топар обрў,
Сўзимни сотмадим, аммо гумонларға куним қолди.

Мухрдорға айласанг арз, туру сан, сўйласин чўнтак,
Идора, маҳкама отлиғ дўқонларға куним қолди.

Сатанг олимчалар маърузада туркийни тарк айлаб,
Юнонча тавбадин баттар лисонларға куним қолди.

Гулмато, соч оқарди, оҳ, қайда ул шеърға шайдо қиз?
Отоси қарғаган бадхулқ жувонларға куним қолди.

1988 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 63

Эл умрига умримни бердим, таъзим бажо ташкил қилинг,
Ўз-ўзимга фақат дард тердим, сизлар даво ташкил қилинг.

Бир тўп тўра парқувли жойда юртни талаб кўрмоқда фойда,
Нафас олмоқ оғирда, тоза ҳаво ташкил қилинг.

Туркийда гар сўйлар бек-боён, кўписиён,
.....бирон бало ташкил қилинг.

Чакчаюб кўрс боқинг зўрларга, ем узатманг порахўрларга,
Халқин танимаган кўрларга жабру жафо ташкил қилинг.

Токайгача
Шўринг курғур фуқарога ҳам кайфу сафо ташкил қилинг.

Кўмир ҳам соб бўлди қаламда, ҳол қолмади танда аламдан,
Дам бериб Гулматга санамдан ишқий имо ташкил қилинг.

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 64

Жоним дебон жонон кучғон хон, у жон қани, жонон гижонда,
Ким бошлаюр ҳақ йўлга элни, карвон қани, сарбон гижонда?

Хондин ортғон чандирга бўкуб, хондин ортғон тангадин тўплаб,
Эзиб ўтди чин сўзни нозир, ёлғон қани, ҳамён гижонда?

Хону вазир созиға монанд хониш айлар бўлди,
Кўзинг оққур филтомоқ воиз, имон қани, қалқон гижонда?

Амал теккан югурдак борким пайқаёлмай миллатин кетмиш,
Кўмсалар бир қутиға тиқиб, фойтон қани, тилпон гижонда?

Не кунларға қолибсан, юртдош, сани қисмат кимларға элтди,
Лол боқурман эмди ҳолингга – ҳайвон қани, инсон гижонда?

Олиб хондин зар тўну унвон, этик ўпиб кун кўрди Ғишмат,
Гулматдин шеър қолди... Ундан-чи? Чакмон қани, унвон гижонда?

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 65

Тошйўлига¹ чикдим саҳар ғовурсевар элим билан,
Русияда бир тўнқарув ўлмиш сўпоқ илм билан.

Сартарошхонам ёнида бор печкачи мастровой,
Айдики у: “Ўзбакни кўр, айш қиладур ўлим билан”.

Тахтидин оқпошшо қочуб, ўрниға бойлар жойлашуб,
Қайта малайлик чоҳига ағнамишам белим билан.

Фарқики – қози суд бўлиб, тўн ўрниға фрак кийиб,
Даррали миршабни эмас, хат юборур елим билан.

Ҳукуматин уриб яшин, саройини олсин довул,
Зулукмакон Думасини чекиб ташлай чилим билан.

Мастравой шипшиб деди: “Ағдарамиз бу хонни ҳам”,
Жангга кирайму, Гулмато, мавузери² тилим билан?

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 66

Ишчи йўқсилнинг кетидан кўзғалинг, кетмончи хорлар,
Барибир бизга кун бермас гўнгқорин бу амалдорлар.

Петрбурғ ишчию деҳқонидин хоқонни сўкмоқни
Нетар туркийда ўргансак жағ силаб барча ночорлар?

Қалқи: мискар, кулол аҳли, кўр гадолар жамоаси,
Дурадгор, маҳсидўз, зангбоз, омади кетгон атторлар.

Тузайлик бир тузум токи бўлмасун зўрлигу алдов,
Йитсин айғоқчи, бузуклар, порахўр, таъзимбарорлар.

Бировсиз юрт қуриб ўзлик қозонидин урайлик ош,
Ошат деб тумшуғин тикмай турса бас ташқи беорлар.

Тўкчиликдин сўғин яйраб Гулматий шеър тўқир сизга,
Фақат мундоғ агит³ шеърга топилғайму харидорлар?

1987 йилда тикланди.

¹ Тошйўли – юзасига тош терилган кўча.

² Маузер русумли тўппонча.

³ Ташвикотли.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 67

Бухорода мачитда ваъз айтди бошқирдни муллоси:
“Вўрислардин кетиб омад, ўзидан чикди ғавғоси”.

Оқ-қизилға турланиб эл, бир-бириға отармиш тош,
Шу маҳалда бор эмишдир на пошшоси, на худоси.

Меншавойи уқтирармуш: “Болшавойдин қоч, халойиқ¹,
Чорлабон йўқ жаннатиға сани алдар “Правдо”²си”.

Дер эмишки болшавойи: “Меншавойнинг дўконин бос!
Ўғирланғон – унинг омборида Маркосни шапкоси...”

Бу гаплардин безиллаб ман дедим астоғфуруллоким,
Омон турсин бизи омбор, Темурни гўрда сарпоси.

Неча вақт бекларинг, Гулмат, тахт талашди, гап талашди,
Мана тушмиш бўлак юртға Буюк Туронни савдоси.

1988 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 68

Кийди тож Шўро Муваққат хонни тахтдан ирғитиб³,
Эскини йиртди тугал янги закўнлар юрғитиб.

Ер берар эрмиш ҳаҳовлаб санғию танбалга ҳам,
Қанча бой юрғон эмиш жавраб, тамоқни хирқитиб.

Мактабу беморхона бепуллиги хўбдур, вале –
Бир иши қалтис, вавах, ўтди юракни зирқитиб.

Яхшиму ожизаларға онқадар бермак ҳуқуқ,
Ул ахир қандай хотун эркакни юрса кўрқитиб?

Отёли чимматларию бебаҳо чочвонини
Эс бўса ташлармуди мажлисда гулхан бурқитиб?

Кампирим, чочвонни сан вақтинча деб сандиққа бос,
Гулматинг кўрқар – фақат сочингни келма кирқитиб.

1985 йилда тикланди.

¹ Озчилик (меншевик) ва кўпчилик (болшевик) бўлиб ёвлашган марксчи сиёсатчилар

² “Правда” – болшевик-коммунистлар газетаси

³ Коммунистлар ва Муваққат ҳукумат.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, РАҚАМ 69

Носингдин чўз, ағо, манга, хуморимни босай эмди,
Мўминларға тилаб инсоф самоға арз ёзай эмди.

Чапонидин кечиб чоллар кияр палто яна шапка,
Наҳот саллам матосидин манам иштон ясай эмди?

Курунг, эвоҳ, отин кампир еюр консерваю колбас,
Жаҳаннамға ўзи шошса йўлин қандай тўсай эмди?

Хотинки гар очиб юзни эриға йўл-йўриқ айтса,
Кўлимға ман хино чаплаб паранжида кезай эмди.

Бутун элни титиб чиқсанг хўрозроқ эр киши йўқдир,
Бу кун шердай уриб наъра замин тинчин бузай эмди.

Алам ўтган киши борки бири майхўр, бири банги,
Кел-е Гулмат дедим охир манам кўкнор эзай эмди.

1981 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, СЎҒИНГИДИН ОЛДИНГИ

Ўрдак сўйиб қалам қилай қушпатдан,
Нодир калом қолсун биздек хушхатдан.

Юз йилда бир келур мандек нодирсўз,
Кўкка икки ой чиқмоғи – қўш бахтдан.

Мир Алишер тобакай сўз хоқони,
Бизгаям жой топинг бирон бўш тахтдан.

Мир бобо лек бағри кенглик қилса-да,
Келиб Машраб-жунун айтур: “Пўшт багтан!”

Олов қалбли шоири-ла элда файз,
Ки оловсиз бўлур хуштаъм мош қаттан?

Гулматдек зот яралмаса юз йилда,
Унда ўзим туғиламан бошқатдан.

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҒАЗАЛ, СЎҒИНГИ

Ғариб йўқдир ман каби, осмон узок, ер қаттиқ,
Ўлмаганим сабаби – осмон узок, ер қаттиқ.

Эгаси йўқ бу юртнинг, ундаги минг тур итнинг
Жонга тегди “хап-хап”и, осмон узок, ер қаттиқ.

Эл сафланса юз қатор, тўқсон тўққиз саф – аттор,
Тарқоқ сўнги бир сафи, осмон узок, ер қаттиқ.

Анқов тўра давр сураб, бир кун худо ҳам урар,
Ҳақ шу тентакнинг гапи, осмон узок, ер қаттиқ.

Кимни кўрма – кинчи, кўрс, фикри чигал, иши терс,
Чапи – ўнгда, ўнг – чапи, осмон узок, ер қаттиқ.

Гулмат, тақдир беомон: мирзанг – Анвар Обиджон,
Номаълумдир маҳзаби... Осмон узок, ер қаттиқ...

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ МУХАММАСЛАР

МУХАММАС, РАҚАМ 1

*ёки бозордин ғоз олғоним, ажиб ҳангомалар
кўргоним, бир жувон ишқинда ғоздин айрилгоним,
ҳам мелодий 1884 да ўшал саргузаит ҳақинда ёзгоним.*

Барра соқол болташакул қайчуланиб соз,
Ва яна афт-ангоримиз муллага таққос,
Ва яна тил остида беш-олти чўқим нос,
Эскишаҳар бозоридин олғоч семиз ғоз,
Раста кезиб юрдук лапанг ғозга қилиб мос.

Раста тикин, шовқини жон олғучи эрди,
Бунда биров киссага қўл солғучи эрди,
Анқов киши ҳамёнисиз қолғучи эрди,
Бир нашаванд четда дутор чолғучи эрди,
Қопни очиб найни ҳазин пуфлади морбоз.

Сабзи-пиёз теграсида ёш-қари ғиз-ғиз,
Тўп ўқлари янглиғ уюм ҳар ерда тарвуз,
Бақлажони катта бурун сингари ёлғиз,
Йўлда қатор отқулоғу кашничу ялпиз,
Кўкни кўриб, бўлгинг келур бўрдоқи новвос.

Чопди “уруш чиқди”, дея Шотўра мискар,
Оч кишилар каппонга ё тортдиму лашкар?
Борсак, қаранг, шовқун солуб савдо қилур кар,
Каммиди бул, ихлос ила ҳангради бир хар,
Нинафуруш лўли момо – устида сарбоз.

Қоп кўтариб ҳаммол шу он келдию жайрон,
Босди челакни кўрмайин, ағнади айрон,
Айронфуруш тепди они тиллари сайрон,
Жанг янаким мой дўконин айлади вайрон,
Мўйлабима бердим ўша мой ила пардоз.

Бир қиякўз танга йиғар сабзини тузлаб,
Ҳолвачи кетғонни сўкур, келғонни сизлаб,
Юрғай эди чўртан текин озуқа излаб,
Ул зўравон эмди ётур бўчкада музлаб,
Бўчкада ман бўлмағоним бахт эди қийғос.

Гарчи мани касбим эмас мишмиш-у, ков-ков,
Пеша қилай оғзимни бир: расвоси – чайқов,
Шайтонниям айлар ўсал бундаги алдов,
Гўлга биров милтиқ дея пуллади тарнов,
Фойдасидин миршабгаям қистирди оз-моз.

Соғ бутига бир пой этик изласа маймоқ,
Мош пулига бўза ичур бошқа бир аҳмоқ,
Қотди бошим, мандин кўра ким яна соғроқ?
Келғоч дўкон сори, кийиб қўлиға пайпоқ¹,
Патли чилопчин² танлади бошиға танноз.

Бойи сотур шоҳи рўмол, иштону кўйлак,
Атторида сурма, зира, сирғаю ойнак,
Камбағали мунда турур сотгали тўнғак,
Тўнғак оша ўтди кучук – оғзида сўнғак,
Қассоб они келди қувиб, ушлади шоввоз.

Кимса деди: “Кун бўйи ман мардикор ўлдим,
Нокка пулим етмай вале бунда хор ўлдим...”
Ман-да дилим очмоқ учун беқарор ўлдим:
“Ғозни олуб, ақча тугаб, тор-мор ўлдим,
Ҳали буям туғмай тухум қилса керак ноз”.

Куйканадир қилса харид қайси киши бор,
Қимматчилик эрса бозор, захри-ниши бор,
Хону амалдор эса тўк, нечоғ иши бор –
Оддий авомнинг ҳам ахир қорни-тиши бор,
Нарху наво элни хароб айлади паққос.

Тунги қароқчидин ямон бўлди бозори,
Тиғ қадамай, бор-йўғимиз шилди бозори,
Кимки фақир, масхаралаб кулди бозори,
Аҳволимиз охири танг қилди бозори,
У истағон куйни чалур, биз эса раққос.

Бунда бири баззоз эса, бошқаси аллоп,
Битта ҳалол атрофида олтига қаллоб,
“Бор барака!”, “Жилла қўшинг!”, “Энди жағинг ёп!”
Тинка қуриб, бардош ила ганжим бўлиб соб,
Хомуш эдим гўёки беомад қиморбоз.

¹ Кўлқоп бўлса керак.

² Аёллар шляпаси.

Хомуш эдим, хушбўй жувон бўлдию пайдо,
Бизни Жунун дебми жияк тутди у Лайло,
Пул бутуни бордек дедим: “Йўқ эди майдо...”
Бошлаб эди иккита пок бандаси савдо,
Даллол ўлуб ўртага тез кирди бир ифлос.

Хушбўй жувон бизга карам кўрдию лозим,
Чимматини сал кўтариб, очдию оғзим,
Оқди сўлак, яктагима томдию носим,
Боз устига потради-ю, Гулмато, ғозим,
Кўлдин чиқиб, Сағбон сари айлади парвоз.

1984 йилда тикланди.

МУХАММАС, РАҚАМ 2

*ёки чала олим ва чала шоир Макриддин Маставонинг
қалам ушлаб шухрат топмағони, фақирни кўролмайд
устимдин губернатўрга тухматнома юборғони, ҳам
мелодий 1885 да ул ҳасадгўйга маним дегоним.*

Азал зотинг чағир тошдин эса мармар бўлолмассан,
Қуруқ ялтиллағон бирла асл гавҳар бўлолмассан,
Бобонг асли эди паскаш, санам сарвар бўлолмассан,
Ичинг кирдир ки эзгулик учун аскар бўлолмассан,
Ҳақиқат кемасин локин тўсиб лангар бўлолмассан.

Хато қилди отанг санга қалам бирла довот олғоч,
Бўлиб деҳқон, нафинг элга тегар эрди лопот¹ олғоч,
Саводхонлар ёви бўлдинг чала-чулпа савод олғоч,
Ошиб шарманда унвонинг калон-туҳматчи ном олғоч –
Тугал расво бўлиб бўлдинг, яна баттар бўлолмассан.

Бузуқ қондин бу дардга сан қоринда муфтало бўлдинг,
Ижодкорларни бошига ёғилғон бир бало бўлдинг,
Очилмасдин-сочилмасдин, куйканиб сержафо бўлдинг,
На шоирсан, на фозилсан, чақимчи Маставо бўлдинг,
Ватандошингни сотдингки, ватанпарвар бўлолмассан.

¹ Лопатка (белкурак) демокчи.

Наъра урмоқ бўлурсан лек мўърагандек оҳанг қолғай,
Бўлиб якка махов охир на дўст-ёру оғанг қолғай,
Фақат ёнингда устодинг – кони бўхтон тоғанг қолғай,
Туртки ерсан ҳар тўкисда ва йиртилгон ёқанг қолғай,
Ўзингга на тўну яктак ва на шалвар бўлолмассан.

Ўшал Машраб осилгон дам сан айғоқдин қутулгондир,
Омон қолгон қалам аҳли “ков-ков”ингга тутилгондир,
Ҳаром гўштдин қорун қўйдинг, бошинг хумда етилгондир,
Толеинг паст экан, шу ҳол манглайингга битилгондир:
Қутулмассан тезакликдин, мушки анбар бўлолмассан.

Биров ёзса демай носоз, ўзинг созроқ ёзиб кўргил,
Даста ғийбатлар ўрниға шеърни озроқ ёзиб кўргил,
Тийиб нафсингни, сўнг эл дардига мосроқ ёзиб кўргил,
Гулматийдин ўзингни сал тутиб пастроқ ёзиб кўргил,
Нурни сўндирмак истарсан, ўзинг анвар бўлолмассан.

1985 йилда тикланди.

МУХАММАС , РАҚАМ 3

*ёки расволарға қўшилиб тиёнчилик қилгоним,
ҳам мелодий 1885 да тазарру ила ёзгоним.*

Уйдаги ёрдин кечиб , кўза белидин қучғали,
Қайтадин салла гаров, маҳси-ковушдин кечғали,
Ва яна яхши-ямон зотларға иғво бичғали,
Хомхаёл сархушлануб лайлакда ойга учғали
Бир пода улфат букун Дархонга бордик ичғали.

Асли бу дунё бузук, майхона лек обод дедик,
Зиндон-у донога Ер, бефаҳм озод дедик,
Тўлдириб шокосани ичганни биз Фарҳод дедик,
Пашшалар рақс айласа жонон билиб “Вой дод!” дедик,
Ўрмалар кўнғиз яна биз бирла кўнгил очғали.

Даврадин тарқалди файз жанжалу “Ур-ҳо!” билан,
Чеккада ағнаб ётур Шоди бўш бўчко билан,
Нор буқоқ балчик ялар баҳслашиб чўчко билан,
Сайфининг иштони хўл – шилта бир сарпо билан,
Қолмағоч нетсин ҳоли иштонни боғин ечғали.

Ман ярим тунда шоқол бўлдим, эмаклаб увладим,
Йўлкада зўрдин қочуб, ожизни итдек қувладим,
Сўнг хўроз онглаб ўзум гўнг устида “қу-қу”ладим,
Ҳовлиға етқоч, бошим суқдим челақка, сувладим,
Шай эди уйда хотун энди бутунлай кўчғали.

Дод солиб ёрим кўзидин икки сой оқди, кўрунг,
Уйғониб саккиз болам тенг дарчадин боқди, кўрунг,
Теграда юз хонадон бир-бир чироқ ёқди, кўрунг,
Чикди-ю кўрс қўшнилар, пўстагим қоқди, кўрунг,
Ич яна, Гулмат, тугал одам сафиндин ўчғали.

1985 йилда тикланди.

МУХАММАС, РАҚАМ 4

*ёки рўсиёлик шоир Кўзма Прутковнинг фақирни
йўқлаб келгани, базм оқибатинда сартарошхонамдин айрилганим,
ҳам ул ҳақда доғу ҳасрат-ла битганим.*

Янги йилни ҳумоюнлаб дўконимға зиё келди,
Рўсиёдин велик ашъорнавис Кўзма ағо келди,
Қароқалпоқ Амир лаққи миниб лўк-лўк туё келди,
Тожигим мулла Мушфиқий десам “биё-биё” келди,
Яна жондош қозоқдин шумқилиқ Алдар кўсо келди.

Бўйинсочуқни дастархон айлабон ўртаға ёздим,
Устарамада пиёз кертиб, қазон топмай челақ осдим,
Этик, валинкаю маҳси ўтин бўлғоч, ёқиб остин,
Қилиб картишкани “жиз-биз”, ёғ ўрниға совун босдим,
Ки фақирға тўрт тарафдин тўрт лисонда дуо келди.

Мулла Мушфиқий тугиндин бўзаю шўр наҳанг олди,
Туёсидин қимизли мешни Амирбек аранг олди,
Серкўпик ул қовурдоқни челақдин сўнг аканг олди,
Кўсо хуржунини кавлаб қўбизни сал таранг олди,
Офаринким Кўзма ёқдин шиша қадди расо келди.

Амир инграр, қимизни бўзага уйқаш ичиб эрди,
Қизиб ҳаммомчидек Мушфиқ, шолча тўндин кечиб эрди,
Кўсо қўбиз чалиб “вағ-вағ” қилур, оғзи қичиб эрди,

Кўзма шишони бўйнидун мис кишанни ечиб эрди,
Замбаракнинг хитобидек гумбаракли садо келди.

Дўкон бўлди кулоқ-оғиз бозори – хўб гурунг сотдик,
Тугаб бўза, қимиз, шампон, хумориға чилим тортдик,
Жунун янглиғ уруб қаҳ-қаҳ, бир-бирова мазах отдик,
Адашган бир саёқ эчки дарчадин боқса донг қотдик,
Деди кимдир: “Қаранглар, ўв, соқолдор қорбобо келди”.

Хотун уйдин ҳайдағонин гапирсам, дил йирингларди,
Манго мўлт-мўлт боқиб Кўзма, хўнграғонича тингларди,
Кўсо ухлар вале кўлда кўбизи гоҳ дирингларди,
Шипга боққонча Мушфиқий ўз-ўзича ҳирингларди,
Амир хуррак отиб, кўз ўнгима қассоб, буқо келди.

Беш ковушдек бўлиб бешшов сулайғонча қолибмиз денг,
Чилим чўғидин тўшакка ўт кетиб, дод солибмиз денг,
Ялангоёқ туриб чакқон дўкондин бош олибмиз денг,
Сўраб ёрдам, ёниб бўлғунча фарёддин толибмиз денг,
Одамзот шўриға, Гулмат, ичкилик бир бало келди.

1985 йилда тикланди.

МУХАММАС, РАҚАМ 5

*ёки Ғишмат исмли сарой мунаққиди бебош
газалларимни кундага судрағони ва бунга жавобан
беройиши калималар айтғоним.*

Чарх ишин қодир эгам аввалда хуржун айлади,
Нур бериб бир паллага, бир паллани тун айлади,
Қумрини пайдо этиб, тўрт ённи қузғун айлади,
Гар тилин бурро қилиб шоирни дуркун айлади,
Не учун Ғишматга ҳам сўйлашни мумкин айлади?

Шоир туғилгай онадин ҳақни ёзарға сўз бериб,
Ўзгага малҳам тутиб, юрдим ярамга туз бериб,
Учради Ғишмат сабил бирдан фалокат юз бериб,
Бошида тангрим ўзи шоирга ўткир кўз бериб,
Не сабаб айғоқларин бир четда дурбин айлади?

Шеърият гулли дарахт, деб эгам мазмунини,
Қўйди ўнг шохни безаб шоири мажнунини,
Во ажаб, чап шохга сўнг жойлади маймунини,
Гулни бу ҳидлар, у-чи – чайнагай қонунини,
Булбулни – гулга, баргга лек эчкини мафтун айлади.

Кашф этиб Ғишмат совун, сўзни гупирмоқ ўргатур,
Биз гилам турсак тўқиб, шолча супурмоқ ўргатур,
Нос чека билмас ўзи, чексак тупурмоқ ўргатур,
Дил ясаб тангрим нечун дилни ўпирмоқ ўргатур,
Нега қўй барпо қилиб, қашқирни устун айлади?

Бир дуруст шоирға Ғишмат сан кетимдин юр дебон,
Гапни дард, ғавғогамас, таъзимга кўпроқ бур дебон,
Кимда бор бўлса муҳр мақтов-минора қур дебон,
Исмингни карнайда чалай, доврўғ-ла даврон сур дебон,
Номини осмонда-ю, фаҳмини турғун айлади.

Чин буюк шоир азал кўрди ҳар қайда жабр,
Ҳожа қул Аҳмад қочиб лаҳм аро топди сабр,
Машрабо қувғин юриб кезди юз сахро-Кабир,
Зўр ўрус шоирларини қилди оқпошшо Сибир,
Шум фалак Гулматни ҳам Ғишматга сургун айлади.

1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ МУСТАЗОДЛАР

МУСТАЗОД, РАҚАМ 1

Гоздек оқиб Оқтепадин ўтди париваш,
балдоғи ял-ял,
Икки сочи кўйлагининг қуйига чирмаш,
нимчаси бахмал.

Чойхонадин бокди авом кўш кўзи бежо,
оғзи очилғон,
Барчани у айлади-ку фикрини чалкаш,
турқини ҳайкал.

Икки ковуш ғижирласа тушди ўйинга
Ҳожи этикдўз,
Бошида ҳўл латгаю лек қалбига оташ
солди Ҳалил кал.

Сотти сатанг ҳайдаб эди икки хотунни,
уйда – учинчи,
Шай эди у уйдагисин қилғали алмаш,
қўллари чангал.

“Уст боши-ла сотиб олар эдим бу хурни
бўлсам амалдор” –
Ҳатто Мадал девонанинг кўнгли бўлиб ғаш,
йиғлади сал-пал.

Бойни қизи бўлса бўлар, сан эса, Гулмат,
шоири якто,
Шартта бориб эмди онинг пойига тирмаш,
ушла таваккал.

1983 йилда тикланди.

МУСТАЗОД, РАҚАМ 2

Юздаги холингни яшир, солма, момо қиз,
бошима кулфат,
Кўргунча они порпираган дил эди фонус,
қоплади зулмат.

Икки юзинг бир-биридин нега аразлар,
бунча рақибдир?
Чунки йироқ турди холинг имласа чап юз,
ўнгига улфат.

Холки яна – мисли ётур чинни ликобда
бир дона кишмиш,
Кўп ялануб унга кўлим етмади ҳаргиз,
борига раҳмат.

Эрди юзинг гулшан аро худди садафгул,
хол эса – шона,
Ари бўлиб унга хаёл қатнади ғиз-ғиз,
сабрига ҳайрат.

Кафтга кўйиб юргай эдим манга ёр ўлсанг,
тилхат берайму?
Холингни олиб нуқта қилай, ўртада нон-туз
ёзганда тилхат.

Ҳинду қаро хол ҳақида борки не ашъор –
санга муносиб,
Куйлади холингни куйиб форсида Ҳофиз,
туркида Гулмат.

1983 йилда тикланди.

МУСТАЗОД, РАҚАМ 3

Бўлди, ажаб, нега замин ишлари алғов,
тесқари осмон,
Қозисининг инсофи йўқ, беклари анқов,
сарқори шайтон.

Олимининг салласида тиллаю гавҳар,
каллеси бўм-бўш,
Васвасаю дабдабанинг маскани чайқов,
ақл эса арзон.

Шоир агар орсизланиб мақтаса хонни,
зарга кўмилғай,
Ҳақни деса тезда онинг номи бўлур ёв,
бўйнида арқон.

Нафсини деб айғоқ ўлуб баъзи бировлар
дўстини сотди,
Бир-бирининг орқасидин бошлади “ков-ков”
аҳли мусулмон.

Энди Чукурсой-да наҳот ҳулқини мослаб
тескари оққай,
Дониш ахир даврада пойгакда турур ров,
тўрида – нодон.

Ўзни бу дам кўрсанг амон “ман-ку тирик” деб
қувнама, Гулмат,
Неки овунтирса сани барчаси алдов,
ҳаммаси ялғон.

1983 йилда тикланди.

МУСТАЗОД, РАҚАМ 4

Дил куши бир ожизани айлади манзур,
э жўра, найлай,
Сан демагил: “Ожизани кўмсамай ўлгур,
йўқмиди май-пай?”

Майни отиб, лойда ётиб тахтга тупурмоқ
соз бўладир, лек –
Созроғ ўлур ноз ила май тутса бирон ҳур,
куйласа “лай-лай”.

Сабр айлагай, қўймаса той урмоққа жабдуқ,
уста чавандоз,
Майли чидай, ҳали асов маъшуқа курғур,
қийнади, бай-бай.

Кўнгил очиб эрди фақир танҳо йўлиққоч,
қарғади кетди,
Бизга эса гўё онинг зардаси танбур,
қарғиши найдай.

Тонгда уялғайму дебон бегоналардин
 тунда чақирдим,
Тутди мани уч окаси, бошлади “ур-ур”,
 депсиди, вай-вай.

Ишқ бобида донг таратур нега у Фарход,
 турганда Гулмат,
Қўй, юрагим, улгурамиз бўлгали машхур,
 ўксима, хай-хай.

1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ҲАНГОМАЛАР

ҲАНГОМА, РАҚАМ 1

*ёки савдо иши бирлан Рўсиёга борғоним, Петроград
(Петрбуруғ)ни тамошию қилғоним, ҳам мелодий 1917 нинг
наврўзинда ул тўғрида ёзғоним.*

Петрбуруғ сари келдим,
Бир шаҳарки дилдор экан.
Ундин-бундин сўраб билдим,
Буржўйлари бадкор экан.

Бўлса ҳамки сал-пал чирик,
Дарровда пул бўлди ўрик,
Сотсанг кетар ҳатто ўлик,
Чунон чаққон бозор экан.

Белимга сўнг тугиб пулни,
Чоғладим сайр этиб дилни,
Бир олифта ўпиб гулни
Ҳар аёлға хуштор экан.

Ярмаркада қатор лавка¹,
Бир дўкондор тутди гапга:
“Харўш пўстин”, “Бери шапка...”
Кўп устамон аттор экан.

Бўлмасин деб мандин хафа,
Олиб кийдим жун шляпа,
Бир маст келиб деди: “Папа”²,
Йиғлоғу беозор экан.

Қатта йўлга чиқдим гаранг,
Ўйин тушар дўндик мазанг,
Бўйгинангдан дедим аканг,
Ишинг доим “ёр-ёр” экан.

¹ Дўконча.

² Дада.

Кўприклари узун-узун,
Фавворалар ёшлар кўзин,
Баришналар¹ очиб юзин,
Музқаймоққа қатор экан.

Бир томонда балеткўрғон,
Тамошоси ур-тўпалон,
Сарупоси юпун ўғлон
Ожизани қувлор экан.

Биров юргай эгиб бошин,
Биров ўтгай миниб мошин,
Буржўй итга тўкса ошин,
Ишчиси беифтор экан.

Шу боис дил тўлиб қонга,
Камхаржлиги тегиб жонга,
Ноинсоф ул фабриконга²,
Мастравай³ ўчкор экан.

Сездим, Гулмат, бежо замон,
Бўлши-менши⁴ – икки томон,
Ман ўртада қолсам ёмон,
Уйга қочмоқ даркор экан.

1982 йилда тикланди.

ҲАНГОМА, РАҚАМ 2

*ёки Қоровой подачининг оқпошию томониндин
мардикорликка итоб қилинғони, Рўсиёда бир қизни
севиб, танишмоққа уринғони ва эшитиб ёзғоним.*

Издираска! Вай, скучна...
Танишайлу, пажалиска.
Бўлмоқчиман ман дружна,
Танишайлу, пажалиска.

¹ Хонимлар

² Завод-фабрика эгалари демоқчи.

³ Мастраавой – ишчи.

⁴ Болшевиклар ва меншевиклар.

Отинг нима, красўтка,
Марусками ёки Лудка?
Ачавотдан келдим бўтка,
Танишайлу, пажалиска.

Ман подачи Қоравойман,
Маҳалламда залатўйман,
Хотини йўқ маладўйман,
Танишайлу, пажалиска.

Қанча-қанча баранчик мой,
Ман начайлик, қўй – прастой,
Улоқ чопсам отим первой,
Танишайлу, пажалиска.

Кўринишинг харўш жуда,
Бормоқчисан бугун куда?
Туда юрма, шагай суда,
Танишайлу, пажалиска.

Отдыхай эт, мана, майса,
Ҳолва кушай бирон пайса,
Қилиб юрма испугайса,
Танишайлу, пажалиска.

Бозорчикда бор марўжна,
Олиб берай, десанг мўжна,
Гаплашиб сал астарўжна,
Танишайлу, пажалиска.

Ақчадан бор, яна куплу –
Зўр рўбашка, хиром туфлу,
Меравойсан, сани лублу,
Танишайлу, пажалиска.

Маржа бўлсанг, яшардик жам,
Кибиткамга ёқардинг шам,
Яхши кампир мамашкам ҳам,
Танишайлу, пажалиска.

Моя – Мажнун, твой – Лайли,
Братишканг бўлар қайни...
Дема тезда “дасфидайни”,
Танишайлу, пажалиска.

1985 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ МУЛОҚОТЛАР

МУЛОҚОТ, РАҚАМ 1

*ёки шунчаки гап-гаштак айтишиб,
доно бўлгоним.*

Авом сўрди:

– Бу оламда нимарса соз?

Сазо қилдим:

- Чимилдиқда чекилгон нос.
- Недурки ул носни кайфининг заволи?
- Қишда қирдирмоқ ялангда соч-соқолинг.
- Қаҳратонда жонга оро недур яхши?
- Эм бўлодир ёш хотун ва калиш-маҳси.
- Келса-чи ёш хотундин юз бало қуршаб?
- Бало келгай йўлинг кесиб ўтса миршаб.
- Борму миршаб ҳуштагидин норасоси?
- У – бангилар ё хоқонлар можароси.
- Элга етгай хоқондин не азобнок иш?
- Ҳатто ғусл қилурға ҳам фармон кутиш.
- Биларсизму фармондин бурд кетар онин?
- У кун қанча туғиш ҳақда чиқар қонун.
- Беконун ҳам куйса пушт не асар бергай?
- Шифо деб мол сутин соғсанг, захар бергай.
- Заҳарсиз лек қонни қандоқ айнитурлар?
- Онангни ёт тилда санга танитурлар.
- Оносидин олур инсон не андоза?
- Фарқламоқни – харом қайда, недур тоза.
- Поку нопокни белгиси борму алҳол?
- Ўлим макруҳ, қолгон сабил бари ҳалол.
- Ўлимдин ҳам ёмони бу недур жумбоқ?
- Ўз уйингда ўзгадин жой тилаб турмоқ.
- Уйинг ташлаб кетурға кўндирур қай ҳис?
- Қазонингга думин суртиб ўтса иблис.
- Иблис ўтса, уни қандоқ изи қолгай?
- Бутун денгизни симиргай, тузи қолгай.
- Шартми қочмоқ, денгизга то даво керак?
- Даволаш-чун табибликка Олло керак.
- Тангрига тенг бўлолгай қай маҳал уммат?
- Мир Алишерга қачон бас келса Гулмат...

1988 йилда тикланди.

МУЛОҚОТ, РАҚАМ 2

ёки мелодий 1888 нинг сўгинида Фишмат исмли айзоқфеъл танқидчи ила сўз ўйнагоним.

– Не хазинам бор эрдик, у – барбод?
Недин ямон кўрқадур терс одамзот?
Недур зарур мол-у, нодир кашфиёт?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Биз совурғон хазина – вақт, имкондур,
Дуч келурға кўрқғонимиз – виждондур,
Зўр кашфиёт, энг зарур мол – иштондур,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

– Ким йиғлаюр, вале ётни шодлатур?
“Тиламчида гилам йўқ” – не англатур?
Тиламчи ўз ҳолин қачон танглатур?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Йиғлаб бизни қувнатғучи – ўланчи,
Дехқон азал – гилами йўқ гиламчи,
Мукофотхўр – ўта ночор тиламчи,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

– Недур оҳанг дунёда энг ёқимли?
Тўнг амалдор қай ҳажмда ақлли?
Ким айтолур шайтон тусин ақалли?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Ташнага сув овози – энг “ялла”роқ,
Кўрс амалдор – эшакдин серкаллароқ,
Тилло – сариқ, шайтон яна маллароқ,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

– Кўчманчилик фалакнинг не жафоси?
Ким кўриб тез чамалар юрт баҳосин?
Хуркак элнинг борму макбул таққоси?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Бекадрлар кадр излаб жой кезар,
Қай юрт қашшоқлигин гадо тез сезар,

Кўрқоқ эл “туф” дегон носдек бўп тўзар,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

– Искандару Чингиз, хонлиқ замони
Давом этур оғзи зўрнинг талони,
Ғанимнинг ҳам борму яхши-ямони?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Очкўз ғаним – дон ўғирлар келингдан,
Жоҳил ғаним – жудо этғай элингдан,
Айёри – бош силаб, осар тилингдан,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

– Бўлғаймикан итнинг орзу-ҳаваси?
Ғулом¹ тутғаймикан чархнинг бургаси?
“Ҳароми!” деб қарғамаклик нимаси?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Ит орзуси – ялаш этик хиромин,
Хотунсиз эр – бит-бурганинг ғуломи,
Босқунчиға ён босғон – ғирт хароми,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

– Биз кўрмасак, ким ул бизни кузатса?
Кимдурки ул – емай бизға узатса?
Минг йил бузсак, наҳот зумда тузатса?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Биз кўрмасмиз, Олло бизни кузатғай,
Ўзи емай, Олло бизға узатғай,
Элни кўр хон бузғай, Олло тузатғай,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

– Муаллимнинг соқови ҳам бўлурми?
Тукқувчидин туғилгон тез ўлурми?
Бу оламда гул сабабсиз сўлурми?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Зўр китобда тил йўқ – муаллим бўлар,
Бадбахт шоир ўз шеъридин сўнг ўлар,
Танқидчининг бурни теккан гул сўлар,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

¹ Ғулом – қул (аслида, ҳарамдаги бичилган хизматчи).

– Оламда чўнг ҳимматнинг не рамзи бор?
Кангул ғашликларин кўмғай қай мазор?
Иккисиға ким юродур ташна-зор?
Завол бизда қолғай, саволи сизға.

– Дилбар ўпич тутмоқлиғи – ҳимматдин,
Дилинг дардин олмоқ – фозил улфатдин,
Алар бўлса, сарф-харажат Гулматдин,
Савоб бизда қолғай, жавоби сизға.

1988 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ РУБОИЙЛАР

РУБОИЙ, РАҚАМ 1

Лайлатулни¹ кўрғон маҳал
Яқомдин тез ушла, Тош кал.
Ки авора бўлмағай халқ
Қўйиб манга тилла ҳайкал.

РУБОИЙ, РАҚАМ 2

Таомнинг соз эмиш ози,
Нечун озга бўлай рози?
Едирса ким ахир кўпроқ,
Ўшанга ён босур қози.

РУБОИЙ, РАҚАМ 3

Шуни билки, око Ваққос,
Хоқон – бургут, биз эсак – ғоз.
Хоқондин сан тила жонинг,
Сўраб борма валекин нос.

РУБОИЙ, РАҚАМ 4

Бизда тўндин бўлак не бор?
На мол йиғдик, на қучдик ёр.
Бир йўла лек амир бўлдик
Бу кеч нася ичиб кўкнор.

РУБОИЙ, РАҚАМ 5

Фотиҳага қўлингни оч:
Касб-ишингга берсин ривож,
Мартабанг ҳам баланд бўлсин...
Йиқмаса бас бир узунсоч.

РУБОИЙ, РАҚАМ 6

Дема: “Ҳақ йўл тузилғондир,
Замон пастдан бузилғондир”.
Пастдаги бу чигал иплар
Хон қасридин чўзилғондир.

¹ Айтишларича, “Лайлатулқадр куши”ни кўрган киши ниманики ушлаб турган бўлса, шу нарса олтинга айланиб қоларкан.

РУБОИЙ, РАҚАМ 7

Мулкин худо қилғоч талош,
Манго тегмиш фикрли бош.
Ақл ўрниға сан хумпар
Олибсан зар чопон, извош.

РУБОИЙ, РАҚАМ 8

Замон зайли қолиб зўрга,
Ҳаёт ўхшар очик гўрга.
Бу гўр сори неча соғлар
Келибдур эргашиб кўрга.

РУБОИЙ, РАҚАМ 9

Бўри боқмоқ зарарлидир,
Илон боқсанг, захарлидир.
Хотун тутмоқ, аё дўстлар,
Алардин ҳам хатарлидир.

РУБОИЙ, РАҚАМ 10

Тушойин деб эътиборга,
Салом берсам амалдорга,
Деди: “Таажжуб, санингдек сур
Осилмабдур ҳануз дорга”.

РУБОИЙ, РАҚАМ 11

Недир – дилни хароб қилғай?
Недир – шавқни сероб қилғай?
Деди майхўр: “Шаробдин ич,
На қилса ул шароб қилғай”.

РУБОИЙ, РАҚАМ 12

Яратғонга сиғинғон он,
Турфа тилдин турфа афғон.
Биров тахтни умид қилса,
Биров йиғлар сўраб иштон.

РУБОИЙ, РАҚАМ 13

Ёруғ дунё сирийин билдим,
Ки сандин ҳам бурун билдим:
Кимда имон нечоғ камдир,
Яшар шунча ширин, билдим.

РУБОИЙ, РАҚАМСИЗ

Дўзах ичра яралганмиз,
Сўйилганмиз, ямалганмиз.

Шоҳдан ортиқ жойимиз бор –
Гуноҳ қилсак қамалганмиз.

РУБОИЙ, РАҚАМ 14
Мадал банги чилим тортиб,
Тушунтирди бурун артиб:
– Неки воиз экан бадхулқ,
Демак илмида йўқ тартиб.

РУБОИЙ, РАҚАМ 15
Намозшомда келиб булбул,
Атиргулга деди ул-бул.
Гул ғўдайди, гўё санга –
Мани ёзғон шеърим бир пул.

Рубоийлар 1982 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ТЎРТЛИКЛАР

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 1

Майхонага нечун биз ичғони келдик?
Ерга ағнаб, гиламдин кечғони келдик.
Дўст, қиз, фалак куйдириб-ёндирди бизни,
Унутғаймиз мастликда – ўчғони келдик.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 2

Эр курашгай, аёл йиғлар, мани йиғлатғони қўйма,
Ки ожиз ўз дилин тиғлар, дилим тиғлатғони қўйма.
Мани, жоно, овунтирғил, гаҳи ором тила, аммо –
Фаҳмсизлар узок ухлар, мани ухлатғони қўйма.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 3

Сув етмасин алафга, райҳонга қуллук,
Йитсин қашқир касофат, жайронга қуллук.
Хиёнаткор чикса дўст, одамга лаънат,
Вафодорлик қилса ит, ҳайвонга қуллук.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 4

Бир-бирига гўё эрур ошна амалдор,
Бир-бирининг қонига лек ташна амалдор.
Шогирд тушиб андин фириб илмин олурға
Шайтон деюр таъзим-ла: “Йўл бошла, амалдор”.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 5

Биродарлар, аёқ тортмас мадраса сори бормоққа,
Бир пари ноз ила тутди кўндириб майни бармоққа.
Илинтирғай мўминни дер май ила қиз бўлуб шайтон,
Эснабон ваъз тингламоқдин илинмоқ соз бу қармоққа.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 6

Совчи келди суйдигимга белга пулни дасталаб,
Ман майиббел четда қолдим соғ юракни хасталаб.
Пулга ёрим учса учсун, молга сотсун эркини,
Аҳли фикрат рўзиғорсиз юрса яхши жасталаб.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 7

Қизингдан ҳам ўзинг беор,
.....
..... шўринг курсин,
..... эй, амалдор!

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 8

Токи сатринг аломат эрур,
Юртга шеъринг даромад эрур.
Демак бир кун сахнадан кетсанг,
Элинг-чун бу камомат эрур.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 9

Зарни ўпиб ётдилар, ман яшадим, ётмадим,
Кайф лойига ботдилар, ҳушёр бўлдим, ботмадим.
Не қилмади бандалар носпули деб, Гулматий,
Кўплар мани сотдилар, ман бировни сотмадим.

ТЎРТЛИК, РАҚАМСИЗ

Бир ҳикоят айтадурман озгина лофи билан,
Ул Ҳалим дабба яшабдур чотида қопи билан.
Уйланиб юз ёшда шоввоз қилди исбот охири
Гоҳ бола кўрса бўлуркан оғзининг тоби билан.

ТЎРТЛИК, РАҚАМ 10

Аё Гулмат, жўшар дардинг,
демак шеър битмоғинг даркор,
Кимки носоз – қалам санчиб,
созни мадҳ этмоғинг даркор.
Бу чарх манга жафо тутди,
жим симирдим аламларни,
Э қағоз, ман заҳар тутсам,
санам жим ютмоғинг даркор.

Тўртликлар 1983 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ЎГИТЛАР

ЎГИТ, РАҚАМ 1

Қарз олсанг, соқовдин ол.

ЎГИТ, РАҚАМ 2

Янглишуб ёт ковушни кийғонингда ўзингни кўлтиғингда бўлсун.

ЎГИТ, РАҚАМ 3

Текин ишлағонда секин ишла.

ЎГИТ, РАҚАМ 4

Сомсани доимо учинчи бурчагинин бошлабон егил.

ЎГИТ, РАҚАМ 5

Ҳатто айғоқчи эрсанг-да, арилар суҳбатиға бурун тикма.

ЎГИТ, РАҚАМ 6

Итга тош отсанг, чўлоғига от.

ЎГИТ, РАҚАМ 7

Йўқолган имонингни ошқозонингдин ахтаргил.

ЎГИТ, РАҚАМ 8

Иштонинг эски бўлса бўлсун, иштонбоғинг мўрт бўлмасун.

ЎГИТ, РАҚАМ 9

Даставвал сутини ич, сўғин ем бер.

ЎГИТ, РАҚАМ 10

Ўзга маҳалла бойваччасиға сатқайи саломинг кетсун.

ЎГИТ, РАҚАМ 11

Ошга бўкиб ўлгунча майга чўкиб ўл.

ЎГИТ, РАҚАМ 12

Буқанинг олдида юрмагил, эшакнинг ортида турмагил.

ЎГИТ, РАҚАМ 13

Қўшнинг олма экса, деворингни пастроқ ур.

ЎГИТ, РАҚАМ 14

Қассобга гул берма, хотунга – пул.

ЎГИТ, РАҚАМ 15

Данаги бирла юта билмағон ўрик ўғирламас.

ЎГИТ, РАҚАМ 16

Дўстга сир айтиб, ул бечорадин сотқин ясамағил.

ЎГИТ, РАҚАМ 17

Амалдор илжайғонида, дардинг бўлса айтиб қол.

ЎГИТ, РАҚАМ 18

Қиморга уйингни тиксанг тиккил, носқовоғингни тикма.

ЎГИТ, РАҚАМ 19

У бетингга урғоннинг бу бетини пачоқла.

ЎГИТ, РАҚАМСИЗ

Эй, хотун! Эринг маош ила келса сандиқни оч, ғазаб ила келса сандиққа қоч.

ЎГИТ, ДАҒИ РАҚАМСИЗ

Эй, хотун! Эр деган жониворнинг уст-бошини кунда ювғил, токи бемалол чўнтак кавлаюрсан.

ЎГИТ, ЯНА РАҚАМСИЗ

Эй, хотун! Эринг маст келғонида яхши гапир, аччиқ чой дамла. Ичмай келғонида ҳам яхши гапир, вале чойни ўзи дамлаб олсун.

ЎГИТ, БУТКУЛ РАҚАМСИЗ

Эй, хотун! Тушингда арқонга тирмашиб тоққа чикмоқдин ўзингни тий. Ва яъни ёнингда тинч ухлайтурғон эрингнинг соқолиға осилма.

ЎГИТ, ТУҒМА РАҚАМСИЗ

Тулки эсанг шерман дема, шерман десанг товук ема.

ЎГИТ, РАҚАМ 20

Дайдиғонингга яраша шоир бўл.

Ўғитлар 1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ БАЙТЛАР

БАЙТ, РАҚАМ 1

Машраб кўмилур, гўр яна минг бора қазилғай,
Минг битта яшаб, бор-йўғи минг бора осилғай.

БАЙТ, РАҚАМ 2

Ёр лаби – гилос,
Бир дона холос.

БАЙТ, РАҚАМ 3

Кетса хотиним, бу рўзифорим нима бўлғай,
Эчким, товуғим – маккага зорим нима бўлғай?

БАЙТ, РАҚАМ 4

Манго кимки ғаним эрса, жони азобда ўртансун,
Хотин олса бузуқ чиқсин, қизи ҳам пулға ўргансун.

БАЙТ, РАҚАМ 5

Етар эмди, бўлиб ботир битай недин дилим доғлик,
Ёрга нола қилиб ётмоқ – хотинбозлик ва кўрқоқлик.

БАЙТ, РАҚАМ 6

Тўйиб олиб олдин бўнкага,
Сўғин чиққин тиқин кўнкага.

БАЙТ, РАҚАМ 7

Сомоворда каттадур қорин ҳам бурун,
Қўл-оёқ, кўз, мияга қолмабдур ўрин.

БАЙТ, РАҚАМ 8

Оқпошшони мақтасам, бошдин сочурлар танга,
Элим, сани мақтайин, “Балли!” десанг бас манга.

БАЙТ, РАҚАМ 9

Уёқда хун этиб бағрим эзиб ётғай мани хонлик,
Буёқда севгилим золим, кўрунги – тирноғи қонлик.

БАЙТ, РАҚАМ 10

Бурундорман, вале иссиқ истарам,
Гапим тўмтоқ, вале ўткир устарам.

Байтлар 1986 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ФАЛСАФАЛАР

ФАЛСАФА, РАҚАМ 1

Тангримнинг саховати бул қадарким, киссавурға ҳам ризқ бериб, мижозларини трамбойға тахлаб қўйибдур.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 2

Бу баччағар чумолилар бир ёқодин бош чиқариб донимни ташийдурлар. Ва афсуски, аларнинг орасиға бир айғокчи-ю, икки фитначи юбармакнинг имкони йўқ.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 3

Ожизнинг бахти илжайса, зўрнинг замбараги эгасининг бошига кулагуси.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 4

Бақаларга жўр бўлғондин ҳофиз чиқмас.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 5

Савобнинг текинин қидирадур, гуноҳни пулга оладур.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 6

Яхши бўри бир қуён ила икки бор учрашиб ўтирмағай.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 7

“Каллангиз жойидами, э жанобим”, десам, бошини бир ушлаб кўриб, “ха” деди.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 8

Эгам тилсимотларининг ғаройиблиги кўпчилик ақлдорни кал қилиб яратғонида эмас, барча калга ҳам ақл беравермағонида яққол кўринур.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 9

Қонхўрга кўз ёшлағон – қудукқа қармоқ ташлағон.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 10

Ул доно дебдур: “Камбағални урма-ю, тўнини йирт”. Ман доно кўшимча айтдим: “Бойни ўлдирма-ю, душманиға амал бер”.

ФАЛСАФА, РАҚАМ 11

Яратғон янги нав тарвузинг билан керилма. Худойим яратғон тарвузга тан бергилким, устида сану ман от чоптириб юрибмиз.

Фалсафалар 1987 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ТУЮҚЛАР

ТУЮҚ, РАҚАМ 1

Қолсун десанг агар мандин яхши от,
Ётни сўкма, жаҳл чиқса носни от.
Эшакликка салом бергил биринчи,
Ўзинг миниб олғон эсанг ҳамки от.

ТУЮҚ, РАҚАМ 2

Соз бўлурди, ёр, гапимни бўлмасанг,
Бунча овсар, бунча қайсар бўлмасанг?
Манга дўстим узатғон гул бўлгин-у,
Рақибим – Тош кал қўлида бўлма санг.

ТУЮҚ, РАҚАМ 3

Умарвойни тукқан ким у мард она?
Ҳаммом сари бошлади у мардона.
Борғоч вале кўкнор эзиб бир четда,
Сатранж ўйнаб сурдик ман, Умар дона¹.

ТУЮҚ, РАҚАМ 4

Э момикчам, етилмишдир боғингда олма,
Шайтон: “Ол!” дер, Раҳмон эса қайтарур: “Олма!”
Карам этғил, они бир бор суртайин кўзга,
Сўнг майлига садқа айлай жонимни – ол, ма!

ТУЮҚ, РАҚАМ 5

Кўп жаврама, хотин, ўчир унингни,
Ашъор битай, сан хамир қил унингни.
Бунда илҳом қийнар, унда – хотиним,
Ол, худойим, бунингни ё унингни!

ТУЮҚ, РАҚАМ 6

Тун сайлига чиқди Мошгул, яхши қиздир,
Ғазал айт-у, гапни, Гулмат, яхши қиздир.
Ўлмағайсан, елкасига чапонинг ёп,
Титрамоқда кўйлагида яхши қиз дир.

ТУЮҚ, РАҚАМ 7

Ёз оқшоми қиз-йигитни бирлаганда,
Кумуш сочди фалакдин ой бир лаганда.
Қиз вужудин силаб-сийпаб эсди еллар,
Ва тарқатди исин райҳон бирла ганда.

¹ Кўкнор ичувчиларнинг сувдан, чўмилишдан кўркишларига ишора.

ТУЮҚ, РАҚАМ 8

Нола қилма, кангул, фурсат бўлди кеч,
Ул жувонни кўмсамақдин тугал кеч.
Калиш олиб бермағондинг йиғласа,
Кетди ташлаб, эмди армон лойин кеч.

ТУЮҚ, РАҚАМ 9

Дўст кулбасин сўқмоғини босибдур ўт,
Бу ҳолатни кўруб дилға тушибдур ўт.
У раҳматли билан майлар ичар эрдик...
Нос сўрамай ўл-е... Кимсан?.. Йўлингдан ўт!

ТУЮҚ, РАҚАМ 10

Ғофил эсанг, танламайди уйку ёш,
Тунда бедор ёр қуч, тўксун уйку ёш.
Қуёш нурин сочса, уйда шеър тўқи,
Ўлиб кетсанг, насиб этмас уй, қуёш.

Туюқлар 1984 йилда тикланди.

ЁВВОЙИ ФАРДЛАР

ФАРД, РАҚАМ 1

Хуснинг кетур, жоно, боданг тугар, сокий,
Фақат маним битфонларим қолур боқий.

ФАРД, РАҚАМ 2

Чечак сўлса, йиғлағон – оч шоир эрди,
Гўлнинг “оҳ”и ўз қорнига доир эрди.

ФАРД, РАҚАМ 3

Эшак қилиб яратса ҳам агар тангри,
Барибир ман бўлур эрдим шоир-ҳанги!

ФАРД, РАҚАМ 4

Бойни қизи дўмбоқ эса, манга нима, окоси?
Манга қошин қоқса агар, санга нима, окоси?

ФАРД, РАҚАМ 5

Кўрс сигирни ийдирурға хашак келтир,
Терс жувонни эритурға безак келтир.

ФАРД, РАҚАМ 6

Эру хотин ярашдилар, вале бориб –
Яраштирғон фақир қайтди бурнин ёриб.

ФАРД, РАҚАМ 7

Хайда, хайда, хайда – қўйингни қирга хайда,
Иложи бўлса, ошнам, хотинни бирга хайда.

ФАРД, РАҚАМ 8

“Арз бор” десам, “тангри”си кўрғонда турармиш,
“Мункар”лари пўрмада посбонда турармиш.

ФАРД, РАҚАМ 9

“Келдим гуноҳ ювгали”, десам бориб имомга,
Имом деди: “Мачитни айлантирма ҳаммомга”.

ФАРД, РАҚАМ 10

Бу арбоблар ҳаттоки жўн қилмас таҳорат,
Сувинг совуқ, деб сойни ҳам айлар ҳақорат.

ФАРД, РАҚАМ 11

Лол-махлиё боқдик “култ-култ” қуйилғон майга,
Бўғма илон сеҳрланғон каби сурнайга.

ФАРД, РАҚАМ 12

Замин хўкиз шохида қалтис туродир бешак¹,
Бирон маст ул хўкизга ирғитмаса бас хашак.

ФАРД, РАҚАМ 13

Итни итга тишлатиб, вақти чоғдир итбоқар,
Бўлди мажруҳ икки ит, ўзи соғдир итбоқар.

ФАРД, РАҚАМСИЗ

Гарчи қиз ўн олтида дўмбоғу дуркун бўлур,
Икки йил ўтғоч яна сал ўпиш мумкин бўлур.

ФАРД, ДАҒИ РАҚАМСИЗ

Замон зайли ила диндан чиқарман,
Болшавойни у дунёда

ФАРД, РАҚАМ 14

Доно сўзим қолсаки бас ёзмалануб,
Эртами-кеч тарқаладур босмалануб.

ФАРД, РАҚАМ 15

Э дафтарим, дуо битдим сўнгги бетингга:
Назм тангриси омад берсин олду кетингга!

Фардлар 1984 йилда тикланди.

¹ Ер хўкизнинг шохида туради, деган афсона бор.

**ЎЗИМҒА
МАРСИЯ БИТҒОНИМ**

Уста Гулмат эрур отим,
Ки водийдин сўранг зотим.
Довруғ излаб, келиб Шошга,
Сотиб олдим бало бошга.

Фаҳм қилдимки ман бунда,
Нур эволмам ёруғ кундан.
Элим деб ёвға бўлсам ем,
Кулғони шулдир толеим.

Ноозод кетсам армонда,
Топилса тош-пош зормонда,
Балки гўримға тиркарлар
Ва мундоғ хатни суркарлар:

“Қачонки Гулматий ўлди,
Шеърларин омади кулди!”

1987 йилда тикланди.

КАМБАҒАЛБОП ГУЛМАТИЙ

*ёки олимпикка ишқибоз, ашаддий Гулматиунос
Бурундор Тусмолийнинг ҳали тасдиқланмаган
илмий иши*

Ҳаммомда лунгисиз юрган сўтакни кўрганмисиз? Кам бўлмасинлар! Чинданам кўрган бўлсангиз, демак мушқулимиз анча осонлашибди, яъни одамизод ибтидоий даврда қўшнилар ёнидан қай аҳволда ўтиб борганлигини изоҳлаб ўтиришга ҳожат қолмабди.

Хўш, одам боласи ўшандай беҳаё шаклу шамойилдан қутулиш учун белдан пастроқ жойни барг билан тўсмоқлик кифоялигига қатъий ишонган пайтда, даставвал, гаплашишга интиланми ёки хатлашишга? Биламан, сиз ер юзидаги манаман деган олимпларнинг тап-тайёр фикрларига таяниб, оғзаки муносабатлар ёзма алоқалардан бир неча юз йиллар олдин пайдо бўлган демоқликдан нарига ўтолмайсиз. Мен эсам, дунёда биринчи бўлиб, бу фикрнинг аксини айтмоқчиман. Талвасага тушманг, далил-исботларим етарли.

Масалан, ҳали сўзлашиш уёқда турсин, ҳатто «мў» дейишни ҳам билмаган ибтидоий одам тирикчилик тақозоси билан чакалакзорларда изғишга, шох-шаббаларни синдириб, ўт-ўланларни тепалаб ўтишга мажбур бўлгани аниқ. Пайхон қилинган жойлар эса ўз навбатида бошқа бир нафс бандаси учун: «Тўхта! Бу ер ўзга гўштхўрнинг томорқаси!» – деган огоҳлантирувчи шиор вазифасини ўтаган. Бу – гаплашувми? Йўқ, хатлашув! Ишоравий, нопўчтавий хатлашув!

Ёки бошқа бир мисолни олайлик: маймунларча худбинликдан халос бўла бориб¹, одамийликка хос кенгбағирлилик хислатларини ўзида анча мужассамлаштиришга улгурган бир овчи нотаниш дарада кийиклар тўдасига дуч келиб қолади. Маймунсимонлар бу тўғрида бошқаларга гуллаб ўтирмай, катта миқдордаги ана шу асранғилардан узоқ муддатга мўлжалланган шахсий манфаати йўлида фойдаланган бўларди. Аммо, ҳали ўзига кўп жафолар келтирувчи одамийлик ва виждонлилик жараёнини бошдан кечираётган овчимиз жониворлардан бирини апил-тапил хомталаш қилиб бўлгач, кутилмаганда ўзгаларнинг қорни масаласини ҳам ўйлади: қимматли вақтини аяб ўтирмай, бахайбат тошлардан бирига кийикнинг суратини ўйиб чиза бошлади. Овчидан бир неча кун кейин бу дарага инқиллаб-синқиллаб кириб келган санғилар галаси эса, кийикнинг тошдаги тасқара суратига боқиб эстетик завқ олмадилар, балки: «Оч-яланғоч қондошларим, шу атрофда мириқиб кийикхўрлик қилинг!» – деган мазмундадаги тилсимланган мактубни ўқиб, қувончдан бир-бирининг тишини синдиришга тушдилар.

¹ Бу билан мен Дарвин укамизнинг одам маймундан таркаган деган гапига қўшилмоқчи эмасман.

Айни чоғда, шу дамгача ибтидоий санъат асари сифатида нотўғри талқин этиб келинган ўша сирли мактубни:

*Шу атрофда кийик бордур,
Интилганга толе ёрдур!..*

шаклидаги шеърга айлангириб идрок этишимиз ва унинг аҳамиятини оддий хабардан нафис бадиий ифода даражасига кўтаришимиз ҳам мумкин.

Кўриниб турибдики, «оғзаки нутқ ёзувдан илгарироқ пайдо бўлган», деб кўкрак керишга ҳеч кимнинг ҳақи йўқ. Буни дунёда биринчи бўлиб мен айтяпман!

Тошга чизилган кийик расми оддий ёзувгина эмас, балки маълум даражада бадиий тўқима ҳам экан, унинг қайси жанрга тааллуқли эканини билсак бўладими, дея ёввойиларча лўқма ташланиши эҳтимолдан ҳоли эмас. Марҳамат, истасангиз, жанриниям белгилаб берақоламиз.

Эсингизда бўлса, кийикнинг шакли тасқара кўринишда чизилганини юқорида писанда қилиб ўтгандик. Кийикдек хушбичим хайвонни тасқаралаштиришга мойиллик сезилган экан, шак-шубҳа йўқки, бу сатиранинг ўзгинасидир. Демакким, бугунги кунда назаримизга кирмай, чапроқдаги бурчакка қисиб қўйганимиз сатира – аслида бадиий адабиётимизнинг жабрдийда бобокалони экан...

Мана энди асосий мавзуда йўрғалаш, яъни сатира ҳақидаги суҳбатимизни бошлаш учун қулай вазият юзага келди.

Эрамиздан илгарироқ бандалиқ қилган юнон қаламкаши Аристофан ўзининг ачитқироқ асарларини «сатирик драмалар» деб атаганидан сўнг ушбу атама олам бўйлаб тарқалган бўлса-да, аммо бундан ўзбеклар кулишни юнонлардан ўрганибди, деган хулоса келиб чиқмайди. Чунончи, ўзбекона аския гулхан атрофида давра қуриб, мамонт гўштининг жижғанақ бўлишини кутганларича қий-чувлашиб ўтирувчи ибтидоий одамлар маросимига жуда мос тушади. Аскиялар латифаларга, латифалар эртақларга, эртақлар дostonларга айлана боргани сари оғзаки ижоднинг инқирози тобора кучайиб, яна ибтидоий даврнинг бошланғич нуқтасига қайтиш – ёзувга мурожаат этиш эҳтиёжи туғила бошлади...

Ёзувдаги соф ўзбек сатирасининг илдизи жуда чуқур. Биз уни ортиқча кавлаштириб ўтирмайлик...

х х х

Гулмат ким ўзи?

Гарчи у ижод гаштидан ис олиб, назм бўстонида ўралаша бошлаганидан кейин ўртамиёна исмининг ортига Шоший деган дабдабали таҳаллусни тиркаб қўйган бўлса-да, аммо унинг Фарғона водийсидан келиб, Тошкентда турғунлашиб қолган кимса эканини эндиликда биз яхши биламиз. Бу фикрни айтиш учун шоирнинг рақам 1 ва рақам 49 ғазалларидаги «Олтиарик», «Фарғона»¹ деган сўзларига таяниш билангина чегараланиб қолсак, даъвомиз пучроқ чиққан

¹ Қаралсин: Гулмат. “Безгакшамол” девони.

бўларди. Жавонимизда Гулматга анча йил қондошлик қилган бир шахснинг эсдаликлари сақланмоқдаки, ана буни далил дейдилар.

«Бепарҳез Гулмат туруп пулламоқ иштиёқинда водийдан Тошканга келиб, пойгакдаги хужрамизни ижарага олиб эрди, - деб ёзади шоирнинг собиқ кайиноғаси мулла Ақобир ўз эсдаликларида. – Бул орада тўнғич опам онинг кўзига иссиқ кўринибдурми, бозорчи улфатлари воситасинда совчи кўюрға ботинибдур. Адамизнинг адаси асли қишлоқроқдин бўлғони боис шўрлик мусофирға ён босуб, они ичкуёв қилиб оладурғон бўлдилар».

Мулла Ақобирнинг ёзувларига асосланиб, яна шуларни айтиш мумкинки, ота касбига кўра Бешёғочда сартарошлик қилиб кун кечира бошлаган Гулмат орасира ерлик дехқонларга туруп уруғини пуллаш билан ҳам шуғулланиб турган (тошкентлик томорқачилар ўз турупларини ҳануз олтиариқники деб сотишлари шундан қолган бўлса керак). Ҳамёни оғирлашиб, алоҳида ҳовли сотиб олгандан сўнг, унинг эски дарди қайтовланиб, яна қаламбозликка ружу кўяди.

«Гулмат хумбошнинг димоғи кўлёмалар қаппайишиға монанд шишиб борурди, – деб ёзади мулла Ақобир. – 1881 йилга келиб манманлиги он қадар газакладиким, назм нафосатларини илғай билмасликда айблаб, покдамон опамизни кукқус талоқ қилди».

Аммо, аёлпарвар шоиримиз учун бу бор-йўғи биринчи «айрилиқ» эди холос. Кейинчалик у яна уч бор никоҳ маросимларида бош қаҳрамон бўлишдек азобни тортди, чидади.

х х х

Уста Гулмат тирикчилик ташвишлари, хотин-халажлар иштирокидаги оилавий машмашалардан холи пайтларидагина ижод қилгани туфайли ундан бизга кўп нарса қолгани йўқ: мана, панжамизда унинг ихчамгина тўплами турибди – «Безгакшамол!»

Гарчи шоир бу мажмуанинг илк саҳифасига «девон» дея бағбақали ном кўйган бўлса-да, биз уни барибир «тўплам» деяверамиз. Чунки, унинг девонлигини исботлаш учун бизда на маънавий асос бор, на мантиқий далил. Биринчидан, тўпламдаги ғазаллар араб имлоларининг луғатдаги тартиби бўйича жойлаштирилмаган. Иккинчидан, мабодо, тартиб беришни зиммага олган тақдиримизда ҳам, луғатдаги барча ҳарфлар билан тугалланувчи ғазалларнинг ўзи йўқ. Масалан, сатрининг охири «а», «р», «и» ҳарфлари билан яқунланган ғазаллар бир уюмлигига қарамай, «д», «п», «ж» сингари шўрпешана ҳарфларга биронтаям шеър бағишланмаган.

Бундан шундай хулоса келиб чиқадики, уста Гулмат арузнинг нозик қонун-қоидаларини яхши билмаган, фақат ташқи кўр-кўрона тақлидчилик, ички ёввойи сезги оҳанглирига таяниб, маддоҳларча сўзамоллик билан ёзаверган. Ҳатто, унинг ўзи ҳам бир ғазалида арузда дурустгина саводсиз эканини мардона тан олиб, бизнинг бу масалада жанжалли баҳсларга шўнғиб кетмаганлигимизни таъминлаган:

*Бу нечук шоир деманг, асли ман носозроқ,
Ёзгоним шаклан газал, лек ўзи бармоғроқ...*

Ҳа, шилдир-шошқалоқ Гулматнинг ашъори шаклан ғазал холос. У, ҳаттоки, Бобур, Машраб, Фурқат, Муқимий сингари донгдор устозларга битган назираларида ҳам на «рамал баҳри»га амал қилган, на «ҳазаж баҳри»га. Яъни «фо-и-ло-тўн фо-и-ло-тўн фо-и-ло-тўн фо-и-лон» ёки «ма-фо-и-лўн ма-фо-и-лўн фа-у-лўн» каби мусиқадор вазнлар мавжудлигини тасаввур ҳам қила олмаган ҳолда, халқ оғзаки ижодидан мерос бўлиб қолган «алёр-астак-густак-пистак» кабилидаги чапани айтишувлар оҳангида осонгина ёзаверган.

Қўлёманинг аҳволига келсак, жуда ташвишли: соқол совуни билан ҳамир қоришмасидан тайёрланган елимлар кўчиб, саҳифалар жуда чалкашиб кетган. Кўпгина варақларга мусаллас ёки қимиз тўкилган бўлса керакким, ҳарфлар сувашиб ётибди. Айрим сўзларни ўқиб тушунишнинг буткул имкони бўлмади. Бундай ҳолларда ҳозирча сирли кўп нукталардан фойдаланмоқни лозим топдик.

х х х

Гулмат Шошийнинг бир қадар саводсизлигига панжа орасида қараган ҳолда тўпламини шунчаки қизиқувимиз ҳурмати тузукроқ кузатиб чиқайлик.

Шоирнинг ишқий шеърлари анчагина. Улар кўп ҳолларда бачкана изтироб, сохта фироқ, майда-чуйда кўнгилхушликларга ташналик ҳисси билан қоришиб кетган. Айниқса, ташқи қиёфасидаги бадшакллик унинг ишқий режаларига катта путур етказганини шоир асло ҳазм қилолмайди:

*Худо ургон эса бизни ки ёшликдин бужур айлаб,
Бу икковни ясаб силлиқ эгам ҳам қўллагон эрди...*

дейди у, «улкан шоир»га парво қилмай кетиб бораётган икки сулув ортидан армонли боқиб.

Лекин, девонаваш Гулмат, айна пайтда, сал нарсага буткул руҳи тушиб кетадиган анойилардан ҳам эмас. Зеро, у ҳушини йиғиб олгач, «Буюк ишдир магар чарҳда мани шоир топилғоним» янглиғ мисралар ҳовуридан қадди ғозланиб, энди ҳаётга умид ва ишонч билан қарай бошлайди:

*Фақат оз-моз чўтирдирман, шол эмасман,
буқирмасман,
Сақол оппоқ, кангул ёшдир, висолдин юз
ўғирмасман...*

Қизиқ, шу топда у қай висолни назарда тутяпти экан? Аниқроғи, нечанчи хотинга совчи қўйиш арафасида турган экан?

Йўқ, биз бу саволга ҳеч қачон жавоб ололмаймиз. Шоир ҳам атайлаб бу тўғрида бизга маълумот бермаган. Агар у очиғини айтиб қўйса, унда ушбу мисралар фақат биргина аёлга тааллуқли бўлиб, ўзга шеърхон ожизаларга заррача қизиғи қолмасди.

«Никоҳхўр Гулмат ҳар тўқисда «ўлдим-куйдим» деб айюҳаннос солса-да, бул дил изҳори онинг бирламчи хотиниға, яъни покдамон опамизға тегишлимидур

ёйинки кейинги уч ожизасидин бировиға аталғонми – бул ҳақда лом-мим демайдир, – деб зардаланади мулла Ақобир. – Чамаси, ул туллак бир ўқ ила тўрт қуённи барабар урмоқни пилонлайдур».

Гулмат Шошийнинг ўқи аслида тўрт ҳам эмас, ўн ҳам эмас, юзлаб қуёнларга қаратилганини соддадил мулла Ақобир қаёқдан билсин!

Уста Гулматнинг фалсафада думбуллиги, панд-насихат бобида галдирлиги ҳақида ортиқча тўхталиб ўтирмайлик, бу унинг кўпгина шеърларида «аҳмоққа тўқмоқ»дек яққол кўриниб туради. Бу хусусда тамоман бошқа нарсани айтиб ўтмоқчиман: Гулматнинг оvsарлиги шу даражада бўлганки, биз бугун ҳажв ва ҳазил-мутойиба деб қабул қилаётган бу шеърларни аслида у оламшумул дардларига даво излаб, ўта жиддий кайфиятда, ёниб-қуйиб ёзган. Агар уларни ҳозир биз шунчаки эрмак сифатида ўқиётганимизни кўрганида эди, бир қайнови кам муаллиф бундан юраги ёрилиб ўлган бўларди.

х х х

Уста Гулмат ижодидаги баъзи муҳим йўналишларга алоҳида зукколик билан назар ташлашимизга тўғри келади. Энг зарури, шоирнинг позициясини – унинг кимларга жон тортишиб яшаганини узил-кесил белгилаб олишимиз шарт. Акс ҳолда, назмчи сартарошимизнинг эски муҳолифлари бўлган Гишмат, Макридин Маставо кабиларнинг ғайрили шогирдлари пистирмадан писпислаб чиқиб келса, унинг айрим сатрларига бир ёқлама қараш йўлидан бориб, мендек бик одамнинг илмий ишини чиппақка чиқариши ҳеч гап эмас. Чапақай-чапани Гулматнинг ошнолари ҳар бир замонда бисёр, ғанимлари ҳам ҳамиша таппа тайёрдир.

Шоирнинг эговларидан бири уни хотин-халажни хуш кўрмасликда, бири майпарастлик ёки бангирокликда, бошқаси эътиқоди сустрокликда айблашга тиришади. Очиғи, каллам ниҳоятда зўр ишлашига қарамай, бу борада ўзимда ҳам айрим иккиланишлар мавжуд эди. Аммо, ақлни аҳмоқдан ўрган, деганларидек, Гулматнинг баъзи ғазалларини ўзича лапарга айлантириб, майда-чуйда чалпакбазмларда мушукмиёвлаш тарзида хиргойилаб юргувчи Бағамшо ғижжакчи учирмалаган бир гапдан сўнг, тўсатдан кўзим ярқираб, фикримга қозик қоқдим.

- Пичоқни ўзингга ур, оғримаса – бировга, деб қўйибди ўзбек,- деганича ғижжагини созлай бошлаганди ўшанда Бағамшо.- Гулмат бўлса, олдин ўзингни эрмакка, чидай олсанг – бировни, дейдиган жўмардлар тоифасидан.

Тузукроқ одам қуриб кетгандек, келиб-келиб, шу топда Бағамшо ғижжакчига ҳасадим кўзиди, қаёқдаги кигизқалпоқ яллаци билган гап нечун мендек бахмалдўппининг эсига келмабди, деб ғижиндим. Биламиз, кўриб юрганмиз – туғма босиқфеъл кимсалар бор, даврада ўтирган бирон-бир кишининг камчилигини айтиб қўйиш зарур бўлса, менда анамундоқ-манамундоқ айблар мавжуд, улардан тезроқ қутулай дейман-у, яна чатоқ иш қилиб қўйганимни билмай қолавераман, деб қусурларни ўзиники қилиб гапиради. Бировнинг кўнглини оғритмасдан тарбиялаш дейдилар бунди. Гулмат ҳам айнан шу усулни танлаб, кимларнидир шапаташга қўли бормаса, ўзини дўппослайверганмикан? Дарвоқе, мундоқ қараганда, “Туним ўтғай эзиб ёстиқ, тошар икки кўзимдин ёш, бири – Анҳор, бири – Бўзсув, келинг, қизлар, чўмилмакка” дея бабоқланган шоирнинг аёлларга беписандлигига Гишматваччалардан бўлак ким ишонсин? Ёки

“Ич яна, Гулмат, тугал одам сафиндин ўчгали” деб безанглаган банда майхўрлик килишдан ўзини хуркитмоқчими, бизними? Гулматнинг чиндан ҳам шундоқ йўлдан боришга эси етган бўлса, отангга балли, деб кўйишга мажбурмиз.

Мулла Ақобирнинг эсдаликларида қайд этилишича, аҳли донишмандга мавҳум туюлувчи бир сўзни Гулмат кўп қайтариқлаб юргучи экан – яхши одам яхши мусулмондир, деб. Бу эътиқодни тарозига солмоқ вазифаси ҳозирча зиммангизда турсин. Фикр баҳсдан бўғозланиб, ҳақиқат туғилади.

Ёзганларини ўқиб, Гулматни тўпори ва даллироққа йўйишимиз табиий. Бироқ, инсоф юзасидан айтиш лозимки, уни ғирт аҳмоқ дейишга-да тил бормайди. Атрофда юз бераётган воқеалар моҳиятини шоир баҳоли қудрат идрок эта олган, уларга қўлдан келганича муносабат билдириб, ёзармонлик бурчини оқлаб келган.

Бу ўринда, энг аввало, оддий турупфуруш деҳқон ва кўчманчи сартарош, кейинчалик майда савдогар ва ҳардамхаёл носкаш бир кимсанинг эзувчи ким-у, эзилувчи кимлигини илғаб олиб, уларни синфларга бўлишда янглишмаганига қойил қолмоқ керак. Қолаверса, бу бадиий меросни бугунги кунда бизга истарали қилган омил шуки, уста Гулмат доимо эзилувчи меҳнат аҳли тарафда туриб сўз айтади. «Азимбойнинг уйи, ҳай-ҳай, қасри султонни эслатғай», деб бошланувчи ғазалининг охириги байтини олайлик:

*Йиғиб қиммат матоҳларни давр сургинг келур, Гулмат,
Вале киссангдаги аҳвол санга арзонни эслатғай.*

Кўриниб турибдики, топганини рўзғорга учма-уч етказиб, ночоргина кун кечираётган ўн минглаб оддий меҳнатчиларга шоиримиз дарддош ва фикрдош. Чунки, унинг ўзи асли шулар орасидан келиб чиққан, эндиликда унинг ҳақиқий шеърхонлари ҳам ўшалар.

Мулла Ақобир бу ҳолни шундай изоҳлаган эди: «Бизларга маълум ва машҳур шоири калонлар кўпроқ гул ила булбул ҳақинда роҳатланиб ёзар эрдилар. Гулмат баччағарни кўрингки, у бедаво ҳар икки гапнинг бирисида носкашликни пеш қиладир. Ушбу ҳолат онинг паст табақа оросидин чиққан анди эконини тасдиқламайдурми?»

Бизга маълум сабабларга кўра, андак ғаразгўйлик билан айтилган бўлса-да, мулла Ақобирнинг бу сўзларига кўшилмасдан иложимиз йўқ. Гулмат Шоший она қорнидан йўқсилпарвар бўлиб туғилган. Ушбу омил уни жайдарфеъл қилди, чапанилар галасига кўшди, очикюзларнинг даврадошига, адолатталабларнинг қайроқсўз бахшисига айлантирди.

х х х

Гулмат Шоший ижодининг авж пардаси эл-юртда икки ёқлама зулм тобора кучайиб бораётган даврларга тўғри келди. Вазиятни беҳато баҳолаган шоир ўз ғазалларидан бирида дейди:

*Кўш елкада қўш хоқон, мани жоним биттадур,
Қай бирига берай нон, мани жоним биттадур.*

Қаранг, ҳам миллий буржуазия, ҳам чоризм халқни икки ёқлама талаётганини биргина «қўш хоқон» сўзини ишлатиш орқали қандай қисқа ва равшан таърифлаб берган. Сўнг, зўрловни шарҳлашда давом қилиб айтади:

*Сероб ҳар хил амалдор: миришабу шайх, пристав,
Танобчию солиқбон... мани жоним биттадур.*

Чамаси, маҳаллий амалдорлар, чор ҳукумати айғоқчилари бир хангомачи шоир билан ўчакишишни ўзларига эп кўрмай, унинг олди-қочди хархашаларига тамоман бефарқ қараганлар. Бундан фойдаланган Гулмат пайт пойлаб туриб, ҳатто, оқпошшога ҳам гап отишга журъат этган. У, айниқса, Биринчи жаҳон урушида фронт ортини мустаҳкамлаш учун Туркистондан мардикор олиш ҳақидаги фармондан қаттиқ норизо эди:

*Мақтагон оқпошшоси лол қилди мани,
Фармони ул қаддимни дол қилди мани...*

Нега энди норизо бўлмасин? Ахир, мардикорликка фақат ночор камбағалларгина сафарбар этилиб, амалдор бойлар ва уларнинг арзанда фарзандлари хануз айш-ишрат билан машғул экани кишига алам қилмайдими?

Бундай тенгсизликдан жиддий ранжиган шоир яна бир ғазалида ўз қаҳру ғазабини шундай изҳор этади:

*Чимилдиқдин туриб бойлар сани ҳайдар юмушларга,
Бу зўрлашнинг тузук номи гаҳи ишдир, гаҳи хизмат...*

Энди савол туғилади: хўш, Гулмат ўзи мардикорликка борганми? Гапни чўзиб ўтирмай, яна мулла Ақобирнинг эсдаликларига мурожаат этайлик: «Хўкиз шохиди амонат турғон бухудуд заминнинг тўрт нафар бузрук ҳукмдорларидан бириси, бешак-бешубҳа, Николай пошшодир. Онингдек ҳазратнинг мардикорлик борасиндаги фармони такаббурлари уёндин эълон қилинибдурки, пихи қайрилғон Гулмат буёндин сафар ҳозирлигини кўриб, бир неча қанор туршакни поюзга босқонча мусулмониядин ғойиб бўлибдур. Локигин, сафарга айвондор шапка остинда жўнағон ул бетавфиқ Тошкан, Жиззах ҳам Марғилон музофотлариндаги қирғинбарот жанжаллар тийилғоч, эмди бошга пўлатшойи салла чандиб яна Бешёғочга кириб келди».

Бундан шуни сезиш мумкинки, оддий сартарошни эмас, балки «катта зўр шоир»ни келажак авлод учун асраб қолишга қатъий аҳд қилган Гулмат юртда то мардикорлик ғалвалари сепсилгунга қадар четроқда чакана савдо ишлари билан шуғулланиб туришга мажбур бўлган.

Гарчи шоир бу олатасир даврда «фақир киши – панада» шиорига кўпроқ амал қилган эса-да, лекин юртдаги улкан воқеликлардан бутунлай узилиб, бефарқликка ғарқ бўлган, дейишга ҳаққимиз йўқ. Масалан, тахтапуллик Қоровой

подачининг Россияга мардикорликка боргандаги ишқий ҳангомаси, бозор қимматчилигидан озор чекаётган авом турмуши ифодаланган мухаммас, бир қатор ғазал, рубоий, фард кабилардаги кесди-чопди мисралар орасига яширилган ғалаёнчаларни искаб топиш учун каминаники даражасидаги эсга эга бўлмоқлик кифоядир. Бир қарашда, барчаси шунчаки эрмак учун ёзилгандек кўринади. Аммо, ўша қалтис даврлар руҳидан келиб чиқиб, сезгирлик, билимдонлик, ҳалоллик ила ёндошадиган бўлсак, кўп ҳазиллар замирида катта довюраклик ётганини зиппа пайқаб қоламиз. Гулмат миллатлар чамбараги ўртасида зўравонсизликка, гурундошларча меҳрга асосланган кўприк қурилишига асло қарши бўлмаган, бироқ дошқозоннинг бошида туриб олганларнинг садақасини меҳр деб билишни, уларнинг йўриғи ила гурундош танлашни ўз инсоний обрўсига ярашиқли кўрмаган. Бу билан муғамбир зўравонлар-у, ғирромчи сиёсатдонлар башарасига нос аралаш тупуришга, сал бўлса-да, ҳаракат қилган.

Кўп ҳолларда гоҳ қандайдир сирли рамзга эга бўлган саёқ тўнғиз полиздаги қовунларни пачоқлаб, палакларни пайҳон қилиб кетгани, гоҳ қайсидир киссавур ундан йўл сўраган бўлиб, ҳамёнини ўмариб қочгани каби аҳамиятсиз кўрингучи дардларни айтишдан нарига ўта олмаган Гулмат, айрим вақтларда, XIX аср чор эксплуататорлари ҳамда уларнинг таянчи бўлган маҳаллий арбоб-уламоларнинг найрангларини, эл-юрт ташвишидан паққос бегоналигини, сохта художўйлигини, дўзахиларча иккиюзламачилигини фош этиш, улар билан гап талашини, XX аср бошидаги янгича мўлтониликларни писмиқона мазахлаш даражасига бориб етганлиги кишини ҳайратга солади. Бундай пайтда камбағалбоп шоирнинг елкасига дўстона қоқиб, «оббо, Гулмат хумпар-ей», дегинг келади. Шоир эса: «Ҳа, аканг қарағай Гулмат ана шунақа ажабтовур кимарса эди», дея олис-олис йиллар қаъридан пўмпайиб жавоб қилаётгандек туюлади.

х х х

Кейинчалик тиркалган кичик бир қўшимча: узунқулоқ гапларга қараганда, ҳозирга келиб, Гулматнинг ёзаргон невараси ҳам пайдо бўлган эмиш. Кулкул афанди тахаллуси ила ғазалсимон нарсалар битиб юрганини эшитдик. Бўлса бордир.

Каминага Гулматдан келган заҳматнинг ўзи етиб ортади. Ўригини тотиб, таъмини таърифлаш бизга насиб этди, данагини чақиб кўриш бошқаларга буюрсин.

Ушбу илмий иш 1986 йилда адоғланган.

БЕЗГАКШАМОЛ – 2
ёки
Кулкул афанди ҳангомалари

ҒАЗАЛСИМОНЛАР

1. МАҚТАНУВЧАН ЗҰР ҒАЗАЛ

Менингдек ташнабоп шоир олмадек камдир айронда,
Биров бунда ҳақиқий дур, бировлар сохта маржонда.

Молдан инсон қилодир фарқ ўт ўрниға ғазал кавшаб,
Ғазал таъмин хушламаслик фанда учрайди ҳайвонда.

Солиқбонлик эди касбим, ғазал битмас эдим, найлай –
Бобом руҳи сачратиб шавқ танам бўйлаб сузар қонда.

Бобом носкаш эди машҳур, вале менга табак манзур,
Табак ичра “Казбек”и зўр, тутатсанг – дардинг осмонда.

Бобонг кимдир демас назмий кудуқда ғаввос ўлғонлар,
Алар Гулмат ёйин сезгай Кулкулийча бу пайконда.

Кулкулий – Иккинчи Гулмат, бобомни ким этса ҳурмат,
Қилиб шеърим газак-шарбат, қимиздан тортсин айвонда.

Мақтангим келиб битдим.

2. ШУНЧАКИ ЗҰР ҒАЗАЛ

Тожиқорин тўйга келар киндигини яланглатиб,
Лико-лико қилиб бошин, қуймичини лапанглатиб.

Елкада тўн, оғзида нос, дўпписи қошин учида,
Калишда тўзон кўтариб, иштонбоғин саланглатиб.

Ўтиб ялангдан тўрига, чиқди ғижирлоқ сўрига,
Ўхшата бурнин мўрига, қилди дуо жаранглатиб.

Жувонлара бир қараса, қозонлара уч қарагай,
Соатдаги мушук мисол кўзин аланг-жаланглатиб.

Бу лунжига қази солиб, у лунжига тикди патир,
Кемирди борин борича шерикларин гаранглатиб.

Қолдирди Кулкулга ушоқ дастурхонни ғарот қилиб,
Бўкканича кетди аранг кекиртагин таранглатиб.

Тўйдан оч қайтиб битдим.

3. ТАКЛИФЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Кел, соқовдек турма, сайрона бўлайлик,
Бир-бировага шаму парвона бўлайлик.

Нотаруслаб оврўпача никоҳ-хужжат,
Муллага сўнг бориб шарқона бўлайлик.

Жадал ишлаб чиқармак-чун бола-бақра,
Иккимиз зўр қўшма корхона бўлайлик.

Тижорий сайр этиб Истамбулу Техрон,
Бозорларда умри кайфона бўлайлик.

Келса омад – бирга яшнаб, юксалиб жуфт,
Кетса омад – бирга вайрона бўлайлик.

Бўлди эртак бирлашиб Фарҳоду Ширин,
Жанна-Кулкул бўлиб афсона бўлайлик.

Телесериал кўрмасдан битдим.

4. ЗАМОНАВИЙ ЗЎР ҒАЗАЛ

Э бўтакўз, кўндинг эсимга мана қушдек,
Шеъримни дучор айлаин сенга яна муштдек.

Шеъримни қўйиб мўдалар эълонини ёдлаб,
Жонимни жигин қирқма тобора жанақушдек¹.

Томда мушук инграса бил ҳолим чатокдир,
Мен ҳам хаёлингга қўнай гоҳ чала тушдек.

Сесканибон нега мени кўрганда доим,
Метрога қочиб беркинадурсан каламушдек?

Узро эсанг Вомиқ бўлай, кинога кирсанг –
“Тико” нгни қўриқлай ўша полвон Сиёвушдек.

Шеър-хат битиб Кулкул секин сўмкангга тикдим,
Сўмканг ичида кетди фиғоним лашу лушдек.

Ўзимга ачиниб битдим.

¹ Жанақуш – ёпиладиган, учи бургуттумшук пичокча.

5. ГАРАНГСИРАГАН ЗЎР ҒАЗАЛ

Севдим Фотима-Зухрани – во униси! Во буниси!
Зора ёниб севса мени хо униси, хо буниси.

Ўтса иковлон кўчадин икки кўзим тарқоқланиб,
Оҳ ураман жаланг-жуланг: “О, униси! О, буниси!”

Мўри-мўри табак чекиб ишқ йўлида ютсам захар,
Мен зорини айлар мазах го униси, го буниси.

Кутсам этак ўпмоқ учун, ўтгай этак чангин қоқиб,
Гўёки мен паскаш гадо, шо униси, шо буниси.

Қайси бирин чин севасан дейди куйиб содда онам,
Дилга ахир бирваракай жо униси, жо буниси.

Икковининг феълин синаб билдим аниқ, Кулкулмамат,
Ўлдирадир бир кун мени ё униси, ё буниси.

Хотинимга билдирмай битдим.

6. ЭЗГИН ЗЎР ҒАЗАЛ

Ишқ хуружи бизни уйга қўйди паққос кўммалаб,
Зиён кўрдим дўконимни очолмай кўп сўммалаб.

Қайданам шум балобозга дуч келибман бемахал,
Афғонистон қилди бағримни кўзида бўмбалаб.

Доду бай-бай! Мен магар зулм этмасам-да бир грамм,
Нега устимга жафолар ёғдиродир тўнналаб?

Зораки шеър-тузоғимга силовсиндек суқса бош,
Мўйловим ё бутоқ айлаб ўтса кушдек кўнмалаб.

Унга бир танбех берурга шайман-у, лек кўрқаман,
Юродир тиғ тирноғини эгов бирла йўнмалаб.

Учрашиб миршабга, Кулкул, бошга ёр хавф солғонин
Арзланиб айтсамми ёки шартта лўнда-лўндалаб?

Юрагим нўкиллаб битдим.

7. МАВСУМИЙ ЗЎР ҒАЗАЛ

Мана келдим ёнингга, ёр, йигирматта уриб бодринг,
Қувончинг мен учунму ё тугунчамда кўриб бодринг?

Ана таажжуб, ана ҳайрат – тугунни тешгудек туртиб,
Талпинодир сен томонга мендан олдин юриб бодринг.

Такосин тарк этиб эчкинг келур барра пўчоқ истаб,
Чўлоқ-шабкўр итинг ҳатто тилар мендан ҳуриб бодринг.

Соддалар киз дилин овлар тутиб олтин узук-балдоқ,
Менингдек серфаҳмлар лек айлагай ром бериб бодринг.

Бу йил, э ёр, тўйга тахтман, ҳосилу ҳам даромад мўл,
Шўрим қурғон эди бултур эртароқ сал қуриб бодринг.

Келиб омад тақдиринг гар қўшилса мард Кулкулийга,
Ўтар умринг фароғатда чошиб, гўнглаб, териб бодринг.

Бодрингни рекламалаб битдим.

8. ҒИРТ ЗЎР ҒАЗАЛ

Зухрани пакка деб чопсак, менга Тохир етолмайди,
Бибини деб касалландим, биби ҳатто йўталмайди.

Қанча севсам шунча ичдим, яна севдим, яна ичдим,
Бундан ортиқроқ севишни организм¹ кўтармайди.

Мажақ-маймоқ хаёлдан ғум бўлиб бош ҳар куйга тушди,
Йигитни қиз бузар шайтон унча йўлдан чиқармайди.

Нуқуб кўксимга қарғанди чаяндан ёр бўлиб баттар,
Чаян ўз ошиғин ейди, кўксидан лек итармайди.

Севиб тўхтама келдимки зоти сал суст қизни суйсанг,
Пастлигинг ҳеч озармайди, иззатинг ҳам кўпармайди.

Аё Кулкул, бориб назминг ўқи оддий одамларға,
Кунинг қолса “даҳо”ларға битта шеъринг кўкармайди.

Вайсақилардан безиллаб битдим.

¹ Организм – тан-жон.

9. ТҮЙДАГИ ЗҮР ҒАЗАЛ

Деманг тўйда келин зебо ўтирғонлар оросинда,
Бўлак бир қиз биза шайдо ўтирғонлар оросинда.

Куёвга биз куёвўртоқ, келинга у келинсепчи,
Гулмиз ажриқ ичра гўё ўтирғонлар оросинда.

Бири ўйнаб, бири эснаб, емас авқот сатанг қизлар,
У қиз “хўр-хўр” ичар шўрво ўтирғонлар оросинда.

Севдигимнинг қади шампон, ёнида мен пепсикола,
Аканг шумшук, у таманно ўтирғонлар оросинда.

Юзи бўличкаю лаби хўрозқанд, гажжаги пашмак,
Ўзи тўқсон кило ҳолво ўтирғонлар оросинда.

Ҳама жойда ҳама шоир ҳама қизга ёқар, Кулкул,
Мени севғон умас танҳо ўтирғонлар оросинда.

Эснаб ва эслаб битдим.

10. КАЙФБАХШ ЗҮР ҒАЗАЛ

Э қақа қиз, қийпанглама, кимга керак ғамзаларинг,
Қийпанглатиб вино узат – “Чашма”, “Кагор”, “Гимза”ларинг.

Бўлсин десанг олий базим тўлгунча қуй, тошгунча қуй,
Бобовга бер қанду асал, чучвараю сомсаларинг.

Келса шароб – ёнингдаман, бегонаман – кетса шароб,
Янгича ошиқман ғалат, қотса қотар энсаларинг.

Ағдарадур тегса шамол – шалвираган жуссанг дема,
Кайфимда дуч келса агар яксон бўлар нинзаларинг.

Май беру сўнг жаврамагил қайларда санғийсан дебон,
Бир тош ахир мастлик чоғим Бишкек, Боку, Пензаларинг.

Дил хумига илҳом-шароб тўлганда шеър битсамки, бил,
Бас кела билмас Кулкула Ҳамзатову Ҳамзаларинг.

Шииа бўшаётганида битдим.

11. ҚИШЛОҚОНА ЗЎР ҒАЗАЛ

Муқом қилди сой бўйинда қоқигул,
Сўққа бўйдоқ, беллари ўйноқи гул.

Бошқа гуллар сирлашурлар жуфт бўлиб,
Ўйнаши йўқ биргина шу тоқи гул.

Сарғайиб турмай етилтир тўзғоғинг,
Оқбаданлар ичра бўл энг оқи, гул.

Қўл узатсам нега баргинг силтадинг,
Доғ дилимнинг ошди баттар доғи, гул.

Излаюрсан балки донороқ ошиқ,
Бу ўрамда ўзимман энг соғи, гул.

Шаҳар кетсам, “Ромашка” кўп Кулкула,
Куним сенга қолмас, э қишлоқи гул.

Қишлоқда санғиб битдим.

12. ЎГИТЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Мардга меҳринг бас қилма ўтар-кетар дунёда,
Номардларга арз қилма ўтар-кетар дунёда.

Миннатсиз қоқ нон қўйган Нор йўқсилнинг пойин ўп,
Бойга бурнинг паст қилма ўтар-кетар дунёда.

Хомуш турса Хол пиён, яхшилик қил – вино қуй,
Лек ўзингни маст қилма ўтар-кетар дунёда.

Итфеъл Ёрмат хасисдан сўраб юрма сигарет,
Қийматингни хас қилма ўтар-кетар дунёда.

Пўчтачидек етказма Эшмат сўзин Тошматга,
Ғийбатланиб сас қилма ўтар-кетар дунёда.

Эй Кулкул, шеър дафтаринг четин еса ер сичқон,
Кичикларга қасд қилма ўтар-кетар дунёда.

Болаларимни ўйнатмасдан битдим.

13. ТАНТАНАВОР ЗЎР ҒАЗАЛ

Келодир кўкрагин элаб байрамда юрғон дўмбоғим,
Орқа этакларин силаб байрамда юрғон дўмбоғим.

Кўрқадурман бугун бехос посон мўйловни куйдиргай,
Дилга гўлахдек ўт қалаб байрамда юрғон дўмбоғим.

Қиё бокмас пул узатсам гадолар эргашиб унга,
Ўтар бир ноз-ла ҳақ тўлаб байрамда юрғон дўмбоғим.

Киссавурлар у ёнимдан қочар ҳамёнимни талаб,
Бу ёндан жонимни талаб байрамда юрғон дўмбоғим.

Ишқимда балки ёнгандир, совутди ўз-ўзин аста,
Музқаймоққа бармоқ булаб байрамда юрғон дўмбоғим.

Пайқадимки адо қилгай мени ҳам бир куни, Кулкул,
Музқаймоқдек ялаб-ялаб байрамда юрғон дўмбоғим.

Йўқ қизга бағшлаб битдим.

14. КЎРКЎРОНА ЗЎР ҒАЗАЛ

Оғрир оёғим дарди ишқ қоқ тиззада марказлашиб,
Ёзмасам бўлмас қўйиб ошпазлигим, шеърпазлашиб.

Пулла, эй газмолсотар, газчўпда ўлчаб газламанг,
Мен сотай қалб газзагини мисралар газ-газлашиб.

Ғам чекиб эл ишқида ўкранса ёт шоир агар,
Элга мен хўнграй сулувлар жабридан бир ваъзлашиб.

Жаззава тутганча ёр юрса тушибон жазда рақс,
Жазманин жони буёқда жиззадир жаз-жазлашиб.

Чўлдаги юлғун мисол сўлдим уни суйган сайин,
Суймасам юргай эдим мен ҳам қорин гумбазлашиб.

Кулкул афанди севдики, хўшшайма, ёр, сен ҳам сев,
Севмасанг расво бўлодир шеърларим пирказлашиб¹.

Тиззам оғриётганда битдим.

¹ Приказ – буйрук.

15. НОСҚОВОҚБОП ЗЎР ҒАЗАЛ

Ногаҳон “Казбек”¹ тугабдир, капладим оз-оз нос,
Носфуруш дер бир-биридан хуштаъму соз-соз нос.

Айниди кўнглим вурақлаб, кайф уриб, бош айланиб,
Чот кериб босдим қадамни, айлади ғоз-ғоз нос.

Билмадим балки бошим қилгайди носга ишва ё,
Рақс этиб бошим ичинда қилди ё ноз-ноз нос.

Дер табиб: “Бадбўй димоғинг тушларинг алфовлатур,
Ки этур соғ бандаларни тентагу вос-вос нос”.

Гар товук гўнгига оҳак қўшса, нос пастнав бўлур,
Соф тамакка жун кулин қўшса бу – хос-хос нос.

Турса “Казбек” хайкали Иккинчи Гулмат қалбида,
Қистади Гулмат Биринчи: “Э болам, ёз-ёз нос!”

Тупурилган носни кўриб битдим.

16. ДОД-ВОЙЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Қочди дўндик мен фақирни ортидан ҳак-ҳаклатиб,
Кўзларим ёшини сузма сингари чак-чаклатиб.

Аҳли эркак жонига қасдлар қўмондони бўлиб,
Тортди устимга балолар аскарин лак-лаклатиб.

Мен ўкинч даштида бўзлаб мисли ғижжак йиғласам,
Боғда у айшин суродир дойрасин бак-баклатиб.

Барчиной Алпомишин асраса, у раҳми йўқ –
Эзгилаб ўтди жигарни тўфлисин так-таклатиб.

Қайдадир ул майсақошим, лаби гўё шўрданақ,
Мақтайин киприкларини битталаб, як-яклатиб.

Халқаро мавзу қолиб, борсам-да ишқий шеър тўқиб,
Ҳайдади Кулкулмаматни итларин вак-ваклатиб.

Ичим жизиллаганича битдим.

¹ “Казбек” – гуржиларнинг машхур тамакиси, папириси.

17. ОЧИҚЧАСИГА ЗЎР ҒАЗАЛ

Бўрини қонхўр деманглар, ўлмасига қон керак,
Катта тошнинг остида минг майда тош қурбон керак.

Юрмангиз беҳуда қарғаб, бўрилиқ осон эмас,
Бўри бўлмоққа темир тиш ҳам пўлатдан жон керак.

Шерхону йўлбарслар ичра бўрилиқ қилмоқ оғир,
Шу зайл кун кўрса одам, юзталаб иштон керак.

Сақлагайдир тоза иймон ерда одам наслини,
Бўрича даврон сурарга бўрича виждон керак.

Эслагил кимлигинг, Кулкул, гоҳ кўриб ҳайвон зотин,
Ўз-ўзин танирга инсон гоҳида ҳайвон керак.

Бинойидек ўйланиб битдим.

18. ДОҒЛАНГАН ЗЎР ҒАЗАЛ

Банди айлаб бизни ишққа, озодлигингдан доғман,
Ётибман ербиринг вайрон, ободлигингдан доғман.

Э паранг қиз, отанг бирла онангга гар эсанг авлод,
Макр бобида шайтонга аждодлигингдан доғман.

Бошқаларга бўлиб малҳам “Тез-искўрий ёрдам” мисол,
Қалб ўтимга пажарникдек¹ жаллодлигингдан доғман.

Ишқда Мажнун майўр бўлса, севгида мен-ку палқўвник,
Битта сержантфеъл сатангга саллотлигингдан доғман.

Ҳисларим тирнабон беҳис, асаб торимни ўйнайсан,
Дутор топган жунсотардек бедодлигингдан доғман.

Қўйиб қизга тузоқ, Кулкул, ўзинг, эҳ, ҳар сафар мажруҳ,
Ўлимдан кўркмаган ботир сайёдлигингдан доғман.

Улфатчиликка бормай битдим.

¹ Пожарник – ўт ўчирувчи.

19. САЁҲАТЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Тоғ-дала кезмоқ бўлиб, ташлаб шаҳар қизлар билан,
Бир ўзим чиқдим сайлга ўн нафар қизлар билан.

Ўзбегу уйғур, қозоғу тожигу туркман, ўрис,
Қорақалпоғу карис, қирғиз, татар қизлар билан.

Чучмомо кавлаб адирда, жарда қувлаб қурбақа,
Қочдик илондан шатталаб новча-пакар қизлар билан.

Сўнг дала ялпизларин ҳидлаб фаранглар атридек,
Отқулоқ еб устига сепдик шакар қизлар билан.

Даштда бир ташландиқ уйни айладик “Супер отел”,
Дойра базмин қиздириб хуфтон қадар қизлар билан.

Кулкулмуҳаммад, шўр қуриб, қолдим-ку томда дилдираб,
Уйда бир бахтли мушук ухлаб ётар қизлар билан.

Бетон уйда ётиб битдим.

20. АТТАНГЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Чиққанди эрдан севгилим, бошқа меров олди яна,
Кирмади бағрим қасрига, торгина уй солди яна.

Ажрашдию атторидан, даллолга кўнгил бойлади,
Катта бир шоирни банд этмакка уёлди яна.

Хаппа ютарди ёт аёл мен каби юмшоқ луқмани,
Васлима парҳезланиб нафсини тиёлди яна.

Бу буюк фожеъ магар, на унда айб, на менда айб,
Муттаҳам тақдир оёқни орқадан чолди яна.

Ҳоригай ўйлаб бошим, чарчаб ёзармон ўнг қўлим,
Сўйлабон ишқ дарсини нодонга жағ толди яна.

Гулмат бобо, бу неваранг Кулкул афанди “ох” деса,
Англаки ўзбек учун бир зўр ғазал қолди яна.

Буниям ўзбекчалаб битдим.

21. ҚЎЛЛАНМА ЗЎР ҒАЗАЛ

Жўжа шоир, энди пандимга тоқат қил,
Сўзим умринг хонишига нақорат қил.

Бу оламда хаёл ашё, юрак дастгоҳ,
Дўкандир бош, ёйиб фикринг тижорат қил.

Назм чўнг мўъжиза, ноёб, муқаддасдир,
Назм битсанг наср бирла таҳорат қил.

Қангул – бир уй, агар шоир десанг ўзни,
Ўз уйингни ўзинг ёндир ва ғорат қил.

Хатойимни қидирма гап титиб, э бит,
Хатомни ҳам ўзингга сен маҳорат қил.

Кулкулийга эгилма, лек билиб мактаб,
Шеърларимни ҳар куни бир зиёрат қил.

Ҳовурим кўтарилиб битдим.

22. ТОРТИМЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Юсуфдек мен ўсал ошиқ, Зулайҳодек даво “Казбек”¹,
Ўкинганда тасаллимдир, қўшиқ айтсам наво “Казбек”.

Тамокини қилиб малҳам, берур шоирга зўр илҳом,
Агар танқидчи бир тортса ўлдирур беҳаво “Казбек”.

Айламиш гуржилар юртин Мангуберди нечук ишғол,
Наҳот ул зотни ҳам этмиш узиға муфтало “Казбек”?

Чекар ўзбек, ўрис, озар, балки ҳинду ҳабаш, инглиз,
БМТдан бурун қурган алоқа халқаро “Казбек”.

“Прима”, “Лайка”ю “Шипка”, “Памир”лар ўлди савдода,
Яшаб келмоқда “Кент”, “Камел”, “Ҳолливуд”лар аро “Казбек”.

Кулкулийдек зиёлилар тутатса фахр этур яйраб,
Юрислар ҳам чекиб баъзан бўлур бахти қаро “Казбек”.

Тамакини буруқсатиб битдим.

¹ Аслида Зулайхо Юсуфнинг дардида куйганини шоир унутган, чоғи.

23. ЯНГИЧА ЗЎР ҒАЗАЛ

Боқмасанг ёрим дилимга ёприлур жумбоқ, боқ,
Мўлтираб умринг ўтодир нега беўртоқ тоқ?

Қийнадинг ёшлик қилиб бу шоиринг шашлик қилиб,
Гар таним тандирга тиксанг бўлмағай андоғ доғ.

Тушмадим молу амал ё зебу зийнатга асир,
Севгига таслим бўлойин силкитиб байроқ оқ.

Норасо бўлсам ўзинг айлаб расороқ сев, ахир –
Кашта тиксанг гул чизиб, бўлғай-ку чит белбоғ боғ.

Қувнадим ишқ занжирин солсанг-да жонинг соғ кўриб,
Кўл ипингда мисли қул мўнди кўзмунчок чоқ.

Қувди ёр галдирлигимни Кулкулийга эс бериб,
Оқибат бўлмиш кўрингки шоири носоғ соғ.

Мажлисда ўтириб битдим.

24. ИЖТИМОЙЙ ЗЎР ҒАЗАЛ

Ким Бакодек калу оччангал бўлур,
Савлати зўр, ақли ҳам сал-пал бўлур.

Ҳар амалга ишқибоз, у лоақал –
Икки ялқов узра бош танбал бўлур.

Қаро кўнглин ниқоби оқ галстўк,
Феъли исқирт, тўни пок бахмал бўлур.

Бурун тикса агар ҳарбий жабҳага,
Бир аскарга қалбаки генрал бўлур.

Айтса бошлиқ тонар ҳатто жинсидан,
Кеча айғир, бугун у байтал бўлур.

Бақокал бўлмадинг, Кулкул, шукур қил,
Тўқ кўзинг ва соч сенго ҳайкал бўлур.

Ҳандалакка қараб битдим.

25. СҰҚҚАБОШ ЗҰР ҒАЗАЛ

Кипригинг чархланиб “шир-шир” шу оқшом менга ёйлансин,
Менга ўқ тегсину бунда, душманним унда “вой”лансин.

Тилим тинсин сўкишлардан , дилим ром айласин васлинг,
Уйимдан тарқатиб зулмат юзинг кўрпамда ойлансин.

Хиром этсанг қистиройин ҳама мақтовни дўппингга,
Занглағон бу кангул мойдек сўзингдан қайта мойлансин.

Ки бармоқда узук посбон, қулоғингда сирға соқчи,
Бебаҳо лабларинг энди мўйловим бирла пойлансин.

Кўзларингдан кўзларимга ҳисларинг чаккалаб томсин,
Икки зулфинг икки дарё бўлиб кўксимда сойлансин.

Ширин авқот умид қилмай ширин ёр орзула, Кулкул,
Қари қирчанғиликдин кеч, юракда туйғу тойлансин.

Қўққисдан битдим.

26. КЕЧИНМАЛИ ЗҰР ҒАЗАЛ

Деманг ким у сени бежиз қийнади,
Бисмиллосиз туғилғон қиз қийнади.

Белимдан ушлади дебдур чақимчи,
Уч окоси қувиб ғиз-ғиз қийнади.

Отоси мушт уриб шилди жағимни,
Оноси жағга босиб туз қийнади.

Опоси бўчкада музқаймоқ сотур,
Тўкиб ичга бир ҳовуч муз қийнади.

Тағосидан сўраб борсам ҳимоят,
Қуйдириб ғишт ёзу то куз қийнади.

Ройиши бор ўзга қиз топ, Кулкулий,
Аз-азал шоирни беюз қийнади.

Йиғламсираб битдим.

27. КУТИЛМАГАН ЗЎР ҒАЗАЛ

Яхшига эш бўлиш шарти – яхшилардан суринамаслик,
Ёмондан асраниш шарти – ёмонларга кўринамаслик.

Кучук зўр чикмоғин билса бўрилар ёприлиб ғажир,
Ўлиб доврўғ солиш шарти – тирикликда билинмаслик.

Бошингга гоҳ бало келғай ихтирою ташаббусдан,
Хатосиз иш қилиш шарти – иш қилишга уринмаслик.

Болари бойимас – хотам, жим ташиб, жим ютар сичқон,
Ўзингга тўқ яшаш шарти – ўзгаларга илинмаслик.

Кичик чумчукқа дап қилмай магар турна топар иззат,
Бўрилик обрўйин шарти – куёнга авф қилинмаслик.

Ҳаётга зоғ боқиб Кулкул ҳар қадам ғам-алам тортдинг,
Тузук шоир бўлиш шарти – дард чекишдан эринмаслик.

Эсимни жамлаброқ битдим.

28. ЗАРДАЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Суйган қизим бой кўсанинг ёри бўлиб,
Йиғлар ана шоирининг зори бўлиб.

Бойнинг ширин сўзлари ҳам унга захар,
Энди менинг дўқ-пўписам дори бўлиб.

Кулбама у келса агар зийнат эди,
Бой ғазнаси ичра турар хори бўлиб.

Ташвиш юкин остида бой – букри туя,
Мен юраман эркин ҳаёт нори бўлиб.

Қунт ила ёр сочин силаб, ором бериб,
Аввар эдим тонггача ҳинд мори бўлиб.

Бойни қара, Кулкул афанди, то сахар –
Хуррагида дам соладур қори бўлиб.

Ортиқча эзилмасдан битдим.

29. ЗЎРАКИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Балофеъл ёримни сизга сўйлайин бобу боб айлаб,
Магар исми Адолатдир, адолатсиз ҳисоб айлаб.

Адолатмас, Адўлифдек¹ ётиб бункерсимон уйда,
Мени ташкида қолдирди худди Робинтроп² айлаб.

Каммиди қиз жафоси, ваҳ, ошиғи бўғди бўйнимдан,
Кўзиға “Казбек”им босдим муносиб бир жавоб айлаб.

Гулматийча десам: тузлаб юрак, буйрак, жигар, ўпкам,
Бошимга етди охирда мени тўрт сих кабоб айлаб.

Аридек тўздириб илҳомларимни ишқ чўпин ниқтаб,
Шеърларим каштазор қилди, тилгинамни попоп айлаб.

Қизик ҳолат тушиб бошга қотибдур Кулкулий мумдек,
Юрар ўз кўзёшимга ёр ўзимни бош мироб айлаб.

Уйқусизлик қийнаганда битдим.

30. ЖЎҒРОФИК ЗЎР ҒАЗАЛ

Фарғона – Шошнинг ўртаси яланг-юланг,
Қамчиқ довонин йўллари иланг-биланг.

Шошдаги қизларни бориб кўрай десам,
Уйдаги ёримни кўзи жаланг-жуланг.

Шошда кезар дутор-гитар оҳанглари,
Уйда қозон, киртоғора даранг-дуранг.

Гоҳида ер чопиб, гоҳи мол боқаман,
Гоҳи кўмир ташиб тилим саланг-суланг.

Мен каби зўр шоир сира бўлмас унут,
Юрсам-да қишлоқисифат гаранг-гуранг.

Кулкулни Наврўзда – туғилғон кунида
Эслайди халқ мушак отиб варанг-вуранг.

Деразадан мўралаб битдим.

^{1,2} Адолф Гитлер ва унинг ташки ишлар вазири Робинтроп.

31. АЙРОНЛАШГАН ЗЎР ҒАЗАЛ

Зап етилмишдир бўйинг оқ юзларинг ширмонлашиб,
Олд томондан олмазор-у, орқадан хирмонлашиб.

Суйканиб ёшликда кино келса патта олдириб,
Энди ҳеч қилмай писанд ўтдинг сочинг ўрмонлашиб.

Бўлма кўп беюз десам мен, “Фу!” дединг заҳринг сочиб,
Чикмаса басдир газетда дўқларинг фармонлашиб.

Бир пақир айрон билан қолдим кетингдан термулиб,
Юз пақир орзу-умидлар минг пақир армонлашиб.

Мен қолиб кетдинг сайлға сатта пулдорлар билан,
Ўрганиб Лўндўн, Парижда юрғали меҳмонлашиб.

Чикмадинг хорижга, Кулкул, сотмадинг ҳеч ўзлингинг,
Борса ким Берлинға балки қайтадур гирмонлашиб.

Севгим келиб битдим.

32. ДАРАКЧИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Кирди бир қиз қалбима разбег билан,
Васлининг хуммори тенг “Казбек” билан.

Айлади ишғол дилим бир зарбада,
Тўқнашиб лолман спесназдек билан.

Ортидан чопдим лапанг ўрдакланиб,
Ишрат кўлинда сузгали ғоздек билан.

Соғиниб келдим фалон хил нозини,
Ажрашиб нози пича оздек билан.

Ки ўшал “Тико”симон¹ қиздан кечиб,
Бир очомлашсам эдим “МАЗ”дек² билан.

Севгида манзил тополмай Кулкулий,
Бўзлагай куйган юрак – жаздек билан.

Тузуганимни нишонламай битдим.

¹ “Тико” – енгил автомобил

² “МАЗ” – юк машинаси.

34. ҚАРДОШЛАРЧА ЗЎР ҒАЗАЛ¹

Украин қиз севги муҳрин юракка босдию кетди,
Ўзимдан дор ясаб унга ўзимни осдию кетди.

Кўзи зангор ўша отин сездириб бой-баланд зотин,
Зулфига пуркабон олтин менга гўр қаздию кетди.

Юракни бир қилиб дангал, дедим “пастўй” чўзиб чангал,
Дебон “ай-яй” чап бериб сал, ўзин кутқаздию кетди.

Қолмас эрдим кўзим ёшлаб, кетса бир қисмини ташлаб,
Оёқдин бош қадар бошлаб баланду пастию кетди.

Оносига бориб тикка, десам: “Қизни бер ўзбекка”,
Боқиб оғзимда “Казбек”ка ақлдан оздию кетди.

Отосин билсам улфат деб, қувлади бир бало “... мат” деб,
Бунни ёш авлодга хат деб Кулкулий ёздию кетди.

Украинани ҳурматлаб битдим.

35. ТАМТАМЛАНГАН ЗЎР ҒАЗАЛ

Қизик шеърлар тўқиб Шошга тижорат қилғали келдим,
Олифта баъзи шоирни хижолат қилғали келдим.

Ёрга ёлғондакам йиғлаб, элга ҳам қалбаки куйғон
Дардфуруш тўдалар бирла рақобат қилғали келдим.

Миллатин қоқлаган бойлар, юртга бефарқ казоларни
Ширин гаплар билан зимдан ҳақорат қилғали келдим.

Ўлдириб хун олишлиқдан кулдириб жон олиш яхши,
Нафратимни мазахлардан иборат қилғали келдим.

Кулкулий, кул, димоғдорлар кулгининг қудратин кўрсин,
Қисинган Кулгининг рамзин Жасорат қилғали келдим.

Бозордан келибоқ битдим.

¹ Айрим “анакароқ” шеърлар бу тўпламга киритилмади.

36. АЧИНАРЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Бўйи етғон санамни деб бўлиб қолди бошим ғир-ғир,
Бузиб ўтғоч қовоқ-киприк тўғонин кўзёшим ғир-ғир.

Ана Булбул яна Гулга менинг шеъримни куйлайдур,
Бўлак шоирга мухлис ул Қарғаларга тошим ғир-ғир.

Бошоқдек бел эшиб дилдор кўзин бежо сузар бўлса,
Нафас пиш-пиш бўлиб туйқус, имо қилғай қошим ғир-ғир.

Ёғилса тош берардим дош, соғинтирса вале ёрим –
Танамни тарк этар чумчуқ тўпидек бардошим ғир-ғир.

Кўзи гўё ўгит айтур жабр қилсам сабр қил деб,
Тушунмас у пақиркалла – ўтиб борғай ёшим ғир-ғир.

Совчи бўл деб, э Кулкулмат, ёлладим қанча қондошни,
Етмади наф алардин лек бўлди ғойиб ошим ғир-ғир.

Шошмақом оҳангида битдим.

37. ДАҒДАҒАЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Охиратни сотиб қилғон кайфингга ўртанча бармоғим,
Одам номи яна исроф – ҳайфингга ўртанча бармоғим.

Пиён қўш улфатинг курсин – бири қўшнинг, бири божанг,
Ўша қўш кулфатинг Нору Сайфингга ўртанча бармоғим.

Бобом ул деб, зотим бул деб кўринғон зотга қайдингга
Ва бўғзингдан булоқ бўлган қайтингга ўртанча бармоғим.

Айни рўза ойи миршабхона олдида маст ётдинг,
Танлаган жойингу топган пайтингга ўртанча бармоғим.

Тавба айлаб зора ювсанг қўланса айб-гуноҳингни,
Аслида бор гуноҳу бор айбингга ўртанча бармоғим.

Шеър ёзишни қийиб кўйдинг зўр радиф кашф этиб, Кулкул,
Ўз-ўзинг мақтағон сўнги байтингга ўртанча бармоғим.

Тирногимга термилиб битдим.

38. ЧЎПЧАКНАМО ЗЎР ҒАЗАЛ

Дугонангдир бўйинга дур, кулоққа тилла осғонлар,
Улфатимдир куя тушғон кулоқчин бошда тўзғонлар.

Сенга сирдош фан-хунардан бахт қидирғон орзумандлар,
Менга йўлдош текин ишрат топарға режа тузғонлар.

Ялаб болу мурабболар ёнингда бир гала тўлпоқ,
Қуруқ вино ичиб сўлгин ётар теграмда озғонлар.

Китобхонлик баҳона бир, кезарсиз уйма-уй меҳмон,
Бетаклиф тўйма-тўй юрсак биз – уйдин кўнгил узғонлар.

Бўлиб бир кўча ўтдингиз чирманиб шоҳи-атласга,
Тикилдик жим мазгисин ис, кўйлагин бурга босғонлар.

Баҳо бермиш бу ҳолатға Карл Маркс¹ бўлиб Кулкул,
Биз – қаровсиз эзилғонлар, гўзаллар – бизни эзғонлар.

Сал сиёсийлашиб битдим.

39. ТИЛИМ-ТИЛИМ ЗЎР ҒАЗАЛ

Емрилса сўз бойлиги – тоғ қирчаланур,
Тил бузила борса элат парчаланур.

“Иноқ”, “Тотув” унут бўлиб, фақат “Аҳил” –
Қолса агар жингала соч калчаланур.

Арабий Ҳақ сўзидир, сев, форсийни уқ,
Лек жўясиз қўлласа, гап ғалчаланур.

Ўз тилимиз – ўз еримиз узра чинор,
Оврўпача чатишса мўл, арчаланур.

Ўзбекникин жангчи тили дерлар азал,
Бой берса кўрс эркаклигин, маржаланур.

Асра тилинг, Кулкул, яна ёт тилни бил,
Шунда жаҳонга кулоғинг дарчаланур.

Тилим куйганда битдим.

¹ Камхаржларни “эзилувчи синф” дея талқинловчилардан бири.

40. ДОИМГИДЕК ЗЎР ҒАЗАЛ

Қайданам э қушбурун қиз тузоғингда шақал бўлдим,
Мамайқўрғон каби зулминг лашкарига қамал бўлдим.

Таксига пул бўлиб исроф совчилар сўлжайиб қайтгач,
Тахт суюкни оғиздан олдириб итдек ўсал бўлдим.

Юрибман энди тентакваш, унутдим қайдаман, кимман,
Бемакону беметирка¹, беисм, бемучал бўлдим.

Бўлиб кўзёшларим уммон сузодирман кема янглиғ,
Йиғилса мен кабилар бу флотга адмирал бўлдим.

Яшардим шод ғўдайганча ўз-ўзимга бўлиб ҳайкал,
Оёғинг остида аспалга қоришдим, шағал бўлдим.

Кулкулий мен эдим одам дилдаги сирларим асраб,
Ўзимни шу қағозга беаёв чаплаб ғазал бўлдим.

Сир сақлолмасдан битдим.

41. ЭСЛИ-ҲУШЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Билмагаймиз умр сўнгин, аммо билодир ўлим,
Жонимизни белгиланган дамда юлодир ўлим.

Ер устинда сиғмайин гоҳ жой талашсак зўрлашиб,
Ер остинда жим ётарға мажбур қилодир ўлим.

Эслабон бесамар кунлар, сергуноҳ онларни биз,
Ўкраб-ўкраб йиғлар эрсак, пинҳон кулодир ўлим.

Ғафлат ичра ётар бўлсак, тирик дўстмиз ўлимга,
Ўлиб ҳам гар ҳаёт юрсак бағрин тилодир ўлим.

Яшай олсак одамий дард ва инсофда, Кулкулий,
Абаддурмиз биздан олдин ўзи ўлодир ўлим.

Тириклигимга ишониб битдим.

¹ Метрика – туғилганлик тўғрисида гувоҳнома.

42. ҚАЛАНДАРОНА ЗЎР ҒАЗАЛ

Келса санам нархини Лайло қилажак,
Мажнунлатиб гўлларни шайдо қилажак.

Илдириб ишқ тўрвасини, васл тилатиб,
Кўпни гадо, ўзни яна шо қилажак.

Ким биладир – бизни атай айлаб гадо,
Саховатин қай куни ижро қилажак?

Кутсак-да ҳеч бор этмайин ҳимматини,
Ҳар гал яна бир фитна пайдо қилажак.

Энг ёмони – ялинтира-ялинтира,
Мендек йирик шоирни майдо қилажак.

Бағрим эзиб, тангрига тинсиз йиғлатиб,
Кулкулни у сохта Ҳувайдо қилажак.

Таннозга ўчакишиб битдим.

43. ҲАЗИЛКАШ ЗЎР ҒАЗАЛ

Кўпқават уйда яшарға кимники тоқати бўлғай,
Оносин елкалаб ҳажга борандек жаннати бўлғай.

Бошланур илк азоб-қийноқ оёқ ювмай ҳали сўфи,
Сутчи қизда опера хонандасин санъати бўлғай.

Иш-ўқишга чопса ҳамма, зина так-так, тарақ-туқ, гурс,
Ит югурғон пиёнино товшининг ғурбати бўлғай.

Тунда кимдир ўқир оят, сўкар қай маст қувиб ёрин,
Чапда аза, ўнгда қизтўй, сўғин жанг навбати бўлғай.

Остки кўшнинг турбани данг-данг қилур кўпроқ йўталсанг,
Усткининг гоҳ тепангдан сув қуярға мандати бўлғай.

Ишда роҳат қилиб Кулкул, безиллаб уйга қайтмоқдин,
Қулахмаддек ер остиға кирурға рағбати бўлғай.

Ота уйимни қўмсаб битдим.

44. СЎРОҚЛИ ҒЎР ҒАЗАЛ

Девор оша боқай-чи бир ул қўшни қиз яккамикин,
Тирноғини бўяр, ана, хиногами, лаккамикин?

Неси мени мафтун этар, пишлоксимон юзларими,
Ё ўзи думбул-шўрвада пишган ширин маккамикин?

Феъли жуда жангаридир, гап отмадим, қони унинг –
Қайси қабилага туташ – массагетми, сагкамикин?

Қанча тузук-сузук билан қувламачоқ ўйнаб роса,
Охир келиб тўхтаганим менга шу қиз паккамикин?

Тўзитадир хаёлларим юракка оғудек томиб,
Ёки бошим чаноғидан сизиб ўтган чаккамикин?

Сескантириб Кулкулни ким шақиллади боғ ортида,
У – севгилим оносими, ё шунчаки ҳаккамикин?

Очқаганимни сезмасдан битдим.

45. ХИЁБОНДАГИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Хиёбондан беадаб қиз йириқ кўйлак кийиб ўтди,
Эски артис аёл йўқ қошига қошлиқ кўйиб ўтди.

Кўрдию чол, кўзи қиймай оғзидан носни пуркашга,
Бу кампирни қарғамоқдан ўзин зўрға тийиб ўтди.

Чимилдиқ деб ўпар ёрин биров тилпон бўткасида,
Пишиққан маст келиб бўтка орқасига сийиб ўтди.

Бир ғилай суратга тушди жаҳонгир ҳайкали бирла,
Узун курсини булғаб бир сўтак тарвуз сўйиб ўтди.

Пичоқ бирла уч ҳарфли сўзни иншо қилиб ўсмир,
Рўс тилидан имтиҳонин қайрағочга ўйиб ўтди.

Ўтирғоч курсига кўрмай ўчмағон чўғли “бичок”ни¹,
Пажарникка чопиб Кулкул шими лов-лов куйиб ўтди.

Томоша қилиб битдим.

¹ Бичок – сигарет ёки папирос қолдиғи.

46. ФИДОЙИЛАРЧА ЗЎР ҒАЗАЛ

Яна шоир садо қилди икки минг иккинчи йилда,
Шеърга тинчин фидо қилди икки минг иккинчи йилда.

Қоғоз устида чип-чирмаш бўлиб илҳом париси-ла,
Билиб-билмай зино қилди икки минг иккинчи йилда.

Тажанг чархнинг кетин чимдиб, қилиб тағин совуқ ҳазил,
Унинг сабрин адо қилди икки минг иккинчи йилда.

Аҳли шеърхон устидан у гарчи мутлақ эрур хоқон,
Ўзин сўзга гадо қилди икки минг иккинчи йилда.

Алахлаб шеъри битгунча, бўлиб телба, хайрият сўнг –
Эсин зўрға расо қилди икки минг иккинчи йилда.

Кулгини ёздим-у, “енгил” дея вайсаб куяр “зўр”лар,
Атай Кулкул “хато” қилди икки минг иккинчи йилда.

Мақола ёзмасдан битдим.

47. МИЛЛИЙ ЗЎР ҒАЗАЛ

Қовоқ устиндаги баргдек шапка кийсам ярашмайди,
Дўппи кийсам, амриконфеъл сур гўзаллар қарашмайди.

Бир тийинсиз эсам кастўм-галстўкда, эгилгайлар,
Қўйни тиллога жиқ тўнда мен-ла ит ҳам сўрашмайди.

Хиром тўфлим кўриб “Бар”да офисантлар кутар эҳсон,
Этикда юрганим чоғим гадолар ҳам илашмайди.

Киймановга¹ башанг тасма тақар олуфта полвонлар,
Агар яқтакка чит белбоғ ўраб чиқсам курашмайди.

Сўпоқ қизлар гитар ушлаб бўқирғондин тилар дасхат,
Дуторда “Гиря”ни айтсам, келиб теграм ўрашмайди.

Сиёсий шеър тўқиб бармоқ вазнида бой бўлди кўплар,
Битса Кулкул ғазал ишқий, тузукроқ пул тўлашмайди.

Пулим тугаётганда битдим.

¹ Кимоно – яккакураш кийими.

49. АХЛАТХОНАДАГИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Кечиб ахлат беш ароқхўр яна тўкма палов қилдик,
Қозон – гаршўк¹, Нор чўлоқнинг ҳассасини кўсов қилдик.

Бориб пулсиз, дўкондан ундириб ур-сур билан вино,
Башир кўрни тирик ҳолда дўкондорга гаров қилдик.

Пиёла йўқ, шишадан тенг сўриб ичмоққа винони,
Шеърчимиз Бемакониининг рўчкасин найғаров қилдик.

Газак қўмсаб Калон мерган чўзмада урди тўрғайни,
Чала-чулпа кабоб айлаб, тезда анов-манов қилдик.

Пишдию ош, келди қуршаб очқаган ўғри бароқлар,
“Фашист”ларни қувлабон тошйўлгача “ҳай-ҳаёв” қилдик.

Қара, Кулкул, ортга қайтсак, қозон бўм-бўш, турар бир ит,
Бўйнига айбин кўярға уриб-қийнаб сўров қилдик.

Алаҳсираб уйғониб битдим.

50. ЧАПАНИЧА ЗЎР ҒАЗАЛ

Юр, Мамажон, димоғни бир чоқ қилўвуз,
Йўлни тўсиб, қизларга оҳ-воҳ қилўвуз.

Қийқиратиб чўчитгали жағни буриб,
Кўзни ола, қошларни ўйноқ қилўвуз.

Бирлашибон бизга тўқир ғийбат яна,
Қирк кўчага қирқини тарқоқ қилўвуз.

Олам шу дам қизлару бизлар дегани,
Ўртага ким сукулса маймоқ қилўвуз.

Шубҳада дил – мазахлабон қизларни гоҳ,
Асли наҳот ўз-ўзни аҳмоқ қилўвуз?

Дер Мамажон дакки бериб: “Кулкул, бас-е,
Билмади қадримиз улар, “оқ” қилўвуз!”

Ўсмирликни соғиниб битдим.

¹ Горшок – чакалоқлар мис туваги.

52. ҚЎШИҚЛАШГАН ЗЎР ҒАЗАЛ

Юрак ичинда бир санам жимир-жимирни бошламиш,
Этим аро ажаб қитиқ қимир-қимирни бошламиш.

Бозорда бехос бу тилим зоримни куйлай бошласа,
Лўли аёл чирмандаси диқир-диқирни бошламиш.

Қўшиқ эшитмоқ ишқида растага тўлди пашшалар,
Сочимга бургалар келиб шитир-шитирни бошламиш.

Элга Хувайдо шеъридек таъсир этиб нолишларим,
Пиёзфуруш йиғлоқилар пиқир-пиқирни бошламиш.

Танамда бежо бу жоним мардларни солса ташвиша,
Кулиб кунимга ҳеббилар қиқир-қиқирни бошламиш.

Кулкул санамга қул, бироқ заргар дўконин ёнида –
Бир сўта тергаб хотинин, гупур-гупурни бошламиш.

Тирикчилик учун битдим.

59. БЕДИЛЧА ЗЎР ҒАЗАЛ

Шод этарга бизни балки яхши одам яралган,
Токи бу баттол туғилди – яхшига ғам яралган.

Яхшиларнинг ҳар ишида гар худонинг акси бор,
Бу мараз хулқида шайтон қутқиси жам яралган.

Тегса фойданг “оғамсиз” дер, орқадан иғво тўқир,
Кўз очган пайт нур эмомлай тунда бешам яралган.

Ўзига иззат қидирмас, булғагай ёт иззатин,
Аслига тортар ханузким – йўргаги нам яралган.

Даврада мақтанар: “Отам эрди калхўзда раис”, деб,
Ё отосин шопиридан бўлиб “тўплам” яралган.

Шукур қил, Кулкул афанди, “гайка-бўлт”инг бут эса,
Ул ёмондин ўксима – бир “шайба”си кам яралган.

Бирдан жиддийлашиб битдим.

62. ФАЛСАФИЙ ЗЎР ҒАЗАЛ

Энг қабих жаллодни Тангрим балки жонон айлағай,
Ажал қувғонни шу асно қатлин осон айлағай.

Асил ишқин Яратғондин аяб, қизга берса лодон,
Куйдириб ул боши хумни, қизни хумдон айлағай.

Неча гўллар ўлимга тик бориб кўнгилли йўсинда,
Ўсма қўйғон замбаракка ўзин қурбон айлағай.

Тўйгача мўлтони барно кўрсатиб бағрини жаннат,
Тўй ўтиб-ла ўлжасин дўзахда гумдон айлағай.

Кроссдан имтиҳон олғай сўдма-сўд чоптириб гоҳо,
Гоҳ уйингга киритмасдан томда посбон айлағай.

Ўзи ҳар тур тўқиб жанжал ва Кулкулни этиб инпарк,
Сўғин дўхтирни тезоблаб ўзи тилпон айлағай.

Касални йўқлагач битдим.

63. СУЮЛТИРИЛГАН ЗЎР ҒАЗАЛ

Боғда суюқмижоз малак хаёлга банди ўйланар,
Ким сўрадир қанчага деб дудокда қанди ўйланар.

Сонида калта кўйлаги, оёқда тўфли ўй суриб,
Шамолда ҳам қимирламай сочида банти ўйланар.

Суриштириб баҳосини, атрофида ивирсираб,
Чолу йигит, бою ғариб, зикнаю танги ўйланар.

Бақ-бақалоқ кал пакана боқар газет бўтқасидан,
Мантиқозонда тарвайиб гўёки манти ўйланар.

Тасбеҳини шиқирлатиб тикилди зоғ махсим ағо,
Тил учида ё сўқиниш ва ёки панди ўйланар.

Қайси эшакбошга керак ўзга қаламқош ғалваси,
Уйдагиси камми дея Кулкул афанди ўйланар.

Бог оралаб битдим.

65. ҲАСРАТЛИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Э болам, биз яшаш илмин кўриб аҳволдан ўргандик,
Гаҳи олим, гаҳи оми, гаҳи дажжолдан ўргандик.

Сабрни – қўй, ғурурни – шер, ҳийлани тулкидан билгач,
Емни еб, сўнг сут беришни бир оддий молдан ўргандик.

Вағиллаб авқот тилашда гўдаклардан олиб ўрнак,
Аёллар кўнглин овлашни суюқфеъл чолдан ўргандик.

Биров ётдан бир чеким нос сўрса ҳам ўртакаш бўлдик,
Шу носдан ҳисса олмоқни турфа даллолдан ўргандик.

Ғариблар ҳаққидан кўркмай, ютиб ҳатто қиру тоғни,
Ўрнини теп-текис қилмоқ сириин дазмолдан ўргандик.

Э болам, Кулкул афандинг ҳама шоир каби ўғри,
Тунаб сўз гулларин тотли бўлишни болдан ўргандик.

Кексақориланиб битдим.

66. ИДОРАВИЙ ЗЎР ҒАЗАЛ

Бизга эй котиба қиз парво керак уч нусхада,
Баски фармон айладик, ижро керак уч нусхада.

Кир ювиб, ҳам рақс тушиб, ҳам ошни дамлаб келгали,
Биз Жунунга сендайин Лайло керак уч нусхада.

Кунда юз найранг тўқиб қилдинг гаранг, во қизталоқ,
Битта макринг енггали ҳилло керак уч нусхада.

Мўрт киши бардош беролмас бир хотин “вағ-вағ”ига,
Гар сени севдим демак ғавфо керак уч нусхада.

Мен ғарибона ўзбаг-у, атвори сен Ғарбонасан,
Хулқинг мусулмон этгали мулло керак уч нусхада.

Нозланиб Кулкулга, сўнг қошинг қоқарсан ўзгага,
Сенга ҳам, ҳайҳот, наҳот шайдо керак уч нусхада?

Бошлиқликни орзулаб битдим.

67. ЯЛИНЧОҚ ЗЎР ҒАЗАЛ

Аё кўнглим, ўжар кўнглим, иззатинг жичча билсанг-чи,
Ахир даҳшатли шоирман, пойимга гоҳ эгилсанг-чи.

Куйиб талмовпадар қизга мени ҳам ғирт меров қилдинг,
Севиб оввора бўлмасдан, таппа-тайёр севилсанг-чи.

Мўйловим чанг қилиб боқдим дуволдан ёрга бароқдек,
Ани ҳолимга кулдирмай, анинг ҳолига кулсанг-чи.

Фарангтус бир сатангсиймо ҳаром ўлдирмасидан то,
Бирон жангоҳда юртингни кўриб, обрўда ўлсанг-чи.

Аё кўнглим, ўжар кўнглим, мени кўп изза қилмасдан,
Барча хирс курмакларини ўзингдан шартга юлсанг-чи.

Ана, Анвар ётур ғамнок бўлолмай бир қизга ҳоким,
Сенам, Кулкул, “амал” қувмай шоирлигингни қилсанг-чи.

Ўзимдан жаҳлланиб битдим.

68. ЎЙЛАНТИРҒУЧИ ЗЎР ҒАЗАЛ

Гил пуфакда яшар одам шум бўлиб,
Кичик-катта мамлакатга дум бўлиб.

Дўниб Искандара ёшлик шахдидан,
Қариганда емрилодир Рум бўлиб.

Яйрагай, тил қайрагай, ҳам сайрагай,
Жони сўнса, гўрга киргай гум бўлиб.

Ўтса йиллар бу гўрлардин дашт қолур,
Учиб юргай гадою шоҳ кум бўлиб.

Гўзал чинни чиқар шоир ҳокидан,
Қовоқалла амалдорлар хум бўлиб.

Кўп артислик қилма ғовлаб, Кулкулий,
Тушарсан, бу сахнада бир зум бўлиб.

Тошойнакка тикилиб битдим.

69. ТҮЙИМЛИ ЗҮР ҒАЗАЛ

Дил қаламқош, нафс эса ош тилар пайшанба-якшанба,
Ош туғиб хилватга жонон келар пайшанба-якшанба.

Хўрланиб ҳафтада беш кун, сув билан қоқ нонни еб,
Икки бор толеим чақ-чақ кулар пайшанба-якшанба.

Бир ўпиб, бир кавшанурман, ёр юзин сийпалар чап қўл,
Ўнг қўлим думбали ошни силар пайшанба-якшанба.

Битта ўқда қўш қуённи тўнқаришга йўл топиб,
Қалб сурурга, қорин мойга тўлар пайшанба-якшанба.

Завқни қўймай қиёматга, тонгда қайтсам зиёфатдан,
Ғўр хотин рашк қилиб сочин юлар пайшанба-якшанба.

Ишқдаги бу омадимга ҳавасда дўстларим, Кулкул,
Куйиб душманларим бир-бир ўлар пайшанба-якшанба.

Уйда ош пишаётганда битдим.

РАҚАМСИЗ ОХИРГИ ЗҮР ҒАЗАЛ

Демиш Гулмат – гулиқаҳқаҳ бўлиб тарихга киргум мен,
Куйса Машраб шами, гулдек сўлиб тарихга киргум мен.

Агар Машраб ёқиб қаҳрин чирмовуқларға ўт қўйса,
Илжайиб аста томирдан юлиб тарихга киргум мен.

Ўзин мангу хайкалини курса Машраб ўзи билмай,
Илгаритдан жойим созлаб, билиб тарихга киргум мен.

Чакнаса фарқсиз боқурлар, додлашар портласа юлдуз,
Ҳама алломалар янглиғ ўлиб тарихга киргум мен.

Яна Гулмат демиш – Машраб сўзин нопокка ўқ қилди,
Ҳаром қўлга захарли гул илиб тарихга киргум мен.

Кулкулий, шеърларинг бол-хат, таъмида – кислота сулфат,
Элга Гулмат сирин улфат қилиб тарихга киргум мен.

Негадир битдим.

ЭШИТМАЛАР

ЖИЯНИМ ЭШВОЙ МАХСУМ МУНДОҚ СЕВМИШДИР

Ён кўшним эса-да биби Гулпарда,
Сук солғон эмасман бўлмай деб суллоҳ.
Тунов кун кўз ташлаб тагин бир марта,
Чап ёним “жиз” этди, алхамдулиллоҳ.

Ул кеча туш кўриб, кўп ҳузур олдим,
Қиз турар тўйтандир оша мўралаб.
Уйғониб, ўзимга уч бор дам солдим,
Этимга хўрозий титроқ оралаб.

Ваҳ, эгам, ўзинг айт – не дард бу танда?!
Қўрқаман юрагим ийиган сайин.
Балки бу ожиза – тозатаъб банда,
Балки зар балдоқли шайтони лаин.

Нетурман қонини булғаган эрса
Кайфсевар отоси ичғон винолар?
Нетурман эс-ҳушин чулғаган эрса
Ношаръий китоб-у, уят кинолар?

Лозимдир сўроқлаб етмоқ тагига,
Мактабда “хатбозлик” қилмағонмикин?
Ғаркўз раққосалар тўгарагига
Жилпангланиб аъзо бўлмағонмикин?

Буларни ўйламоқ жоиздир, зеро –
Орада туғулгай қандхўр фарзандлар.
Қулоққа кирмас, то бола норасо,
Биз томондан ирод этилғон пандлар

Бошқа ёқдан вале солсак зоғ назар,
Жадал совчи кўймак даркор ўртага.
Олмасак қизни тез тасарруфга гар,
Ем бўлур бенамоз Шермат “шўрка”га.

Улғайдик чекмасдан турмуш озорин,
Қизни деб ҳолимиз сал ишкал энди.
Тўйдан сўнг кўрурмиз ёзиқда борин,
Жонимиз Оллоҳга таваккал энди.

...Чикди сув олмоққа Гулпарда, ана,
Танграм, бер қулингга ўткир тил, фаҳм.
Гап ташлай-чи, қилиб теракни пана,
Қани, бисмиллоҳир раҳмонир роҳим...

Тўланқоридан эшитиб битдим.

ХОЛТЎРА ДАЛЛОЛ БАЛЕТНИ МУНДОҚ АНГЛАМИШДИР

Мўйловим шохлатиб бурун пастидан,
Ўхшабон қартада турган “валет”га,
Галстўк таққанча яктак устидан,
Маданий турхатда бордим балетга.

Обрўни бермасдан ёшларни нуқиб,
Гердаийб биринчи қаторга юрдим.
Калишни ечибоқ қўйинга тиқиб,
Билқиллоқ курсига чордона қурдим.

Довруқли базимда хасислик нечун?
Эл кўрсин – бизнинг ҳам наслимиз хондан.
Ўйинчи қизларга қистирмоқ учун
Майдароқ пулларни олдим кармондан.

Бир маҳал золдаги чироқлар сўниб,
Саҳнада қизил-кўк нурлар туташди.
Тақирбош бир мўнди таёқни йўниб,
Машшоқлар олдида кўп ўралашди.

Дирийжўр аталмиш сўнг билсам номи,
Чолғирлар аҳлининг экан имоми.
Аридек минғиллаб титради ғижжак,
Пайдо бўлди ногоҳ бир сочи гажжак.

Ё раббим, кўзимни кўр айла, майли,
Наҳот бу шоирлар зикр этган Лайли?
Ўқбурун тўфлида оёғи омоч,
Донғи баланд, ўзи яримьяланғоч.

Сахнада кўргандек бўлиб чўрини,
Тўлди қорним паққос афсусли ҳисга.
Пошшонинг Лайлидек қизин рўлини
Қай хумбош берибдур камхарж артисга?

Кийими йўқ бўлса, болдирин очмай,
Нетарди кўшнидан олса иштон қарз?
Зоти паст эри ё чиқимдан қочмай,
Ўлармиди эпга келтирса мараз?

Машшоқларни баттар тутқанок тутди,
“Ғат-ғут”дан кўлимни тикдим қулоққа.
Чиқди Мажнун кўзда ланғиллаб ўти,
Андак латга илиб белдан бу ёққа.

Лайлига дам бермай қувди ғиззо-ғиз,
Тутволгач қийнади тингламай зорин.
Мажнунга раво деб нуқсонни йўқ қиз,
Бош узра кўтариб текширди борин.

Баногоҳ недандир тўлмайин кўнгли,
Мушукдек отди қиз шўрликни четга.
Лайли бир амаллаб бешикаст кўнди,
Аразланди кўлин тўсганча бетга.

Номардлик қилганин англаб ғўр банда,
Узрин сўраб қизга ёпишди яна.
Худдики хумори жўшган кашанда
Чилимқовоқ билан топишди яна.

Қовурдоқ бўлди қиз – кўпди оқ тутун,
Бадани дириллаб масов турарди.
Жиннилиги кўзиб, тиланса Мажнун,
Кўзимиз лўқ қилиб мучча берарди.

Ошиқлар севгидан толганин уқдик,
Зеро, ерга беҳол тизза солишди.
Пардалар ёпилгач, кўчага чиқдик,
Сахнада шалпайиб икков қолишди...

Байзақ паттачидан эшитиб битдим.

КАЛБАХШИ БИЛАН НОРБАХШИ МУНДОҚ ИРЛАМИШДИР

– Кампир ўлгач, кўбизингни кучоқлаб,
Хотин топ деб, қулоғимни пачоқлаб,
Йўлга солдинг охир чала пичоқлаб,
Қаёқданам совчинг бўлдим, Калбахши.

– Бепул овқат кўмсаб келдинг узокдан,
Хира кўзинг баттар лойқа булоқдан,
Фарқлолмайсан қизни ола бузоқдан,
Сен совчимдан куйиб ўлдим, Норбахши.

– Хотин излаб кўндик мана Тошканга,
Вокзолдаёқ учрар экан шошганга,
Қиммат экан, воҳ, жетмишдан ошганга,
Ёнчиғингдан тилло унсин, Калбахши.

– Майхўр гадой турса ўхшаб ўликка,
Жуфтак урдинг “метро” деган туйнукка,
Ё сичқонни олганмидим шерикка,
Сенга қолган куним курсин, Норбахши.

– Бурга тушган пўстинингга буркандинг,
Трамвойга жуда ёмон ўргандинг,
Ҳар жувонга “пиш-пиш” қилиб суркандинг,
Қилпилламай, эркак бўп тур, Калбахши.

– Пулни паққос гумдон қилиб кўнжингга,
Бозор кездинг ўхшаб мурти оқ жинга,
Пўчоқ арчмай банан тикдинг лунжингга,
Ке, қорнингга битга тептир, Норбахши.

– Ўзингни бил, менга қийшиқ боқмагин,
Сочдор жигитга ҳам кўзинг ёқмагин,
Ошхонада “пақ-пук” бурун қоқмагин,
Дўконга нос тупурмагин, Калбахши.

– Ҳар кадамда музқаймоқ еб чўнқайма,
Ҳар бўткага бошинг суқиб дўнқайма,
Хотинларга мендан гапир, анқайма,
Ўзинг мактаб гупирмагин, Норбахши.

– Таънаю терс раҳматингдан тутоқдим,
Сен пастни деб минг аёлга қош қоқдим,
Нима қилай, ҳаммасига мен жақдим,
Сени кўзга илишмади, Калбахши.

– Гапинг ўтмай, ана, тажанг турасан,
Ўжар жувонларга итдек ҳурасан,
Жуганимни энди қайга бурасан,
Шаҳарда иш юришмади, Норбахши.

– Борган совчи текин чалпак жеп келар,
Келин билан тўрт эшакда сеп келар,
Сўнг қайнонанг қарғаб қарға бўп келар,
Жур, қишлоқдан хотин топай, Калбахши.

– Кўрс қайнона куёвни сал туртийди,
Қағилласа, ундан ким ҳам ҳуркийди,
Хотин эса бир булбули туркийдир,
Кимни топсанг, шуни ўпай, Норбахши!

Қўшбахшидан эшитиб битдим.

ТЎРТҚАВАТЛИЛАР

Умринг бўйи шукур қил – чапдан ўнғайгунингча,
Сени асраб келди Ҳақ ўсиб-қўнқайгунингча.
Балки бир юрт йўқ бўлди сен алжираб маст-алас –
Бир йиқилиб, бир туриб, яна дўнқайгунингча.

х х х

Ўз сўзи-ла яшар шоир пишиқ ё хомидан сўйлаб,
Бу руҳий хасталар қасрин тиканли ромидан сўйлаб.
Бўлма артис, Кулкулийжон, кеча бир артисни кўрдим,
Ўзи ножинс, турар аммо Темурнинг номидан сўйлаб.

х х х

Бир гўзални мадҳ айламиш Мир бобонинг ўзлари:
Кипригининг соясинда деб парининг юзлари.
Жаҳонга бир айтсин энди Кулкулий ҳам ўхшатиб:
Ётар бурним салқининда уч маҳалла қизлари!

х х х

О, мадам,
Бизам одам.
Ошиқларни
Деманг подам.

х х х

Мўминтой кулга бу – фармонли дунё,
Орзуманд бандага – армонли дунё.
Фаҳмдор кишига – қамчили каззоб,
Яллабоз анқовга – гармонли дунё.

х х х

Нари тур, э дилёқар қиз, ўзни мен ўтга топширмай,
Бир азобим қилиб мингта, ярамни йўдга топширмай.
Йўлинг пойлаб аёзда кўп тумов бўлдим, жавобгарсан,
Сени солдим Худойимга ишингни сўдга топширмай.

х х х

Ишқ тўрига тушдим бошда хато бўлиб,
Бормоқдаман СССРдек адо бўлиб.
Таннозларнинг мени вайрон этиш хавфи –
Тўрт томондан қуршаб келар НАТО бўлиб.

х х х

Табиат бир савоб ишга қодир бўлди,
Ёмғир ёғиб, йигит қизга чодир бўлди.
Ёмғир қуйиб ёғаверди, ёғаверди...
Билмадим – сўнг не воқеа содир бўлди.

х х х

Бир умр ойликчи бўлдим, минг шукур, турмасиз ўтдим,
Йигит балдоқли замонда ўсмасиз-сурмасиз ўтдим.
На солиқчи, на миршабман, ва на божхона аёни,
Юриб одам либосинда, шапкаю фўрмасиз ўтдим.

х х х

Булбул ўхшаб Кулкулга,
Ул-бул деди тул Гулга.
Бул Гул дер ул Булбулга:
– Гул қул фақат пул-мулга.

х х х

Ёзгон оним – шодон ону жонон он,
Шеър пуркамай урсам нафас – бежон он.
Дўст билан кечган дамим – дармон он,
Қиз билан кечган дамим – сарсон он.

х х х

Чинор осон куриб битмас, фақат барги сўлди сал-пал,
Бу булоқ қақрамас гарчи бағри лойга тўлди сал-пал.
Хумор ёзмоққа, э ёғий, излама Кулкулий қабрин,
Шеърлари то ҳаёт эркан билки шоир ўлди сал-пал.

х х х

Эдим нодир кас,
Қилдинг хору хас.

Билмадинг нархим,
Демак, зотинг паст.

х х х

Сўйлайн мен сизга чин афсонадан,
Кўп жабр кўрдим ўжар жононадан.
Охири васлин тугал тарк айладим,
Мисли от қочғон каби отхонадан.

х х х

Қул ҳабашдек ёзар шоирлар терлашиб,
Келса зора наф бозоргир гап шеърлашиб.
Кредитдур қоғоз, қалам ижорадур,
Яна ҳангомалар экдим фермерлашиб.

х х х

Юрмас ажал кўп хуррам бўлиб,
Умримдаги чегарам бўлиб.
Бу сахнага чиқурман қайтиб,
Неварам ё чеварам бўлиб.

х х х

Чўнг шоир шеър-ошин бир гадосиман,
Ўша зўр паловлар маставосиман.
Балки мен Ҳувайдо йиртворган дафтар,
Балки шо Машрабнинг пайтавосиман.

х х х

Безори қизларга шайдо бўлибман,
Ишққа бурним суқиб расво бўлибман.
Эдим обод мисли “Ўзбекбирлашув”,
Кейин “РайПО”, охир “СелПО” бўлибман.

х х х

Турк назмида Мир бобо тортиб алам,
Айламиш бу мамлакатни якқалам.
Чекиб авом-шевада мен кўп захм,
Хўроз улфатларни қилдим якфаҳм.

х х х

Этолмас бўлса халқин шод, йиғласин у тузум хомуш,
Бу халқим ҳолидан огоҳлиги боис кўзим хомуш.
Миллатин босса тушкунлик, гажир шоир берур далда,
Ёзарман эл учун қувноқ, яшарман лек ўзим хомуш.

х х х

Туғилғоч зарурат бехос ҳазин кўнглим кўтармакка,
Қарор қилдим эски хотунни томирдин кўпормакка.
Янги хотун топиб эрдим, кўрунг, тинмай минур мошин,
Лойга ботса не тоқат бор уни ҳадеб итармакка?!

х х х

Бу оламнинг тенг ҳуқуқли аҳлисан,
Бахтли бўлиш учун тўла ҳақлисан.

Шеърим ўқи, мағзин тушун, бахтга бот,
Тушунмасанг, ундан баттар бахтлисан.

х х х

Уёти йўқ зот уётдин ўлмағайдир ўлмаса,
Фикри кул нурсиз ҳаётдин ўлмағайдир ўлмаса.
Ўзганинг дардларин укмас то ўзи дард чекмаган,
Ўз “Баёт”и йўқ “Баёт”дин ўлмағайдир ўлмаса.

х х х

Ўтиб баҳор-ёзим, шу қишдан –
Истеъфога чиқдим севишдан.
Демак боши очиқ хонимлар
Энди холи хатар-ташвишдан.

х х х

Умринг сўнар бахт деган юлдуз милтиллагунча,
Кўз аланглаб кипригинг ҳайрон пилпиллагунча.
Ёшлигингни берма бой, бос тиканни, ўтга кир,
Ёшлик ўтар қўшни қиз уч-тўрт жилпиллагунча.

х х х

Текин майни ғўдайганча ичар бу зот,
Ҳажда олган тасбеҳидан кечар бу зот.
Чиқса кимса ўзидан зўр, ҳасад қилгай,
Сўнг ҳасадни ёмонлаб гап бичар бу зот.

х х х

Борми сел, зилзила, вулқондин ёмон,
Қашкиру шер – қончи ҳайвондин ёмон?
Топилмас офату йиртқич жаҳонда
Шармсиз, тухматчи инсондин ёмон.

х х х

Ўз динимга нур бўлдим,
Тилим бермай, сур бўлдим.
Мендан охир безди ёв,
Банди эдим, ҳур бўлдим.

х х х

О, Кулкул, тескари дунё – тагингда,
Билмасдинг сирин маст ётмаганинга.
Энг қизиқ нарса – энг зерикарлигу,
Энг кутган нарсанг – энг кутмаганинга.

х х х

Мен ухласам, нафас ростлар қаламим,
Дилим тирнар тушимда зўр аламим:
Ичишда тенг келсам-да минг улфатга,
Ёзишда тенг келмадим бир Гулматга.

Барини бир ўзим битдим.

СЎТАРУБОЙЛАР

Дутор чертай динғир-динғир,
Ўйна, ёрим, қинғир-синғир.
Бир кунда бир ичиб келсам,
Қилма ҳадеб минғир-минғир.

х х х

Токи шаҳват-ла жам бўлдим,
Ўз танамда ярам бўлдим.
Эркли “республика” эрдим,
Бир бузукқа қарам бўлдим.

х х х

Ясансанг мен тақинчақман,
Чўмилсанг мен оқинчақман¹.
Безиб кетсанг қочолмассан,
Оёғингда қоқинчақман².

х х х

Гарчи жанжалда баланддир,
Дод солишда зўр талантдир.
Қўшнилари билмас, хотинчам –
Худо урғон семувлантдир³.

х х х

Мўйқалам дер – мўйлови ўқ:
“Сарик ранг – оч, қора ранг – тўқ.
Шундан фараз қилурмизки,
Бу оламда ҳақиқат йўқ!”

х х х

Хаёлимда кезаргонсан,
Мени қийнаб эзаргонсан.
Дилим юлдинг, моча ўғри,
Шу боисдан гезаргонсан.

х х х

Сочингга мен турмакчиман,
Тароқ бўлиб кўрмакчиман.
Бизни ҳеч ким ажратолмас,
Сен ўрмак⁴, мен ўрмакчиман.

х х х

Гуруч эдим бошоқланиб,
Кўп эзилдим оқшоғланиб.
Рубоб билан солдим охир
Ўжар қизни машшоқланиб.

¹ Сувда оқиб келган мева, окизиб ейилган қаттиқ нон кабилар.

² Оёқ бармоғида қоқинишдан қолган яра-чақа.

³ Симулиант, яъни муттаҳам баҳоначи демоқчи.

⁴ Ўрмак – тўқилаётган матонинг чатишма иплари.

х х х

Шафқатинг, ёр, сероб бўлсин,
Лабинг бепул гулоб бўлсин.
Севги қоидасин бузсам,
Бу жоним иштароп¹ бўлсин.

х х х

Кел, ошна, қаҳрингдан узат,
Ёв кўпса, жаҳлингдан узат.
Ортса лек жоҳиллигим,
Ахликқа² ақлингдан узат.

х х х

Қўлма-қўлсан, сен ясанғи,
Сенга, ёрим, мен асранғи.
Асқотурман, чиқса ишдан –
Барча қаланғи-қасанғи.

х х х

Ўй-хаёлга итоб бўлдим,
Шеър ёзарда шитоб бўлдим.
Эдим балки ёмон одам,
Вале миҳдек китоб бўлдим.

Ҳолдан тойгунча битдим.

¹ Штраф – жарима.

² Ахлик (оклик) – қатик ивитишда сутга қўшиладиган сузма.

ТУЮҚ-СУЮҚ

Девонаман! Ёқмасам гар қидир соғин,
Ё бўлмаса, мен соғинсам сен ҳам соғин...
Чиқсин ёринг суйганингга лойиқ чаққон
Ва сигиринг боққанингга лойиқ соғин.

х х х

Савалади бирдан баҳор ёғини,
Уйга чопдим ушлаб пахта ёғини.
Дедим йўлим тўсғоч сурбет Нор пиён:
– Қоч! Шишада виномас, бу – ёғ, ини!

х х х

Ўйлама, эй фитнакор қиз, шайтон ўйин,
Мени ишқий ипга бойлаб қилма ўйин.
Жар деворин ўйиб қушлар ин қурибдир,
Кел, дилимдан ўзингга сен энди ўй ин.

х х х

Спирт бердинг қошиқ-торозингда тортиб,
Пашша ҳатто кайф қилолмас буни тортиб.
Э дўхтир қиз, юракчангни кенг қил пича,
Бунча хасис, бунча зикна, бунча тор тиб?!

х х х

Кўзларингдан тама сездим, сўзларинг ҳам тамаки,
Бўғилдим мен буни пайқаб, чекиб тинмай тамаки.
Асли бузган тарбиянгни бўйинг етғон чоғдаёқ –
Гаҳи пинхон бериб ҳадя бизнесчи Т. амаки.

х х х

Келиб бир бий Қўнғиротдан,
Турар тушмай қўнғир отдан.
Дедим: “Шоирга қил таъзим,
Қани, ерга қўн Ғиротдан!”

х х х

Саёҳатга тузиб бошда лойиҳа,
Йўлга тушдим, жонга тегди лойи, ҳа.
Қишдамас, ёз сайр этсам нетарди,
Эшагим ҳам жеркиб берди: “Лой, иха!”

х х х

Кунда ёндим, эринмай ёр ёқди кунда,
Аканг – қурбон, севги – болта, жафо – кунда.
Жар тубидан ирғисам гоҳ ёруғликка,
Бошга шувшиб тушар такрор қаро кун... Да!

х х х

Қалб ўчоғ-у, бу қиз гўё ўтинчим,
Қулоғига кирмагай ҳеч ўтинчим.

Ястанурдим ёйса сочин майсадек,
Хом хаёл бу... Қачон бўлмиш ўтин чим?

х х х

Ўлгидек мен яхши кўрдим... Аммо, у-чи?
Ҳатто тутқич бермагай ёр сочин учи.
Эллигимда чарчадим, қувдим ўттиз йил,
Увол кетди ҳаётимнинг бешдан учи.

Тинчгина ўтиролмаи битдим.

УЧПАХСА

Кўп қийнади йиғлатиб,
Охир мени ухлатиб,
Эрга тегиб кетди у.

х х х

Уй ёнмоқда беомон,
Соҳиби юрар шодон,
Куймади деб соқолим.

х х х

Наша уруғ еб оз-моз,
Хужум қилди ёш хўроз
Оч ётган бир қассобга.

х х х

Топилди чит тўшагим,
Солғон экан эшагим
Севгилисин остиға.

х х х

Бу денгизнинг балиғи
Нега “Шўрсув солиғи”н
Тўламасдан юрибди?

х х х

Буғдой ўрим – бир бора,
Пахта кетма-кет бола –
Кўраверар ўзбекдек.

х х х

Олтиариқ томонда
Юрибди кўк чопонда
Сен ўлдирган бир йигит.

х х х

Уқтирдим гўл сичқонга:
– Тушдим дема қопқонга,
Янги номи – божхона.

х х х
Доим дорда ўйнайдур...
Уни кимлар қийнайдур
Сигдирмасдан кенг Ерга?!

х х х
Шеър – мияга ош бўлар,
Тўдасига бош бўлар
Китоб еган каламуш.

Сабрим учма-учланиб битдим.

ИККИҚАТЛАР

Шароб ичсанг яна шерикман,
Э хайрият, демак тирикман.

х х х
Гоҳ чекаман жиддий азият,
Хом шеъримга ўқиб таъзия.

х х х
Отингни сот, молингни сот сен
Ва сотиб ол андак уёт сен.

х х х
Тамаки гоҳ дардим оладур,
Ҳаётимни сақлаб қоладур.

х х х
Лабингдаги бу хол кишмишдан,
Қорайган у турли мишмишдан.

х х х
Норполвонга қарашли бу гўр...
Ҳа, мен энди Норполвондан зўр!

х х х
Ер – худойим ясаган варрак,
Миллиард йилки учар бепаррак.

х х х
Гарчи сенга йўлчиюкдурман,
Унутма, ёр, мен буюкдурман!

х х х
Кўзинг чироқ, бирам хумордир,
Кенг шлёпанг чироқтумордир.

х х х
Тошқин бўлсанг, ўзим қирғоқман,
Мошин бўлсанг, автотурғоқман¹.

¹ Турғоқ – уловлар қўйиладиган махсус жой.

х х х
Ўлсак бизда ўлар манманлик,
Душманларда эса – душманлик.
х х х
Ҳар балодан асрайман сени,
Йўқ қилмасанг бас, дўстим, мени.
х х х
У шоирдир, йўқдир амали,
Амал асли – шоир ажали.
х х х
Ўсай десанг, ўзингни босвол,
Тилингга қирқ ботмон тош освол.
х х х
“Хўроз” номинг йўйма ёмонга,
Шафқатли бўл товуксимонга.
х х х
Сасиб-жийиб сўкар авомни,
Кўрмаганми оғзи ҳаммомни?!
х х х
Узр, опой, мен ҳали кичик,
Кўксингизни ўйлабман ўпчик¹.
х х х
Сен сотарак², ёр, мен олармон,
Ва кўтара савдо тиларман.
х х х
Дўст тутма, у нопок бандадир,
Пўст шилувчи ўроқрандадир.
х х х
Хотинсираб ёнмоқда юрак,
Э қиз, бўлгил менга ўткурак.
х х х
Кўпчиб пишди кўксингда ширмон,
Кўзим гўё узми³, э жонон.
х х х
Хиёбонда бир дўндиқ кезар,
Хавфсизроқдир ундан бошузар.
х х х
Маст бўлдим деб, ичиб қимизак⁴,
Боғчага ўт қўйди тирмизак.
х х х
Шу кунгача сақладимки жон,
Демак дунё эмасдир ёмон.

¹ Ўпчик – сутли шиша сўрғичи.

² Сотарак – дўконча, магазин.

³ Узми³ – тандирдан нон узадиган мис чўми³.

⁴ Қимизак – квассимон чучук ичимлик.

х х х

У – нодиру сарсонроқ эди,
Бу – шодону арзонроқ эди.

х х х

Шеър – Алпомиш, ғазал – Барчиной,
Бирон-бирин ёмонлама, ҳой!

х х х

Кеча ўлдинг демагил менга,
Туғилгайман асли индинга.

Иккиланиб-иккиланиб битдим.

ҚОФИЯЎЙИН

- Кўзи сузилган...
- Бузилган.
 х х х
- Бошлиққа совун...
- Муовун.
 х х х
- Илжайган ёв...
- Куёв.
 х х х
- Йўлдаги дилдор...
- Пулдор.
 х х х
- Ўтиб бўлмас ғов...
- Гўрков!
 х х х
- Умрдаги ямоқ...
- Қамоқ.
 х х х
- Пишиқ мутахассис...
- Хасис.
 х х х
- Ўртоғим оч...
- Қоч!
 х х х
- Гапирмай ёллар...
- Доллар.
 х х х
- Ишқий хат...
- Иккиқат.
 х х х
- Чора...
- Пора.
 х х х
- Рамзий виждон...
- Иштон.

Йўқдан кўра битдим.

ЎРТАБАРМОҚ

Зиндонда бит? Гуноҳи нима?
х х х
Товуғингни едим, ҳей хўроз!
х х х
Илжаймай ўл, севдирдинг мени.
х х х
Бир қоп савоб олдим бозордан.
х х х
Гўрдан чикди сигарет сўраб.
х х х
Хотинига сотди эрлигин.
х х х
Ит саёқ, лек қимор ўйнамас.
х х х
Рўмолча бор, Дездемона йўқ.
х х х
Тушликда уч ликоп бахт едим!
х х х
Уйланганмиш коптокка тарвуз.
х х х
Ол-э, ана маданиятинг!
х х х
Гўшт еса-ку кўйдан қўрқардик.
х х х
Калда тароқ, кўрда чироқ бор.
х х х
Сол пашшани! Гап пойлаяпти!
х х х
Ким танир? Бу кимнинг ҳайкали?
х х х
Ҳинд киноси хотиндир унга.
х х х
Гўнг еб кўрди ҳаваскор юлғич.
х х х
Саройгами? Қалин шим кийвол.
х х х
Қийнайсан-да инсофли бўлсам.

х х х
Навбатга тур... калтак ейишга.
х х х
Ит эгасин қопмас, пул қопар.
х х х
Кўнглингга кўп бурнингни тикма.
х х х
Музей – Гулмат нос тупурган жой.
х х х
Хў, гадой! Ма... данак чақиб бер!
х х х
Йиқилдингми? Нега чиқувдинг?
х х х
Қоч! Қуёшни тўсма, шамчиरोқ!
х х х
Дўст бўлармиш... тилимни тийсам.
х х х
Шеър ёзмадим... Ана маҳорат!
х х х
Еб бўлдингми? Энди хизмат бор...
х х х
Энг қизиқчи – тобут ўғриси.
х х х
Ошқозонга ўхшар нигоҳи.
х х х
Шу шўрвага чўкким келяпти...
х х х
Дўстлашолмас Най ва Ноғора.
х х х
Бекор кетдинг. Соғинмадим ҳеч.
х х х
Танийман, ғирт эрхўр хотин бу!
х х х
Сўзи сассиқ, овози ширин.
х х х
Шимим мендан кўра пулдорроқ.
х х х
Сотиб олдим уч кило китоб.
х х х
Бир ўпич деб овқатсиз қолдим.
х х х
Мени тинч қўй... Бўпти, даҳосан...
х х х
Ой бунча тез бўғоз бўптурар?

х х х
Ўлиб қолди қарсак чалётиб.
х х х
Калтак еб-еб, қизикчи бўлдим.
х х х
Ўз шоирин танимади шеър.
х х х
Кема чўкди... Сузмоқда калиш...

Узун ўйлаб, қисқа битдим.

ХУШЛАШУВ

Мен ўқиб шеър, сен текин май ичиб турдинг,
Қочиб оғзинг иштонбоғи, қичиб турдинг.
Гаҳи “Қойил!”, гаҳи “Ҳа, дўст!”, “Офарин!” деб,
Ҳар гужум байт шаънига қин бичиб турдинг.

Шеър ўртада, лек қачон май илиндинг сен?
Кулиб сохта, ёлғондакам куюндинг сен.
Хотиндан дод десам бирга уриб фарёд,
Аслида хўб ич-ичингдан суюндинг сен.

Бевафо дўст, ўжар ёрдан жоним куйди,
Элу юрт деб томирларда қоним куйди.
Шуки қўшғон улушинг бу ёнишларга,
“Хон”ингдан¹ чўғ тушиб дастурхоним куйди.

Майфурушни куйласам, сўз далда қилдинг,
Сутчи қиздан сўйласам, сал зарда қилдинг.
Охири гал келанда “Ўртабармоқ”қа,
Хуррагингни илҳомимга парда қилдинг.

Пайти етди балки, ошна, хушлашармиз,
Ҳали шеър, май устида кўп қўшлашармиз.
Китобда шеър, кўзада май тугаб битди,
Ўтирсак гап айниб энди муштлашармиз.

Битдим-қўйдим.

¹ “Хон” – ўзбек сигаретларидан бири.